

KORUMANIN BAŞKENTİ SAFRANBOLU

SAFRANBOLU KORUMADA TARİHSEL SÜREÇ

KIZILTAN ULUKAVAK

SAFRANBOLU

KORUMADA TARİHSEL SÜREÇ

KIZILTAN ULUKAVAK

SAFRANBOLU ARAŞTIRMALARI MERKEZİ
2020

SAFRANBOLU

KORUMADA TARİHSEL SÜREÇ

Kızıltan ULUKAVAK

SAFRANBOLU ARAŞTIRMALARI MERKEZİ YAYINLARI
2020

SAFRANBOLU BELEDİYE BAŞKANLIĞI

Adres: Yeni Mahalle Sadri Artuç Caddesi Belediye İş Merkezi No: 1/6
78600 Safranbolu/KARABÜK
Tel: (0370) 712 41 14
belediye@safranbolu.bel.tr / www.safranbolu.bel.tr

Proje Sahibi

Mimar Elif KÖSE
Safranbolu Belediye Başkanı

Copyright © 2020, Kızıltan ULUKAVAK
Kitaptan kaynak gösterilmeksizin alıntı yapılamaz.

Editör

Aytekin AYTEKİN (Safranbolu Araştırmaları Merkezi Danışmanı)

Fotoğraflar

Kızıltan ULUKAVAK Arşivi

Grafik Tasarım

Kübra SERT

Kurumsal Basım Hizmet Sorumlusu

Gülşen KARATAŞ (Safranbolu Araştırmaları Merkezi Sekreteri)

Baskı

Mavi Ay Ofset Etk. Matbaa San. ve Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. Giriş Kat F Blok No: 2 (1 BF 2) Topkapı / İstanbul
Tel: (0212) 613 47 65 – (0212) 612 36 97
Kitap Basım Sertifika No: 46666

T.C.

SAFRANBOLU BELEDİYESİ
Safranbolu Araştırmaları Merkezi Yayınları – 20

ISBN : 978_605_84413_9_2

Basım : Aralık / 2020

ÖNSÖZ

Safranbolu, tüm dünya halklarına miras niteliği taşıyan evrensel değeri, kültürel birikimi, mimari ve doğal zenginliğiyle günümüze dek içinde yaşanarak korunan nadide kentlerden biri olarak 'Korumanın Başkenti' unvanını kazanmış ve UNESCO Dünya Miras Listesi'ndeki 25. yılını tamamlamış benzersiz bir şehir.

Kıymetli büyüğüm Kızıltan Ulukavak, Belediye Başkanlığı görevini sürdürdüğü 70'li yıllarda gösterdiği tarife sığmaz gayretler ve değerli Meclis Üyelerinin katkılarıyla Safranbolu'nun korunmasındaki en sağlam adımları atmış ve Safranbolu'yu belki yitip gidecek, mazide kalacak bir anı olmaktan çıkaran tarihi 'Koruma Kararı'nı aldırıştır. Kentin kaderini değiştiren bunca önemli çabaların yanı sıra yazdığı çok sayıda kitapla Safranbolu'yu ve insanımızı onurlandıran Sayın Ulukavak'ın geçmişin bir özeti sayılabilecek yeni kitabına, kentimizin ilk kadın Belediye Başkanı olarak önsöz yazıyor olmaktan duyduğum mutluluğu ifade etmek zor.

Başta kendisini ve kente büyük katkılar sağlamış büyüklerimizin çalışmalarını yeniden ve yeniden okuyarak, deneyimlerini dinleyerek öğrenmek, açtıkları yollara yeni patikalar, çiçekli yollar açarak Safranbolu'ya ve kent halkına hizmet etmek gururla sürdürdüğüm görevimin mühim bir parçası.

Safranbolu Korumada Tarihsel Süreç, iki dilde ortaya konan baskısı ile tüm dünyada koruma kültürü ve çalışmalarının eşsiz bir örneği olarak okunacak, başka kentlere ilham olacak güçte bir kitap olarak insanlara ulaşacaktır.

Kıymetli büyüğümü bir kez daha tebrik ediyor, Safranbolu'ya, koruma kültürüne ve literatüre yaptığı tüm katkılar için yürekten teşekkürlerimi sunuyorum. 08.10.2020

Elif KÖSE
Mimar
Safranbolu Belediye Başkanı

Yük. Mimar Ressam Cihat BURAK'ın çizgileriyle Safranbolu'da bir sokak
(T.Turing Kurumu'nun Temmuz-Ağustos/1976 Belleteni'nden alınmıştır)

Metin KESKİN'in çizgileriyle Safranbolu'nun Mescit semti (MESA 1999 Ajandası)

S U N U M

Geçmiş yıllara ilişkin birçok olay gibi, kentlerin yaşamındaki önemli evreler ile sosyal, kültürel ve ekonomik alanlardaki toplumsal atılımlar da, aradan uzun yıllar geçtikten sonra tüm ayrıntılarıyla bilinmez, anımsanmaz oluyor. Özellikle olayların yakından tanığı olanların yaşamdan ayrılmasından sonra, toplumsal ve kentsel önem taşıyan girişimler ağızdan ağıza, kulaktan kulağa farklı anlatımlara bürünüyor.

Benzer biçimde, geçen 20. yüzyılın son çeyreğinde başlatılan Safranbolu'yu koruma çabalarının da, çok değişik değerlendirme ve yorumlara konu olduğuna tanık olunmaktadır. Oysa, kenti koruma yolunda ilk yıllardaki çırpınışlar çok büyük önem ve değer taşımakta ve Safranbolu'nun UNESCO'nun "*Dünya Miras Listesi*"nde yer almasının temellerini oluşturmaktadır. Böylesine mutlu bir sonuca ulaşılmasının hangi aşamaları içerdiğinin, hangi çekişmelere sahne olduğunun, hangi kişisel ya da kurumsal desteklerin alındığının bilinmesi, bugünkü ve gelecekteki kuşaklar açısından yararlı olacaktır.

Özellikle görevi gereği koruma olayını başlatmış, yönlendirmiş, başlangıçtaki tüm etkinlikleri yönetmiş, ortaya çıkan tüm sosyal ve siyasal riskleri üstlenmiş, önce bir süre uygulayıcı; ileriki yıllarda gözlemci olarak tüm gelişmeleri izlemiş ve yaşamış bir Safranbolulu olarak, bu konudaki gerçekleri, belgelere dayalı olarak açıklamanın bir görev olacağı inancıyla, "*Safranbolu Korumada Tarihsel Süreç*" adı altında bu kitap hazırlanmıştır.

Böylece yaşları gereği 1970'ler ve sonrasının Safranbolu'sunu bilemeyecek olanlar ile 1990'lı yılların sonunda ya da 2000'li yılların başında Safranbolu'ya yerleşenlerin ya da ilgilenenlerin, Dünya Miras Listesi'nde yer almanın, Safranbolu'nun korunmasının nedeni ya da başlangıcı değil, başarılı ve mutlu bir sonucu olduğunu anlayacakları düşünülmüştür.

2000'li yıllar, "*tarih oldu*" denilemeyecek kadar çok yakın bir zaman dilimi olduğundan; kitabın, Safranbolu'yu korumanın başlangıç evresi olan ilk çeyrek yüzyılı; 1975-2000 dönemini içermesinin uygun olacağı anlayışı benimsenmiştir.

Bu arada kitabın sonunda, Safranbolu'nun 1936 yılında ilk İmar Planı'nı düzenleyen Mimar Burhan Arif ONGUN'un, plana ilişkin raporuna da ek olarak yer verilmiştir. 80-90 yıl önceki, 1930'lar Safranbolu'sunu bir mimarın gözlemleri olarak bilmek ve kente ilişkin önerilerini öğrenmek ilginç bulunmuştur.

Ayrıca, "*Tarihsel Süreçte Safran ve Safranbolu*" ve "*Tarihsel Süreçte Safranbolu'nun Adları*" başlıklı iki ayrı bilgilendirmenin de kitaba eklenmesi uygun görülmüştür. Bu konularda, çok farklı görüşler dile getirilmekte, kesinlik taşımayan kimi bilgiler, zaman zaman doğruluğu kanıtlanmış belge ve bulgular gibi sunulmaktadır. Üstelik bunlar, bilim insanları ve araştırmacılar arasında tartışma konusu olduğu bilinmesine karşın, çeşitli yayınlarda da, ne yazık ki, gerçekleri yansıtan kaynak bilgi olarak yer almaktadır.

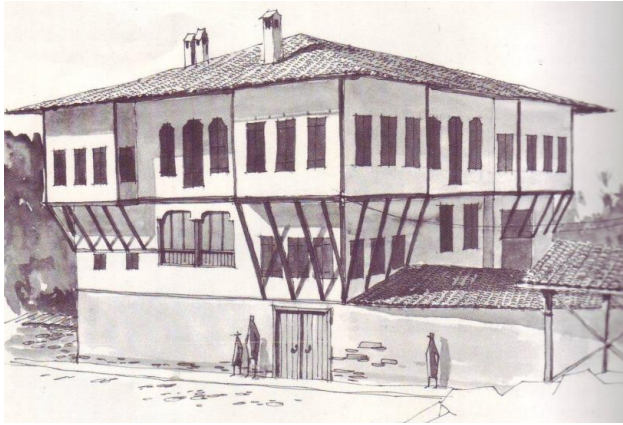
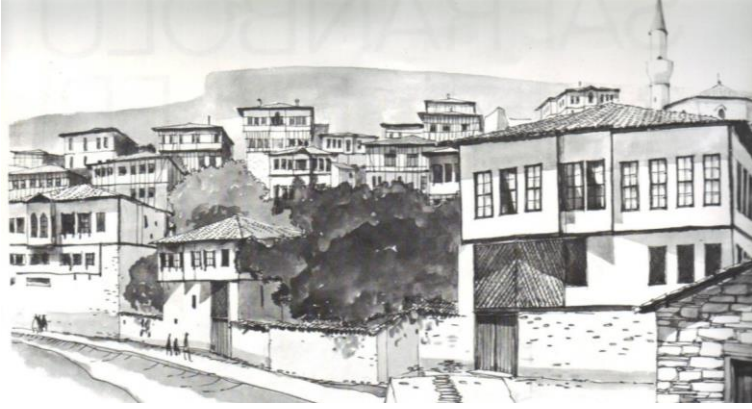
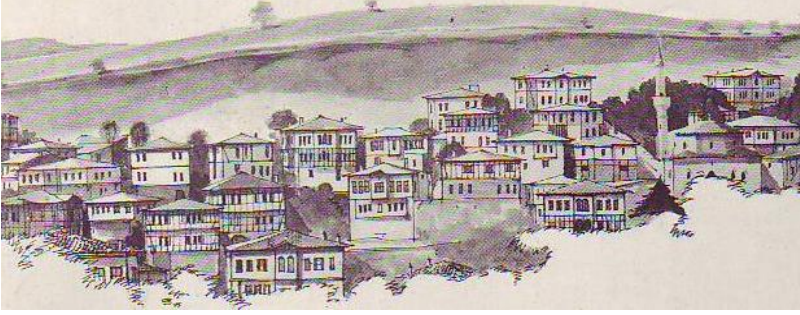
"*Tarihsel Süreçte Safran ve Safranbolu*" ve "*Tarihsel Süreçte Safranbolu'nun Eski Adları*" başlıklı bu eklerde, sadece elde edilebilen yazılı tarihsel belgelere değinilerek, bilinebilen kesin gerçekler anlatılmaya çalışılmakta, kesinlik taşımayan hususlarda ise, ileri sürülen olasılıklara ve yorumlara değinilmekle yetinilerek, akademik çevrelerin ve bilim insanlarının o konulara değer ve ağırlık vermelerine duyulan gereksinim anımsatılmaktadır.

Safranbolu'ya olan ilgi ve duyarlılığın bir göstergesi olarak bu kitabın basımını uygun bulan Safranbolu Belediyesi'nin, başta Belediye Başkanı Sayın Elif KÖSE olmak üzere, ilgili birimlerine ve görevlilerine teşekkürlerimi sunarım. 12.06.2020

Kızıltan ULUKAVAK

KARTPOSTALLARDAKİ SAFRANBOLU

(Y. Müh. Mimar Bülent ÇETİNDOR'un çizgileriyle)

İÇİNDEKİLER

Bölüm No:	B ö l ü m a d ı	Sayfa No:
1	KENDİNİ KORUYAN KENT SAFRANBOLU	1 - 4
2	SAFRANBOLU'YU KORUMA VE İMAR PLANLARI	5 - 14
3	SÖYLEMDE DEĞİL, EYLEMDE KORUMACILIK	15 - 18
4	SAFRANBOLU MİMARLIK DEĞERLERİ VE FOLKLORU HAFTALARI	19 - 26
5	SAFRANBOLU'DA ZAMAN BELGESEL FİLMİ	27 - 30
6	KÜLTÜR BAKANI A.TANER KIŞLALI SAFRANBOLU'DA	31 - 34
7	SAFRANBOLU'YA OLAN İLGİ GENİŞLİYOR	35 - 40
8	İTİRAZLAR, ELEŞTİRİLER, TEPKİLER	41 - 44
9	SÖYLENTİLER VE GERÇEKLER	45 - 46
10	SAFRANBOLU'YU KORUMADA YENİ AŞAMA	47 - 50
11	SAFRANBOLU UNESCO' NUN " DÜNYA MİRAS LİSTESİ" NDE	51 - 54
12	DÜN VE BUGÜN	55 - 60
	E K L E R	61 - 84
	I- Safranbolu İmar Planı Raporu	61 - 76
	II- Tarihsel Süreçte Safran ve Safranbolu	77 - 78
	III- Tarihsel Süreçte Safranbolu'nun Eski Adları	79 - 82
	D İ Z İ N	83 - 84

ÜNLÜ KARİKATÜRİST HASLET SOYÖZ VE SAFRANBOLU

Milliyet Gazetesi - 19.05.1999

1

KENDİNİ KORUYAN KENT SAFRANBOLU

Ülkemizde Safranbolu, adını aldığı safran bitkisinin yetiştirildiği bir yöre olarak değil, çok önemli tarihsel bir ilçe merkezi olarak bilinir. Kent, Osmanlı-Türk yaşam biçimini sergileyen ve bozulmadan korunan evleriyle ünlenmiş ve «**Safranbolu Evi**» literatürde bir marka olarak benimsenmiştir.

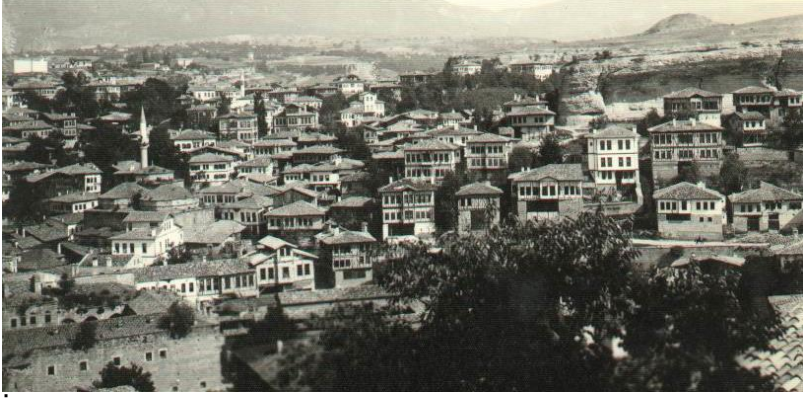
Ancak ülkemizde, tarih içinde hiç kuşkusuz Safranbolu'dan çok daha önemli konumda, çok sayıda tarihsel kent bulunmaktadır. İstanbul'u bir tarafa bırakarak, örneğin; Osmanlı'nın ilk ve ikinci başkentleri Bursa ve Edirne, Şehzadeler şehri Amasya, padişah adayı veliaht şehzadelerin valilik yaptığı Manisa, Anadolu Beylerbeyliği'nin merkezi Kütahya var. Candaroğulları'nın merkezi, uzun yıllar Safranbolu'nun da bağlı olduğu Kastamonu var.

Bu büyük kentler değil de; niçin Safranbolu tarihsel kent olarak ünlenmiş bulunuyor? Sık karşılaşılan; çok da haklı ve isabetli olan bu soru, öncelikle yanıtlanmalıdır.

Bugün Safranbolu'nun öne çıkması, ne yazık ki geçtiğimiz 20. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde, hemen bütün tarihsel kentlerdeki sivil mimarlık dokusunu simgeleyen ahşap evlerin, Safranbolu'nun aksine, çok katlı apartmanlar ve Ankara'nın ünlü Belediye Başkanı merhum Vedat DALOKAY'ın "*insan silosu*" olarak tanımladığı beton bloklar arasında sıkışarak, birkaç taneden ibaret kalmış olmasındandır.

Eski yıllarda Safranbolu'dan genel bir görünüm

İlerde “*Korumanın Başkenti*” söylemleriyle ünlenecek Safranbolu’dan bir kesit

Yıllar öncesinin Gümüş semti ve üstte Gümüş İlkokulu

► Safranbolu’da sosyal ve demografik yapı

Çok uzun yıllar, aynı ailenin tüm bireyleri; dedeler, babalar, evlatlar, torunlar hep Safranbolu’da kalmışlar, “**ataerkil**” (*pederşahi*) bir aile yaşantısının gereği olarak aynı evde yaşamışlar; yaşanan, barınılan evler, “**dede yadigarı ve baba mirası**” olarak hep korunmuş, “**baba ocağını söndürmemek**” geleneğine özellikle saygı duyulmuştur.

Safranbolu’da, zamanına göre üst düzey bir sosyal ve ekonomik yaşamın sergilendiği; zemin üstünde en az iki katlı, çok odalı evleriyle manevi bağlarını sürdüren genç kuşaklar, hayr-ül halef (*hayırlı evlat*) olma kuralına saygıda da kusur etmeyerek, baba ocağını ne terk etmişler ve ne de satmışlardır. Gerekliğinde onarımına ve mutlaka korunmasına özellikle özen göstermişlerdir.

Safranbolu’nun etnik yapısı değişmediği gibi, geçmiş dönemlerde Safranbolu nüfusunda önemli artışlar da olmamıştır. Cumhuriyet’le beraber Türkiye’de 5 yılda bir yapılan Nüfus Sayımlarına göre Safranbolu nüfusu şöyle bir seyir izlemiştir.

<u>Sayım Yılı</u>	<u>Nüfus</u>	<u>Sayım Yılı</u>	<u>Nüfus</u>
1927	5.218	1945	5.164
1935	5.571	1950	5.388
1940	5.327	1955	6.155

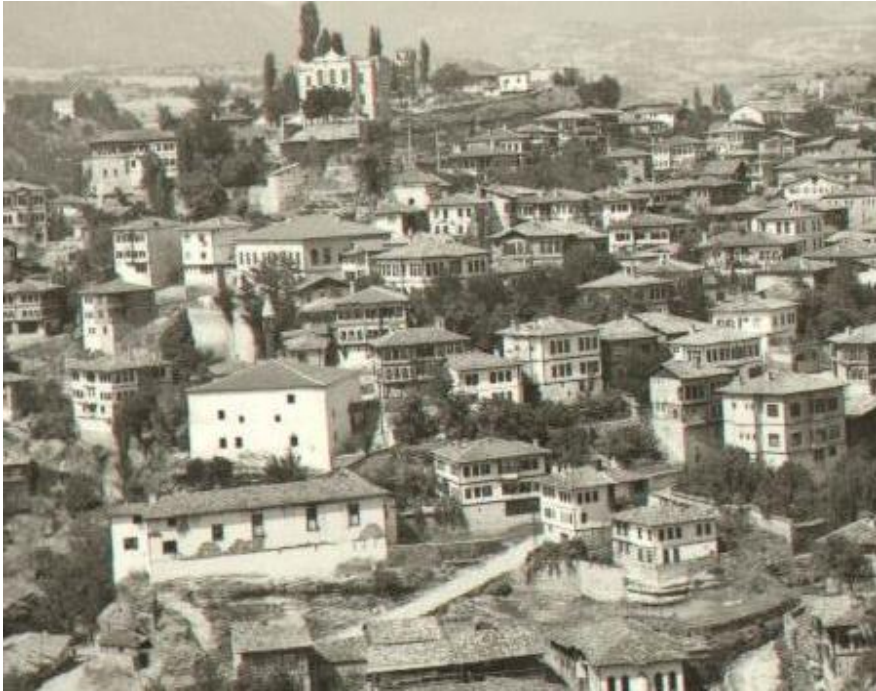

Kimi yörelerin aksine, çalışmak için gurbete gitme alışkanlığı ve gereği bulunmayan Safranbolu'nun, yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere Türkiye'de ilk sayımın yapıldığı 1927 yılında 5.218 olan nüfusu, 1955 sayımında aradan 38 yıl geçtikten sonra ancak % 19 oranında ve yılda % 1'in altında 937 kişi artarak 6.155'ye ulaşmakla ve bir başka anlatımla yılda 25 kişi kadar artmakla, geçen yüzyılın ilk yarısında hep 5-6 bin dolaylarında kalmıştır.

Doğumlardan kaynaklanan fazla bir nüfus artışı bulunmaması ve kitlesel göçlere sahne olmaması Safranbolu'da yeni konutlar yapmak gereksinimini ortaya çıkarmamış; eski konutlar, genellikle yeni kuşakları barındırmada yetersiz kalmamıştır. Dolayısıyla bu sosyal ve demografik yapı, kentin sivil mimarlık dokusunda bir bozulmaya yol açmamış ve Safranbolu 7-8 yüzyılı aşkın süredir, işgaller ya da göçlerle de karşılaşmaksızın, Anadolu'da kendine özgü gelenek ve göreneklerini yaşatan bir yöre olma niteliğini sürdürmüştür.

Özetle, Safranbolu'da geçen yüzyılın ortalarına kadar, kent dokusunun bozulmaması; özelliklerini ve niteliklerini koruyabilmiş olması, örgütsel hiçbir çabanın sonucu değildir. Bunun yasal ya da yönetsel bir önlemle de ilgisi yoktur. Sadece, Safranbolu'nun sosyo-ekonomik koşullarından kaynaklanan bir olgudur.

İşte bu nedenlerle Safranbolu **“Kendini koruyan kent”** olarak ünlenmiştir.

Eski yılların Safranbolu'sundan bir başka görünüm

(Altta, solda Eski Cami'nin hemen aşağısındaki geniş cepheli, tek katlı yapı, Tabahna Mektebi ve Muallimler Birliği (*Öğretmenevi*) olarak bilinen, sinema olarak da kullanılan ve günümüzde de yine Muallimler Birliği adıyla anılan binanın eski yıllardaki görünümüdür)

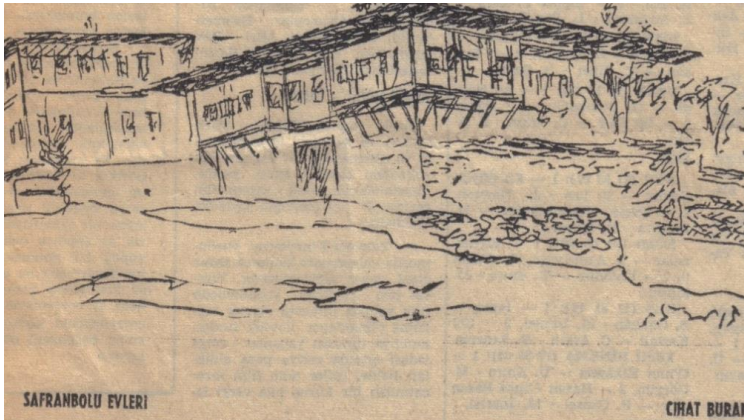
ÇİZGİLERLE SAFRANBOLU'DAN KESİTLER

Bülent ÇETİNDÖR - İlgi Dergisi Mayıs/1976, Sayı 23

Hacımemişlerevi -Resimleme: Metin KESKİN
(MESA/1999 Ajandası'ndan alınmıştır)

Ünlü Ressam ve Yük.Mimar Cihat BURAK'tan Safranbolu Evleri-Cumhuriyet Gazetesi-1975

2

SAFRANBOLU'YU KORUMA VE İMAR PLANLARI

Safranbolu'yu korumada örgütsel çabalar gösterilmesi, yasal ya da yönetsel önlemler alınması 1975'lerde ortaya çıkan bir zorunluluktur. Bu tarihten önce sadece 32 yıl ara ile hazırlanan iki ayrı İmar Planı'nda da Safranbolu'nun korunmasından söz edilmekte; lakin koruma kağıt üzerinde kalmış bulunmaktadır.

► Mimar Burhan Arif ONGUN'un hazırladığı 1. imar planı

Önce Mimar Burhan Arif ONGUN tarafından hazırlanan ve 1936 yılında ilgili Bakanlıkça onaylanan Safranbolu'nun ilk imar planı, tarihsel kent merkezini, camilerin etrafında yapılacak bir temizlikten sonra, tarihin derinliklerine olduğu gibi terkedilip, Kıranköy ile Bağlar arasında; en uygun yer olarak belirlenen Hastarla'da yeni bir yerleşimi öngörür.

Hastarla'da çok geniş bir alan kamulaştırılır; birbirine dik ve paralel olarak açılan yollar kaldırımla döşenir; buraya “*Yenişehir*” denilmesi düşünülür. Kale'deki Kaymakamlık da 1942 yılında Kıranköy'de Çelik Palas olarak bilinen binaya yerleşir. Hükümet Konağı cezaevi olur.

Ancak bu uygulama, halkın büyük tepkisine yol açar; halk “*Şehirci*” ve “*Bağlarci*” olarak ikiye ayrılır; sonuçta 1950 yılında, ünlü 14 Mayıs 1950 genel seçimleri öncesi, Kaymakamlık tekrar Kale'deki Hükümet Konağı'na döner.

Cezaevi yapılan Safranbolu'nun tarihsel Hükümet Konağı

1942-1950 yılları Safranbolu Kaymakamlığı
(Halen Safranbolu Çelik Palas Oteli)

Aslında çok önceleri 18.yüzyılın sonlarında Sadrazam İzzet Mehmet Paşa döneminde de şehir merkezinin yukarıya taşınması düşünülür. Bu amaçla Hastarla'ya bir cami yapılmak istenir ve önce yandaki çeşme yaptırılarak su getirilir. Ancak o zaman da halkın istememesi üzerine, camiyi İzzet Mehmet Paşa'nın tarihsel kent merkezine yaptırdığı söylenir.

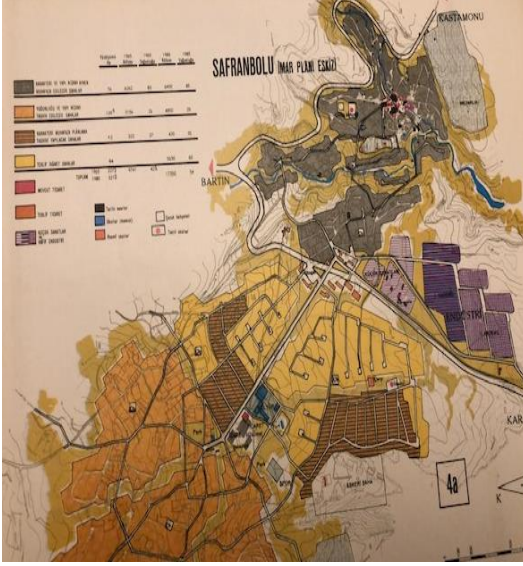
Çeşme ise, yol genişletmeleri sonucu yeri değiştirilmiş olsa da, halen Emek Mahallesi'ni Kıranköy'e bağlayan yol kıyısında bulunmakta ve “*Paşa Çeşmesi*” adıyla anılagelmektedir.

Mimar Burhan Arif ONGUN, Sadrazam İzzet Mehmet Paşa'nın sonuçsuz kalan bu girişimini, yaptığı imar planına ilişkin, Ağustos/1936 tarihli Belediyeler Dergisi'nde yayımlanan raporunda Safranbolu için en bilinçli bir hareket olarak nitelendirir.

► Prof.Dr. Gündüz ÖZDEŞ'in hazırladığı 2. İmar planı

Safranbolu'nun 2. imar planı, Prof.Dr. Gündüz ÖZDEŞ tarafından hazırlanır. İller Bankası'nca 1966'da, Karabük ve Safranbolu için birlikte açılan yarışmada, 6 teklif arasından Prof.Dr. Gündüz ÖZDEŞ'e ait olanı, en uygun plan olarak belirlenir ve 1968'de onaylanır.

Bu plan Safranbolu'yu, sanayi ve ticaret açısından daha büyük merkez Karabük'ün yatakhane ya da banliyösü niteliğinde bir yer olarak öngörür. Planda, Safranbolu tarihsel kent merkezi olan ve "Şehir" denilen kesimin korunmasının gereği belirtilmekle yetinilir.

Gündüz ÖZDEŞ'e ait bu ikinci planda da, bir önceki plan benzeri, tarihsel kent merkezindeki binaların olduğu gibi bırakılarak korunması anlayışı egemendir. Ancak bu kesimi, uygun yaşam koşulları sağlanarak, korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan bir plandan söz edilemez.

İller Bankası tarafından oluşturulan Değerlendirme Kurulu'nun 03.03.1966 tarihinde yaptığı toplantıda 4 No.lu Gündüz ÖZDEŞ'e ait uygun görülen ve İller Bankası'nca, "*Karabük-Safranbolu Analitik Etüdler ve Teklif Projeler*" adıyla yayımlanan kitapta yer alan yandaki plan eskizinin lejantına göre;

Koyu renkli alan "Şehir" olarak bilinen tarihsel kent merkezi olup, buranın karakteri ve yapı nizamının aynen korunacağı belirtilir.

Sarı alan Hastarla olup, ilk planda olduğu gibi yeni yerleşim bölgesi olarak gösterilir. Bitişigindeki kahverengi alanda yer alan İşçi ve Memurevleri ile Emek Mahallesi'nin karakterinin korunup, planlama düzeltmesi yapılacağı bildirilir.

Turuncu renkle gösterilen Bağlar bölgesinin ise, yoğunluğunun ve yapı düzeninin düzeltileceği öngörüülür.

► Korumacılık kağıt üzerinde kalmamalıdır

Safranbolu'nun 1970'ler öncesinde düzenlenen her iki imar planından söz edilerek Safranbolu'nun korunmasının 1970 öncesinde başladığı iddiasında bulunanlar olmaktadır.

İmar planlarında tarihsel kesimden, muhafaza olunacak ya da "yapı düzeni aynen korunacak alan" olarak söz edilmiş olması, tek başına yeterli olamamış; ne yazık ki kağıt üzerinde kalmıştır.

Oysa korumacılıkta imar planı gereklidir; ancak yeterli değildir. Önemli olan uygulamadır.

Dolayısıyla koruma olgusunun imar planı uygulamaları olarak Safranbolu'da 1970'ler öncesinde başlatıldığı iddialarının hiçbir dayanağı ve somut bir örneği yoktur.

► 1974'te Belediye Fen İşleri biriminin kurulması

Safranbolu'da söz konusu her iki imar planının yürürlükte olduğu dönemde, kenti korumak bir tarafa, Safranbolu Belediyesi'nin bir imar ya da fen işleri birimi bile yoktur. Tek bir teknik eleman kadrosu da bulunmamaktadır.

Yapılara ruhsat vermede, "kalfa" lakaplı, kimi serbest çalışan inşaatçı kişilerden yararlanılmaktadır. 1970'li yılların başlarında da Safranbolulu değerli bir Yük.Müh. Mimar, Belediye Encümeni'nin toplandığı gün, iki saat kadar Belediyeye gelip, part-time olarak Belediye'nin ruhsat işlerine bakmaktadır.

1974'te yeni Belediye yönetimi olarak bir devrim gerçekleştirilmiş; bir çok gerekli yeni hizmet birimi gibi, Belediye Fen İşleri birimi de, o yıl kurulmuştur.

İşçi statüsünde çalıştırılan genç bir mühendis ilgili Bakanlıktan kadro çıkartılarak bu birimin başına getirilip; kendisine görev ve sorumluluk yüklenmiştir.

Lise mezunu bir başka gencin de, mimar uygulamaları için yetiştirilmek üzere İller Bankası'nın açtığı uzun süreli bir kursa gönderilmesi yoluna gidilmiştir.

1970'li yıllar öncesine ait, Safranbolu'da korumaya değil, korumamaya ilişkin pek çok örnek vardır. Aşağıdaki birkaç görüntü, korumanın kağıt üzerinde kaldığına, uygulama alanı bulamadığına en güzel kanıtları oluşturur.

En dikkat çekici örnek, 1960'lı yılların başında Bağlar Köyü'ndeki; sırasıyla İdadi, Ortaokul, Lise ve halen Meslek Lisesi olan ahşap ve görkemli tarihsel binaya, sağ taraftan bitişik olarak yapılan ve çirkin görünümüyle gözleri tırmalayan yukarıdaki ilave inşaattır.

Korunan değil, korunamayan evlerden örnekler:

Akçasu-Suçcu Bahçesi

Şehir-Çarşı içi Pazar yeri

Korunan değil, korunamayan evlerden başka rnekler:

Çavuş Mahallesi Kayadibi'nden; ikisi yan yana, üç ayrı rnek

Şehir –Hamamönü

Babasultan Mahallesi - Kastamonu yolu

**1960'lı yılların sonunda, kent dokusuyla uyumsuz, yeni inşa olunan iki apartman
Bağlar -Köyiçi**

Şehir - Hamamönü

En ilginç olanı ise, kimileri tarafından Prof. Dr. Gündüz ÖZDEŞ'e ait 1968 tarihli imar planıyla Safranbolu'da korumacılığı başlattığı ileri sürülen zamanın Belediye Başkanı'nın söz konusu planın yürürlükte olduğu dönemde, 1970'li yılların başında Bağlar Arslanlar'da, bizzat kendisinin yandaki apartmanı yaptırmış olmasıdır.

Safranbolu'nun oluşmuş tarihsel kent dokusuyla bağdaşmayan bu bina, korumada İmar Planı'nın gerekli, ancak tek başına yeterli bir araç olamadığını gösteren çeşitli örneklerden biridir.

Önemli olan sözde değil, uygulamada korumacılıktır; bu alanda söylemle eylemin örtüşmesidir.

► **Bir kent korunacaksa önce evler değil, o kentte yaşayan insanlar korunmalı; insanlar yaşamlarından hoşnut olmalıdır**

Öte yandan Prof. Dr. Gündüz ÖZDEŞ planı, Safranbolu insanını hoşnut kılacak, gereksinim duyulan çok zorunlu düzenlemeleri yapmak olanağı da tanımıyordu.

Korunacak bir kent, arkeolojik sit alanı gibi insandan arındırılmış bir yer olmadığı için, o kentte yaşamak, öncelikle yaşayanlar için eziyet olmamalıydı.

O kentte yaşayanlar da, dönemin sağladığı çağdaş yaşam koşullarından yoksun bırakılmamalı; belirli bir düzeyde de kalsa, daha rahat bir yaşam onlara çok görülmemeliydi.

Yük ve binek hayvanları ile ulaşım dönemi çoktan tarih olmuş; motorlu araçlar kent içi ulaşımına da hem kolaylık, hem zaman kazandırmıştı. Bunun için kent içinde meydanlara ve en az iki geniş taşıtın birbirine sürtünmeden geçebileceği genişlikte yollara gereksinim vardı.

► **Y. Müh. Mim. Baran İDİL' in hazırladığı imar planı**

1970'li yılların ilk yarısında yeni seçilen Belediye yönetiminin ilk icraatlarından biri, Prof. Dr. Gündüz ÖZDEŞ planında uygulanabilir değişikliklere gitmek oldu.

İller Bankası aracılığıyla imar planındaki yeni düzenlemeler Yük.Müh.Mimar merhum Baran İDİL'e hazırlattırıldı ve 1974 sonunda uygulamaya konuldu.

Tarihsel kesimde ve Bağlar'da, gerektiğinde kamulaştırmalara da gidilerek yeni meydanlar açıldı. Bahçe duvarları, sahiplerinin rızasıyla geri çekilerek, ana yollar en az iki geniş aracın birbirine değmeden, biri diğerini beklemeden geçebileceği kadar genişletildi.

Hastahane altı yolunda düzenlemeler, Gümüş'te köprü yapımı, Beybağı kavşağı'nın kayalar kırılarak genişletilmesi, Asmazlar bahçesinden yol geçirilmesi, Kastamonu yönüne giden yol güzergahında kamulaştırmalar ve yol genişletmeleri yapılarak, daha rahat ve hızlı bir trafik akışı gerçekleştirildi.

Bu uygulamalar, kent içi ulaşımına nefes aldırdı.

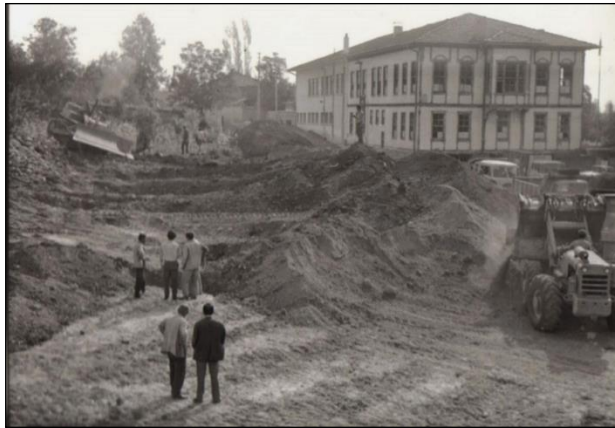
SAFRANBOLU'DA KENT İÇİ YENİ DÜZENLEMELER

Kazdağlıoğlu meydanının açıldığındaki görünümü Mayıs/1975

Safranbolu'da İLKSES Gazetesi (11.10.1974)

Bağlar Köyiçi'nde Kız Meslek Lisesi yanında Meydan açma çalışmaları
Ağustos/1974

Belediye Başkanının sayısız eserlerinin en önemlisi :

Gümüş köprüsü ulaşımına açıldı..

Safranbolu Belediye Başkanlığı görevine seçildikten sonra Şehirde bitinçli olarak yoğun bir imar çalışmasına giren Kızıltan Ulukavak, Safranbolu Belediye Başkanlığına girdiği değerli genç evlatlarından biri olarak bir anda şehresini değiştirecek biçimde imar çalışmalarına giren Belediye Başkanı Kızıltan Ulukavak, Celadon tır. Keskin ve dar dö- tonla kaplanarak yan- larına korkuluklar vey-

Safranbolu'da İLKSES Gazetesi - 07.03.1975

Hastahane altında, beton istinat duvarları yapılarak yol genişletiliyor-Temmuz/1975

Beybağı kayasında kompresörle dinamit delikleri açmaya çalışılıyor-Haziran/1976

► Yük.Müh.Mim.Baran İDİL'in imar planında yaptığı diğer düzenlemeler

Çok geniş bir bölümü tamamen boş bulunan “Hastarla”da, öncelikle yapı kooperatifleri için, daha uygun koşullarda yeni yerleşim alanları açıldı.

İleriki yıllarda yer yer kat yüksekliği arttırılsa ve yeşil alanlar imara açılrsa da, İşçievleri, Memurevleri, Ataevleri ve Emek Mahallesi dışında, Kıranköy ile Arslanlar arasındaki bugünkü yapılaşmaların hemen hemen tamamı, Baran İDİL'in yaptığı imar planı değişikliklerine göre gerçekleştirildi.

Yapılanlar aslında, halkın doğru veya yanlış toplu konutlarda, kaloriferli dairelerde oturmaya ilişkin önlenemeyen özlem ve istemlerini karşılamaya yönelikti. Bunlara kayıtsız kalmak mümkün değildi.

► Tarihsel kent merkezindeki evler el değiştiriyor

Bu arada şu da bir gerçektir ki, zaman içinde toplumsal değer yargıları da değişmiş bulunuyordu. 1950'li yıllarda önce büyük kentlerde başlayan “**ataerkil aile**” düzeninden, ana baba ve çocuklardan oluşan “**çekirdek aile**” düzenine geçiş modası, zaman içinde Safranbolu'yu da etkisi altına almış ve Safranbolu'da da genç çiftler bağımsız bir konutta oturma istemini dillendirmeye başlamıştı.

Bunun sonucu Safranbolu'da artık yeni konutlara ihtiyaç duyuluyordu.

«Ataerkil aile» yaşantısının sona ermesi sonucunda, aynı evde bir arada yaşayan birey sayısının azalması, çok odalı, çok katlı ahşap evlerin temizliğini, bakımını ve onarımını güçleştirmişti. Bu yüzden, Safranbolulularda da, başka kentlerde olduğu gibi, daha külfetsiz ve daha konforlu yaşam koşulları sağladığına inandıkları kargir evlerde oturma arzusu yaygınlaşıyordu.

Koşullar da oldukça uygundu. O yıllarda Sosyal Sigortalar Kurumu, işçilere 20 yıl vade ve yıllık % 5 faizle konut kredisi veriyor ve önemli bir bölümü Karabük Demir Çelik Fabrikalarında çalışan Safranbolulular yapı kooperatiflerine üye olarak bu olanaktan yararlanmak istiyorlardı.

Demir Çelik Fabrikalarında çalışmayanlar da, eskiden Şehir olarak adlandırılan, tarihsel kesimdeki evlerini satarak, Bağlar'daki yazlık evlerini dört mevsim oturabilecek şekilde kargir olarak yaptırmayı yeğliyordu.

Tarihsel kesimdeki evlerin çok sayıda alıcısı vardı. Yurdun dört köşesinden Karabük'e gelen, orada iş ve aş bulmakla beraber, şehirleşmeye uygun yeterli alana sahip olmayan Karabük'te, ileri yıllarda artık barınma olanağı bulamayan yurttaşlar Safranbolu evlerinin alıcılarıydı. Evleri, sahipleri bir an önce ve çok elverişli koşullarla satmaya hazırdı. Kısa bir süre içinde tarihsel kesimdeki evlerin % 95'i satıldı.

Ancak bu evlerin yeni maliklerinin, böyle çok katlı, çok odalı evlerde oturma gelenek ve görenekleri yoktu. Satın aldıkları evleri dikey ya da yatay olarak birkaç bölüme ayırdıkları, yeni bölümlere dışarıdan merdivenle çıkış sağladıkları ve kendi oturmadıkları bölümleri kiraya vermek yoluna gittikleri görüldü.

Bu arada evleri kapısından pencerelerine ve damdaki kiremitlerine kadar değiştirildiğine tanık olunuyordu. Safranbolu evlerinin odalarındaki üç pencere yerini, «**asri pencere!**» denilen tek bir geniş pencereye terk ediyordu.

**El değiştiren, pencereleri asrileřen ve
asrileřtirilmek istenen evlerden birkaç rnek...**

**El değiştiren, pencereleri asrileřen ve
asrileřtirilmek istenen evlerden başka rnekler...**

3

SÖYLEMDE DEĞİL, EYLEMDE KORUMACILIK

Artık korumacılık kağıt üzerinde kalmamalı; “*söylemde değil, eylemde korumacılık*” başlatılmalıydı. Bu da hiç kuşkusuz Belediye'nin görev ve yetki alanındaydı. Bunun için, Safranbolu Belediye Meclisi 12 Haziran 1975 tarihli toplantısında, zamanın Belediye Başkanının önerisiyle, son yerel seçimden bir yıl kadar önce, 29 Mart 1973 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan “*Safranbolu Belediyesi İmar Yönetmeliği*”nde değişikliği gerekli gördü.

Bu amaçla, Belediye Meclisi yönetmeliğe; oluşmuş kent dokusuyla uyumlu olmayan onarımlara izin verilmemesini, onarımlarda geleneksel inşaat materyalinin kullanılmasını; yeni yapı ve onarım ruhsatlarının, Belediye İmar Müşaviri Yük.Müh Mim. Baran İDİL, Karabük Demir Çelik İşletmeleri'nde görevli, Safranbolu hayranı Yük.Müh.Mim.Yavuz İNCE ve Belediye Fen İşleri Müdürü Müh. Kemal TUNCER'den oluşan teknik bir kurulun olumlu görüşüyle verilmesini içeren ek maddeler konulmasına oybirliği ile karar verdi.

Y.Müh.Mim. Baran İDİL
Belediye İmar Müşaviri

Y.Müh.Mim. Yavuz İNCE
Karabük D.Ç.İşletmeleri

Müh. Kemal TUNCER
Belediye Fen İş. Müdürü

► “Korunması Gerekli Kent: Safranbolu”

Belediye Meclisi'nin 12 Haziran 1975 tarihli kararı, Safranbolu'da “*Kendini Koruyan Kent: Safranbolu*” döneminden, “*Korunması Gerekli Kent: Safranbolu*” sürecine geçilmiş olmasından kaynaklanan bir zorunluluktu. Artık Safranbolu'nun kentsel mimarlık dokusu, alınacak bir takım yasal ve yönetsel önlemlerle; örgütsel çabalarla korunabilirdi. Dolayısıyla **Safranbolu Belediye Meclisi'nin 12 Haziran 1975 tarihli kararı bir “milat”tır.**

Belediye Meclisi'nin Safranbolu'nun oluşmuş tarihsel kent dokusunu koruma amacına dönük olarak İmar Yönetmeliği'nde yapmak istediği düzenlemeler, zamanın yetkili mercii İmar ve İskan Bakanlığı'na gönderildiğinde, Bakanlıkta bir üst düzey yetkili tarafından Belediye Başkanına, “*eskiye rağbet olsa bit pazarına nur yağardı*” denilerek onaylanmaz.

Bu olgu, 1975'ler Türkiye'sinde kentsel koruma konusunda Safranbolu yerel yönetiminin, ilgili Bakanlıktan daha çağdaş bir anlayışı temsil ettiğinin ilginç bir kanıtıdır. Asmazlar Konağı bahçesine konan yandaki plakette, T. Turing ve Otomobil Kurumu'nun şükran duygularına mazhar kılınan, zamanın Belediye Meclisi üyelerinin fotoğraflarına, yaşamını yitirenlere rahmet ve mağfiret; hayatta bulunanlara esenlik dilekleriyle aşağıda yer verilmiştir.

1973-1977 Dönemi
Safranbolu Belediye Başkanı ve Belediye Meclisi Üyeleri

Kızıltan ULUKAVAK
Belediye Başkanı (CHP)

Ali TOMBAK (CHP)

Ali YILDIRIM (AP)

Emin DİZDAR (CHP)

Erhan N. İNEGÖLLÜ (CHP)

İ.Hakkı KAPLAN (CHP)

Hasan AKGÜL (AP)

Hasan TAVŞANCI (AP)

Hikmet F.TURGUT (CHP)

M.Hulusi ZEREN (AP)

1973-1977 dönemi Belediye Meclis Üyeleri

Hüsnü DİZDAR (CHP)

Mehmet CUHADAR (CHP)

Mehmet YİĞİT (CHP)

Mustafa ÇETİNYURT (AP)

Mustafa ERKE (CHP)

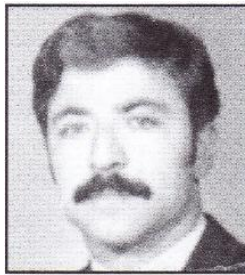
Muzaffer KORUR (CHP)

Necati SAĞLAM (CHP)

Nurettin ERGÜL (CHP)

Orhan GÖKMEN (CHP)

Şahin ÖZALPGİL (AP)

Tuncay ALTUĞ (CHP)

Vasfi BÜBEROĞLU (AP)

► 1975 Avrupa Mimari Miras Yılı

İmar ve İskan Bakanlığı'nın Safranbolu'ya ilgi göstermemesi üzücü olur. Oysa, o günlerde yürürlükteki 6785 sayılı İmar Kanununun 56.maddesi uyarınca, Belediyece hazırlanıp, 29.03.1973 tarih, 144491 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "*Safranbolu Belediyesi İmar Yönetmeliği*"nde yeni düzenlemeler yapmak Belediye'nin görev ve yetkileri arasındadır. Sadece yürürlüğe girebilmesi için Bakanlık onayı gereklidir. Onaylanmama olumsuzluğu ile karşı karşıya kalınsa da; ne büyük mutluluktur ki, talih Safranbolu'nun yüzüne güler. Çok önemli bir kurum Safranbolu'ya kol kanat gerer.

1975 yılıdır; o yıl, Avrupa Konseyi tarafından, "**Avrupa Mimari Miras Yılı**" ilan edilmiş ve ülkemizde bu konudaki etkinlikleri düzenlemekle İstanbul Teknik Üniversitesi görevli kılınmıştır.

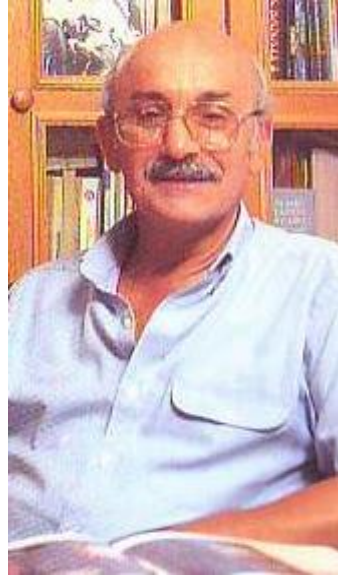
Üniversitenin Mimarlık Fakültesi Dekanı ve Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü'nün Başkanı, **Prof. Dr. Doğan KUBAN**, etkinliğin Safranbolu Belediyesiyle eşgüdüm içerisinde, Safranbolu'da yapılmasını önerir.

Bu öneriye yerel yönetim, deyim yerindeyse "**mal bulmuş mağribi**" gibi dört elle sarılır. Bu açıdan zamanın İTÜ Mimarlık Fakültesi'nin Dekanı, Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü (MTRE) Başkanı, çok değerli bilim adamı ve günümüzün ünlü düşünürü Sayın Prof. Dr. **Doğan KUBAN**'a ve başta Doç.Dr. **Metin SÖZEN** olmak üzere, öğretim üyesi tüm arkadaşlarına, Safranbolulular hiç kuşkusuz şükran borçludur.

Prof.Dr.Doğan KUBAN, Prof.Dr.Nezih ELDEM, Prof.Dr. Kemali SÖYLEMEZOĞLU, Prof.Dr. Muzaffer SUDALI ve Doç.Dr.Metin SÖZEN'den oluşan İTÜ'nin MTRE Yönetim Kurulu'nun Safranbolu konusundaki kararında; Türkiye'nin tarihsel ve mimari değerler açısından en iyi kesitlerinden birinin Safranbolu olduğunun, Enstitü üyeleri için Safranbolu'nun öğrencilik yıllarından beri gidip geldikleri bir dost gibi görüldüğünün ve Belediye Meclisi'nde koruma kararının alındığı Safranbolu yerel yönetiminin bir bütün halinde olayı sahiplenip, birliktelik ve kararlılık içinde gösterdiği isabetli yaklaşımının etken olduğu özellikle vurgulanması gereken gerçeklerdendir. (*Türkiye'de Mimarlık Değerlerinin Korunmasında İlk Adımlar-Safranbolu 1975-1980, Aytekin KUŞ, Sayfa: 26, Safranbolu Kaymakamlığı Hizmet Birliği yayını, 2003*)

Prof. Dr. Doğan KUBAN

Doç. Dr. Metin SÖZEN

4

SAFRANBOLU MİMARLIK DEĞERLERİ VE FOLKLORU HAFTALARI

1975 Avrupa Mimari Miras Yılı'nda Safranbolu'da, Üniversite ile Belediye birlikte, **"Safranbolu Mimari Değerleri ve Folkloru Haftası"** adıyla, 30 Ağustos - 5 Eylül 1975 tarihleri arasında bir hafta süren bir etkinlik düzenler.

Bu kültürel etkinlik, 1976 ve 1977 yıllarında da yinelenir. Üniversitenin belirlediği sanat, kültür ve mimarlık çevrelerinden, Ankara'daki kimi kamu kurumlarının üst düzey yöneticilerinden ve ulusal basının köşe yazarları ile TRT'den 200 dolayında konuk, konaklama tesisi olmayan Safranbolu'da, Belediyenin organizasyonuyla, birer hafta süreyle Safranbolulularca evlerinde ağırlanır. Safranbolulu lise ve üniversite öğrencisi gençler, konuklara rehberlik yaparlar.

Bağlar Arslanlar'da top sahasında geceleri yapılan, 1.000'e yakın kişinin katıldığı toplantılarda **"Safranbolu niçin korunmalıdır, Safranbolu evleri niçin değerlidir?"** soruları Üniversite öğretim üyeleri tarafından yanıtlanır.

Üniversite öğretim üyeleri kürsülerinde olduğu gibi bilimsel terminoloji ve akademik bir dille değil, halkın anlayacağı sözcüklerle konuşurlar. Şair HAYALİ'nin dizeleriyle, **"Şu mahiler ki derya içredir; deryayı bilmezler"**; yani **"şu balıklar denizin içindedir denizi bilmezler"** konumunda olan kimilerine, evlerinin değerini, kentlerinin önemini anlatırlar.

Ayrıca paneller, sergiler, seminerler düzenlenir. Görüşülen, tartışılan tek konu Safranbolu ve bu kentin sosyal ve kültürel; somut ve soyut değerlerini korumak ve gelecek kuşaklara aktarılma yöntemini belirlemektir.

Engin KARADENİZ, Cumhuriyet Gazetesi – 09.08.1975

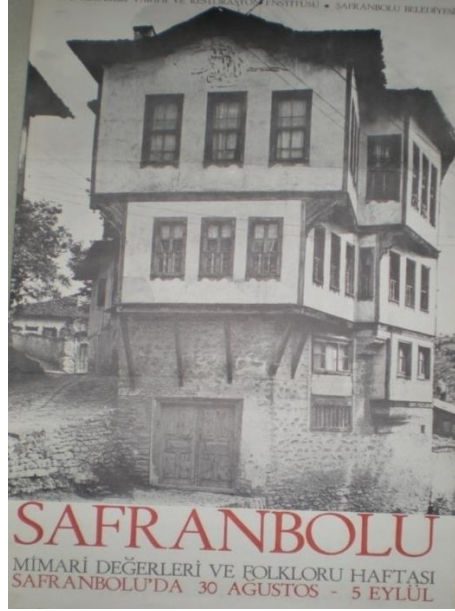
Aytekin KUŞ-Hürriyet Gazetesi 19.08.1975

Kasım ŞENOL-Yeni Karabük Gazetesi 02.09.1975

SAFRANBOLU MİMARLIK DEĞERLERİ VE FOLKLORU HAFTALARI'NIN AFİŞLERİ

1975

1976

1977

Safranbolu Mimarlık Değerleri ve Folkloru Haftası'nda görev alan gençler

Soldan sağa; Oturanlar-Mehmet PARTAL, Hüseyin GÜMÜŞ, Ali Osman KARACA, İhsan SOLAK, İbrahim AYHAN, Recai GERDAN, Fikri KÜÇÜKBAL – Ayaktakiler; İhsan GÖKÇINAR, Muhittin SARAÇMAN, Salih KALAFATOĞLU, Doç.Dr. Metin SÖZEN, Belediye Başkanı Kızıltan ULUKAVAK, Halk Eğitim Merkezi Müdürü Mustafa UZUN, Öğretmen Halil ÖNDER, Abdullah EVSEN, Mustafa CANAYAZ, Lütfi SOLAK, Kadir KORUR

ETKİNLİKLERE İLİŞKİN BROŞÜRLER

TOPLANTILARDAN GÖRÜNÜMLER

2. Safranbolu Mimari Değerleri ve Folkloru Haftası'nda İzleyiciler (Ağustos/1976)

3. Safranbolu Mimarlık Değerleri ve Folkloru Haftası'nda Halk Eğitim Merkezi'nde yapılan halka açık bir toplantı -Ağustos/1977 (Önde soldan sağa; Doç.Dr.Metin SÖZEN, Reha GÜNAY, Prof.Dr.Doğan KUBAN, Kızıltan ULUKAVAK, arkada solda Safranbolu Halk Eğit. Mer. Müd. Mustafa UZUN)

SAFRANBOLU HAFTALARINDAN YANSIMALAR

Mimarî mirası koruma sorunu ve «Safranbolu Haftası»nın getirdikleri

30 agosto-5 eylül günleri arasında Safranbolu'da ilk kez "Safranbolu Mimari Değerleri ve Folkloru Haftası" düzenlendi. Hafta süresince folklor gösterileri ve gezitlerle Safranbolu ilçesi çeşitli yönleriyle konuklara tanıtılmak için gün süren seminerde çeşitli bildiriiler okunup tartışılma yapıldı. Bu seminerde özellikle Safranbolu'nun mimari ve folklor değerlerinin korunması sorunu üzerinde duruldu. Aşağıda, Arslan Kaynar'da'nın bu konuda yazmış okuyacakmışı.

[illegible]

Biz tarihimizdeki yenilgi ve kötülüklerin neçesilendiği ve kalmamıza bolan bir ulusuz. Başımıza gelen felaketleri her doğulu kalışımıza bağlarız. Batılılaşmak böyle olmazdı, deriz çoğunlukla. Tarihimizin güzel yanlarına yabancılaşmış gittiklerimiz. Bu yanlış "batılılaşma" kavramı - nın yanlış yorumlanmasından ileri geliyor. Yanlış yorumlanmış bir kavramı getirdiği ilkelere uygulamaya kalkmak iyi sonuç vermiyor. Sonunda yandaşın zararını toplam üdiyoruz. Oysa her epeki epe, her

"Safranbolu Evleri Fotoğraf Sergisi"nde yer alan üç eserden biri.

**günün
yazısı**

■ Yurt çapında ilk kez müzik ve oyun festivali Safranbolu'da yapılmıştır. Bundan tam 110 yıl önce... Bütün komşu bölgeler bu festivali davet edilmiş.. Bu arada bir Rum kızının müslüman olarak, Safranbolu'lu bir gençle evlenmesi o nuruna yapılan düğün şenliklerine tam 100 yıl seymenin katıldığı naklen anlatılmıştır.

Sadi Yaver ATAMAN

AVRUPA mimarı miras yıl 1975 kampanyası dolayısıyla, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü bu yıl Safranbolu bölgesini seçerek, çevrenin ilginç yerleşme özelliğini koruma konusundaki kayguyu yaygınlaştırmak, mimarı ve folklorik değerlerini tanıtmak amacıyla 30 Ağustos - 4 Eylül 1975 tarihleri arasında Safranbolu'da bir seminer düzenlenmiştir.

Safranbolu, tarihî ve mimarî zenginlikleri yanında Folklor değerleriyle, sahip bulunduğu araştırma potansiyeli bakımından, üzerinde önemle durulacak bir bölgemizdir. Mancvi kültür değerleri yanında, geçmişin önemli belgeleri olan maddî kültür varlıklarının korunması, çağdaş kentleşmenin gerektirdiği şekillenme, toplum kültürüne malî edilmesi, özellikle mimarlık ve çemiricilik sorunların, toplumsal ve kültürel açıdan ele alınması gibi kapsamlı çalışmaları gerçekleştirilmesi, Safranbolu'da başlanılması esbâbî olmuştur.

koçak Türk erleriydi, Türk seymenleriydi, Kahramanlık Türk yurdunun her yerinde olduğu gibi, Safranbolu'nda da soyluluk gösteren bir zelliğidir. Safranbolulu Küçük Mustafa, bunu bakınız ne güzel ifade etmektedir :

Ölümüz, dirimiz dönmeyen
savastır

Yureginiz pekdir
demürden daştan
Ne perşamiz varduz sol

Alemin Rüstemi-İ zâil

Adı belli göç yolları

Yine Kul Mustafa'nın :

Iptida Bagdada sefer
oland

Sancaktar vuruldu kaptı

Elekti bedene dikti

Gencosman
diye başlayan destanı, yur

dün her yerinde yayılmış
varyantları meydana gelmiş

Safranbolu yakın tarihd

türkü, destan yakıcıları, kıv

ta davulcular, tınılı Seymenler, meyterler vardı. Bir omuzlarına bir davul, öbür omuzlarına bir davul asarak çift davulla oynarlar, döndükleri zaman topaç gibi renk değiştirirlerdi. Ustaları, onları tavana astıkları zenbiller

çinde fırıl fırıl döndürerek yetiştirmişti. Onlar da çırak-

Bunlar, Davul denilen çalgiya

me virtiozlardı denilebilir.

ve oyun festivali Safranbolu'da yapılmıştır. 110 yıl önce,

Bütün komşu bölgeler davet edilmiş bu festivale. Bu ara-

da bir Rum kızının müslüman olarak Safranbolulu bir

gencle evlenmesi onuruna ya
pılan düğün şenliklerine tam
100 Sermaye katıldığı, diğer

200 Seymenin katıldığı, dokuz
takım çift davullu Meyterin
tokmak kaldığı üç etekli K.

çeklerin ziller şakırdatarak meydan aldığı eskilerden nak

Tarihi bir gerçektirki, sa

vaşta düşmanın ilk hedefi
Türk ordusunda Mehterî sus

larmın gümbürtüsü, çifte Nak

Arslan KAYNARDAĞ
Milliyet Sanat Dergisi, 19.09.1975, Sayı: 150

Sadi Yaver ATAMAN
Adalet Gazetesi Ekim/1975

SAFRANBOLU OLAYI

Doğan KUBAN

İ.T.Ü. ÖĞRETİM ÜYESİ

da yeniden yer aldı. Güzellik, toplum yaşantısına içten bir duyarlılık, büyük kentli küçük kentli karşılaşması ve aydınlarla halk arasında kurulan bağlantılar, geçmişin sağlam değerlerine karşı uyanan yeni bir ilgi, Anadolu'da henüz bütün gücüyle yaşadığını duyan bir konukseverlik, insanların bencil politik kavgalar üzerinde birleşecek bir insanlık birliğinin varlığını be-

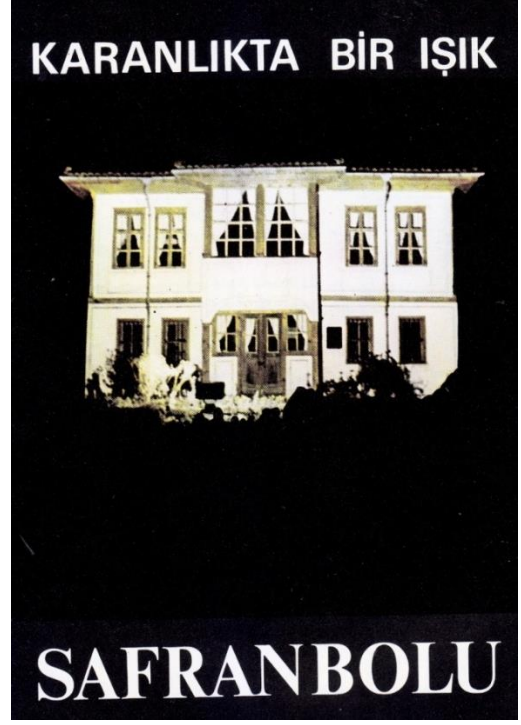
ğı için bütün faaliyetlere ilgi duydular ve katıldılar. Gösterilere, konuşmalara, sergilere geldiler, ve büyük kentlere göre daha fazla oranda olayları izlediler. Kendilerine ve çevrelerine ilgiyle yaklaşanlarla kaynaşabildiler. Özellikle kadınların kadınlarla kurdukları ilişkiler daha kolay, doğrudan ve içtendi.

Birleşme Anadolu kentinin su ve da bu nite-

SAFRANBOLU ÖZEL SAYISI
Temmuz, Ağustos/1976, Sayı:54/333

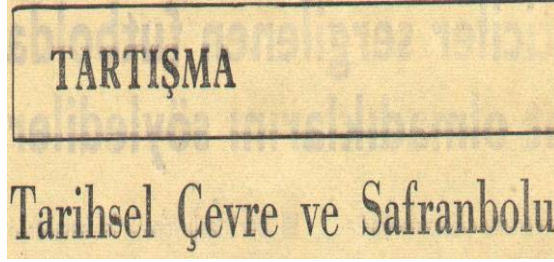
Çelik GÜLERSOY
T. Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni
Temmuz, Ağustos/1976, Sayı:54/333

Prof.Dr. Doğan KUBAN
Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni
Temmuz, Ağustos/1976, Sayı:54/333

Kızıltan ULUKAVAK -Mimarlık Haberleri Dergisi, 11.08.1976, Sayı: 14

Kızıltan ULUKAVAK - Cumhuriyet Gazetesi, 07.09.1976

Zeynep ORAL - Milliyet Gazetesi, Pazar Magazin Eki, 31.10.1976 – 07.11.1976

Zeynep ORAL – Milliyet Gazetesi Pazar Magazin Eki 07.11.1976

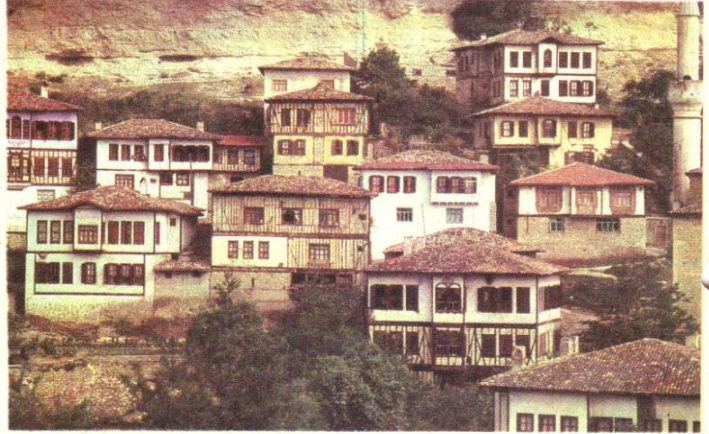

«Türk tipi evler»in tüm özelliklerini taşıyan Safranbolu evlerinin korunması zorunludur

İlk kez UNESCO'nun "Mimarî Mirası Koruma Yılı" ilan edilen 1974'te üzerine eğilinen ve giderek çeşitli çevrelerin ilgisini çeken "Safranbolu evleri", 23 kasım günü Yapı ve Kredi Bankası Galatasaray Sanat Galerisi'nde açılan bir sergiyle yeniden güncellik kazandı. Bu sayfalarda "Safranbolu evleri" üzerine bir yazı ile sözü geçen sergiyi açan Reha Günay'ın objektifinden fotoğraflar bulacaksınız. 21. sayfamızda ise yine bir sergi dolayısıyla mimarî dalı üzerine bir başka yazıda "Avusturya mimarisi" ele alınıyor.

ZEYNEP ORAL

Safranbolu bin yıllardan beri var. Safranbolu evleri iki yüz, üç yüz yıldan beri... Safranbolu evlerinin güncellik kazanması üzerinde bi-

Zeynep ORAL – Milliyet Sanat Dergisi 26.11.1976

Safranbolu'da bir kültür girişimi

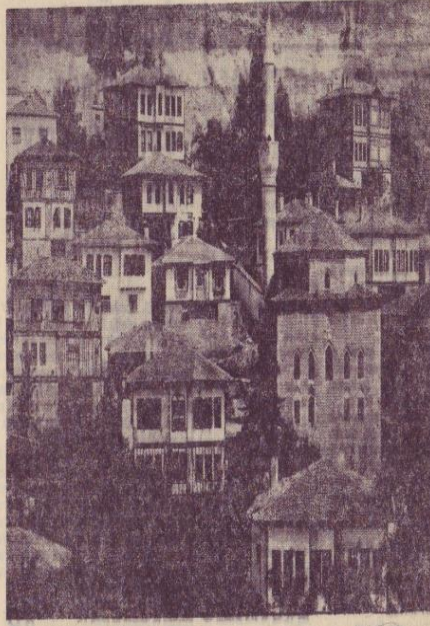
Safranbolu'da düzenlenen "II. Safranbolu Mimari Değerleri ve Folkloru Haftası",nda yeni araştırmalar yapıldı, kararlar alındı

Kemal ÖZER

Safranbolu Belediyesi'nin İktisadi Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü (MTR) ile ortaklaşa düzenlediği «Safranbolu Mimari Değerleri ve Folkloru Haftası» 6-12 ağustos günleri arasında yapıldı. İki günün yitip gittiği ve yurt dışında ilgi uyandıran Hafta'nın amacı ve kapsamındaki etkinlikler hakkında, düzenleyicileri arasında yer alan Prof. Metin Sönmez'le yeminiğimiz soruları ve cevaplarını aşağıda sunuyoruz:

● HAFTA'NIN AMACINI VE KAPSADIGI ETKİNLİKLERİ AÇIKLAR MISINIZ?

— Restorasyon da ağırlıklı olarak, diğer kentlerde düzenlenen seminerlerden başka nitelikte yapılmaktadır. «Safranbolu Mimari Değerleri ve Folkloru Haftası» aynı zamanda mimarî kültürün il-

Kemal ÖZER - Cumhuriyet Gazetesi 26.08.1976

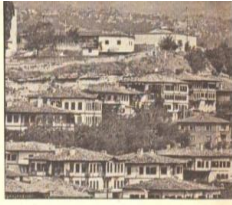
KÜLTÜREL DEĞERLERİ KORUMA ÖRNEĞİ OLARAK SAFRANBOLU

TÜRKİYE'DEN ÇOK SAFRANBOLU'YU KÖKLE -
NİFA BİR KÜLTÜR MİRASI'YI YAPMA İÇİN ÜZERE
DURULMAKTA. BİR GÜZEL SANATLAR AKADEMİ-
Sİ KURULABİLİR.

● Arslan KAYNARDAĞ

Azınlıkla birleşen bir insan bir zamanlar bir yer vardı. Safra-
nbolu, Mimarî değerleri, diğer ve
insanlık çok güzel bir yer la-
rda. Bu yer bu, bir yerden, diğer
mimarî yapıları için estetik ve
işin insan, diğer yerden çok yaka-
mıdır. Safra'nın bir evlatları bir
işin, diğer en önemli özellikleri
çevreye zararlı olmayan bir
hale, bu nedenle bir, diğer
insanlık için değerleri, sa-
fırları, diğer en önemli özellikleri.

Azınlıkla birleşen bir insan bir zamanlar bir yer vardı. Safra-
nbolu, Mimarî değerleri, diğer ve
insanlık çok güzel bir yer la-
rda. Bu yer bu, bir yerden, diğer
mimarî yapıları için estetik ve
işin insan, diğer yerden çok yaka-
mıdır. Safra'nın bir evlatları bir
işin, diğer en önemli özellikleri
çevreye zararlı olmayan bir
hale, bu nedenle bir, diğer
insanlık için değerleri, sa-
fırları, diğer en önemli özellikleri.

insanlık birleşen bir insan bir zamanlar bir yer vardı. Safra-
nbolu, Mimarî değerleri, diğer ve
insanlık çok güzel bir yer la-
rda. Bu yer bu, bir yerden, diğer
mimarî yapıları için estetik ve
işin insan, diğer yerden çok yaka-
mıdır. Safra'nın bir evlatları bir
işin, diğer en önemli özellikleri
çevreye zararlı olmayan bir
hale, bu nedenle bir, diğer
insanlık için değerleri, sa-
fırları, diğer en önemli özellikleri.

insanlık birleşen bir insan bir zamanlar bir yer vardı. Safra-
nbolu, Mimarî değerleri, diğer ve
insanlık çok güzel bir yer la-
rda. Bu yer bu, bir yerden, diğer
mimarî yapıları için estetik ve
işin insan, diğer yerden çok yaka-
mıdır. Safra'nın bir evlatları bir
işin, diğer en önemli özellikleri
çevreye zararlı olmayan bir
hale, bu nedenle bir, diğer
insanlık için değerleri, sa-
fırları, diğer en önemli özellikleri.

insanlık birleşen bir insan bir zamanlar bir yer vardı. Safra-
nbolu, Mimarî değerleri, diğer ve
insanlık çok güzel bir yer la-
rda. Bu yer bu, bir yerden, diğer
mimarî yapıları için estetik ve
işin insan, diğer yerden çok yaka-
mıdır. Safra'nın bir evlatları bir
işin, diğer en önemli özellikleri
çevreye zararlı olmayan bir
hale, bu nedenle bir, diğer
insanlık için değerleri, sa-
fırları, diğer en önemli özellikleri.

SAFRANBOLU'DAN İZLENİMLER

Bu şehri siz yaptınız, sizin elinizden çıktı bu evler, bu duvarlar,
Bu güzel kapılar, pirinçten kapı tokmakları,
Ellerinizi kadar, yüzlerinizi kadar güzeldi yaptıklarınız,
Bu saçakları böyle siz uzattınız,

Pencerelerle süslediniz evlerinizi, çiçekler bahçelerinizde ve
pencerelerde

Havuzlar yaptınız, fiskevi sesleri sardı evlerinizi, bahçelerinizi.

Su sesi, kuş sesi ve sizin gülüşleriniz,

Yıkadı zamanın kirini.

Sevgi dokudunuz tezgahlarınızda, bitmedi sürdü türküleriniz.

Bu ağaçları siz diktiniz, bu asmalar, bu çınarlar, bu cevizler
sizden kaldı,

Siz akıttınız bu suyu şeker gibi çeşmelerden.

Sayfa süslediniz, kitap yazdınız, kitabeler görüyorum

Şiirler okuyorum mezar taşlarınızda ölümden öte köy yok.

Herkes sevdi sizi Safranbolularda,

Herkes sevdi sizi en güzel Türkiye'siniz.

Arslan KAYNARDAĞ

ŞİİRLER, Sevgiler de Gündemdedir, Elif yayınları, 1979

Arslan KAYNARDAĞ-Politika Gazetesi, 02.09.1976

► Safranbolu'ya olan ilginin yaygınlaşması

Bu gelişmeler, birçok kişi ve kurum gibi, İstanbul'da çok sayıda tarihsel mekanın restorasyonunu gerçekleştiren zamanın Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu'nun Başkanı, çok değerli kültür adamı Sayın Çelik GÜLERSOY'u da etkiler ve İstanbul dışında Safranbolu'yu da kurumun ilgi alanına almayı düşünür.

Merhum Sayın GÜLERSOY bu satırların yazarı, zamanın Belediye Başkanını İstanbul'a davet eder. Safranbolu'da bir konak satın alıp, orayı restore ettirerek, geleneksel ve çağdaş öğeleri bir arada sunan bir konaklama tesisi haline dönüştürmek istediğini bildirir.

Bir süre sonra, zamanın Belediye Başkanı'nın önerisiyle "Tekel Deposu" olarak da kullanılan, Beybağı'ndaki ünlü Asmazlar Konağı, Kurum tarafından 400 bin liraya satın alınır. Safranbolu'da evlerin restorasyonu dönemi, Asmazlar Konağı'yla başlatılır. Ancak restorasyon oldukça uzun sürer; tesis 1990'lı yılların başında hizmete açılabilir.

Erol GÖNENÇ, Hürriyet Gazetesi, 24.12.1976

5

“SAFRANBOLU'DA ZAMAN” BELGESEL FİLMİ

Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Başkanı Çelik GÜLERSOY, zamanın Belediye Başkanıyla İstanbul'daki görüşmesinde, Safranbolu her nasılsa 1970'li yıllara kadar gelebilmiş, artık daha fazla ayakta kalamaz, hiç olmazsa elde kalan ne varsa, onların belgelenmesinin kültürel önemini de anlatır.

Bir süre sonra 1970'ler Safranbolu'sunu belgelemek için, ünlü belgeselci Sayın Suha ARIN'ı görevlendirir. Belgeselin çekimi, Belediyenin de ilgi ve desteğiyle Safranbolu'da 1976 sonbaharında gerçekleştirilir.

Renkli olarak çekimi yapılan; 40 dakika süren ve ilerde çok ünlenecek bu belgesel filme “*Safranbolu'da Zaman*” adı verilir.

Süha ARIN'ın ekibinde, çok sonraları sinema ve televizyon filmlerinin ünlü yapımcıları olarak tanınacak öğrencilerinden Nesli ÇÖLGEÇEN, Kemal SEVİMLİ, Sezer AKARCALI ve Yalçın YELENCE de vardır. Adı geçenlerden ilk ikisi, 42 yıl sonra Safranbolu Kültür ve Turizm Vakfı'nın öncülüğünde “*Zamanda Safranbolu*” belgesini hazırlayan kişilerdir.

Çelik GÜLERSOY

Süha ARIN

Safranbolu'da Zaman belgeseli, görüntüleriyle, müziğiyle, seslendirmesinde kullanılan sözcüklerle, ses tonuyla bir hayıflanmayı; önüne geçilemeyecek mutlak bir yok oluşun hüznünü içerir. Nitekim Süha ARIN da, 18 yıl sonra TRT 2'de kendisiyle yapılan bir söyleşide, belgeselin “*ağıt*” biçiminde olmasını düşündüğünü söyler.

Bu nedenle film, Tahir Cezmi BERKTİN'in aşağıdaki ünlü “*Zaman*” şiiriyle de ilişkilendirilir ve ünlü tiyatro sanatçısı Macide TANIR tarafından seslendirilir.

ZAMAN

“Yoluma gül serperdi her gün eteklerinden
Gönlümün üzerinde bir tül duvaktı zaman
Sonra neden neşemin büktü bileklerinden
Neden beni yollarda böyle bıraktı zaman.

Yalvardım feryadımı duymadı sağır gibi,
Kalbi ne kadar sertti, tunç gibi, bakır gibi,
En güzel günlerimi çiçek koparır gibi
Birer birer koparıp, göğsüne taktı zaman.

Vazgeçmiştim, hayatın baharından yazından
“Dur” dedim, anlamadı bir kalbin niyazından
Karanlık bir gecede, bir çeşmenin ağzından
Düşen damlalar gibi durmadan aktı zaman.”

Belgesel, bu şiirden esinlenerek ve Süreyya ARIN'ın seslendirmesiyle;

“Ve, düşen damlalar gibi akıp geçen zaman, alıp götürdü birçok şeyi Safranbolu'dan / Zaman içinde yaratılmış, zaman içinde gurur duyularak üretilmiş, zaman içinde yaşanmış birçok şeyi / Kaybolup, geçmişte anı olarak değer kazanan bu birçok şey, ardında birçok da iz bıraktı: / Sıcak renkli eski bir ev, bir sokak ve bir hayat...”
denilerek başlar ve yakın geleceğe yönelik dramatik bir öngörü içerecek biçimde, yine Süreyya ARIN'ın sesiyle şöyle bir söylemle son bulur.

“Anı olur zaman içinde Safranbolu; sevinç olur... / Kimi zaman hüznün, kimi zaman övünç olur... / Sokağı ile, evi ile, hayatı ile, zaman içinde tarih olur.../ Kim bilir belki de, çocukların düşlerinde gördükleri, damları şekerden, duvarları pastadan, pencereleri çikolatadan yapılmış konutlarıyla; masal olur, / Evvel zaman içinde, Safranbolu”

Ne büyük bir mutluluktur ki, bu öngörüler gerçekleşmez; umulanın ya da beklenenin aksine, Safranbolu kaderine terkedilmemelidir inancı egemen olur.

Belgeselin 19 Şubat 1977 akşamı önce Ankara'da Arı Sineması'nda özel galası yapılır. Safranbolu halkı da davetlidir; Safranbolulular kiralanan üç otobüsle yol paralarını kendileri ödeyerek Ankara'ya gider; gece yarısı dönerler. Safranbolulu genç kızlar, gösterim başlamadan önce konuklara Safranbolu lokumunu sunarlar.

Galaya, Ankara'daki üst düzey bürokratlar, sanat ve bilim çevrelerinden yetkililer ve Safranbolu'nun o sırada bağlı

olduğu Zonguldak İlinin Milletvekili, muhalefetteki CHP'nin Genel Başkanı merhum Sayın Bülent ECEVİT de eşiyle beraber katılır. Filmi, zamanın Safranbolu Belediye Başkanı ile birlikte seyrederek ve gerekli bilgileri alır; filmin sonunda yönetmen Süha ARIN ve yardımcılarını kutlar.

GAZETE İLANI: Safranbolu'da Zaman Belgeseli
TRT'de ve Konak Sinemasında gösteriliyor

Ünlü yönetmen Süha ARIN
ve Belediye Bşk.1976

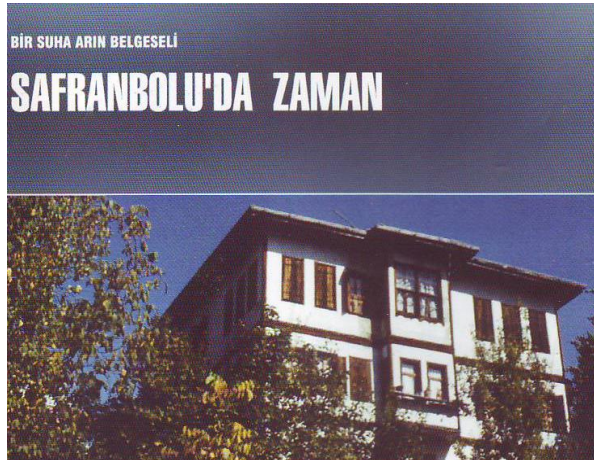
Safranbolu'da Zaman belgeseli kısa bir süre sonra, 23 Şubat 1977'de İstanbul Konak sinemasında ve ardından bir gün sonra da TRT Televizyonunda gösterildiğinde çok büyük bir yankı yaratır; Safranbolu, her kesimin ilgi odağı olur. Belgesel, 1977 yılında Antalya Film Festivalinde, kendi dalında birincilik ödülüne layık bulunur.

TV Haberleri –Günaydın Gazetesi, 24.02.1977

Atilla DORSAY- Cumhuriyet Gazetesi 04.03.1977

**“Safranbolu’da Zaman” Belgesel Filminin 2000’li yıllarda
hazırlanan CD’sinin kapağı**
(Kapak fotoğrafı; Akçasu’da Muslubeyler’in evi)

Safranbolu'da Zaman Belgeseli'nin, özellikle zamanın tek televizyon kanalı TRT'de gösterimi sonrasında, ulusal basında yüksek tirajlı gazetelerde, radyo programlarında ve TV ekranlarında hemen her hafta Safranbolu'ya ve korunması gereğine ilişkin bir haber, bir makale, bir röportaj ya da bir fotoğraf yer almaya başlar.

Safranbolu'daki evlerin dersleri

İSTANBUL'DA bir süre önce "Safranbolu Evleri" konulu bir fotoğraf sergisi açıldı. Fotoğrafları Yüksek Mimar Reha Güney çekmişti. Belli ki, Safranbolu evlerinin, mahallelerinin o, kendilerine özgü eşsiz güzelliklerine bir mimar gözüyle vurulmuş da öyle çekmiş...

Yalnız evlerin, mahallelerin genel görünüşleri değil, ev içlerindeki ocaklar, dolaplar, nişler, tavanlar, kapılar da tokmak, kilit, par-

YAZAN: **Vedat Nedim TÖR**

onarım disiplini altına alınmışlardır. Bütün uygar ülkelerde "mimari mirası koruma" konusu devletlerin ve belediyelerin başlıca der-

müze olarak kullanılabilir. Bu gibi, müze - yahılar, müze - köşkler, Türkiye'mizin turistik çekiciliğini de artırırılar. Bu müzelere,

Milliyet Gazetesi, 13.03.1977

HAFTA SAFRANBOLU HAFTASI
SAFRONBOLU' LARIN HAFTASI..

ZEYNEP ORAL

TANRI, senki bir işe
vermede bu kadar
yavaş ve aciz de-
ğil, o vadiye, o yayla, o meşaya
bahçelere, insanlığı senki ki-
lan dekür gibi, nâz ile gibi
serpetimce o dağlara karıştı
o günden evvel denmiş Sehra-
bela ya da gırtlaklımızda...
He gırtlak bir daha aklından
çıkmasın Sehra-bela! Bugün-
kide yine tın dikkatleri seni-

[illegible]

İslamın amacı "halkın ahlak ve ictimiyetini yükseltmek" olduğu için, halkın ahlak ve ictimiyetini yükseltmek için her türlü çaba ve gayretin yapılması gerekir. Bu çaba ve gayretin yapılması için, halkın ahlak ve ictimiyetini yükseltmek için her türlü çaba ve gayretin yapılması gerekir. Bu çaba ve gayretin yapılması için, halkın ahlak ve ictimiyetini yükseltmek için her türlü çaba ve gayretin yapılması gerekir.

nikalaarden het de ayndig-
Sefraatschulder arawende ya
ho Opki dieneinde kumende
Nietin halanre program
In amae - dilaen
Korte ya slankt pakti foto
raf ve roin singlet sin va
ara "Tiek Ederen", "Ge
schied Kest Druken", "H
Sanatir" singlet aplice
Cemalpa ya Tiek Faklilim
dineetig: "Hilim Haka V
ydena Sanatir" is pakti ho
bawen iderwae. Ho roin

30 yıllık bir sanat geçmişi olan Kalay, 800'den çok tabloya imzasını atmış

Ressam Necdet Kalay «Safranbolu Evleri» tablolarını sergiliyor

HARVEY KIMMAYTUN

[illegible]

Zeynep ORAL

Milliyet Gazetesi - 13.03.1977

Hamit KINAYTÜRK

Milliyet Pazar Magazin - 25.09.1977

6

KÜLTÜR BAKANI AHMET TANER KIŞLALI SAFRANBOLU'DA

Safranbolu'nun korunmasına Devlet de ilgisiz kalamaz. Dönemin Kültür Bakanı, 1999 yılında, çağ dışı gerici güçlerin hunhar suikastıyla kaybettiğimiz değerli bilim adamı Doç. Dr. Ahmet Taner KİŞLALI, Haziran/1978'te Safranbolu'ya davet olunur ve Belediye Başkanı'nın Akçasu Mahallesi'ndeki baba evinde konaklar.

Sayın KİŞLALI, Safranbolu'dan çok etkilenir. Beraberlerinde Bakanlık üst düzey yöneticilerinden ünlü tarihçi Müsteşar Prof.Dr. Şerafettin TURAN ile Müsteşar Yardımcısı Dr.Murat KATOĞLU da vardır. Onlara iki ev ile Yemenciler Arastası'nın kamulaştırılıp restore edilmesi talimatını verir. Ayrıca, Bakan KİŞLALI'nın girişimiyle Safranbolu'ya ulaşan karayollarının kavşaklarına, Temmuz/1978 sonunda sarı renkli "*Safranbolu*" tabelaları konur.

Kültür Bakanı
Doç.Dr. Ahmet Taner KİŞLALI

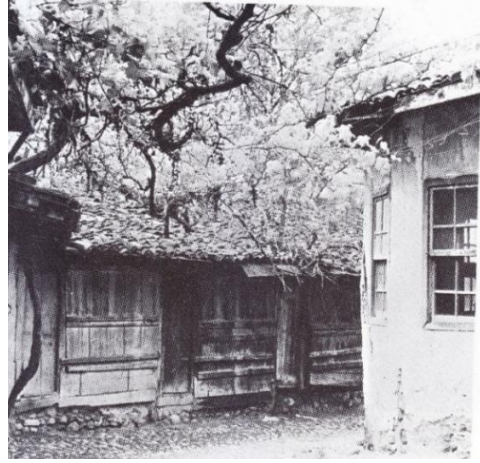

Prof.Dr.Şerafettin TURAN
Kültür Bakanlığı Müsteşarı

Dr. Murat KATOĞLU
Kültür Bakanlığı Müsteşar Yard.

Yemeniciler Arastası'ndan (ARASNA) iki, ayrı görünüm (1978)

Safranbolu'da İLKSES Gazetesi – 08.12.1978

Sayın Kültür Bakanı'nın uygun görüşüyle Bakanlık yetkilileri yaptıkları incelemeler sonucu Kaymakamlar Evi ile Saraçlar Evi'nin kamulaştırılıp restore edilmesini kararlaştırırlar. Saraçlar Evi'nin sahibi kamulaştırmaya itiraz ederek Kültür Bakanlığı'na karşı, o dönem İdari Mahkemeler henüz kurulmadığı için Danıştay nezdinde iptal davası açar.

12 Eylül 1980 sonrasında Bakanlık davayı takip etmez. Sadece Kaymakamlar Evi restore edilebilir. Daha sonra Saraçlar Evi el değiştirilerek Hatice Hanım Konağı-3 adıyla restore edilip konaklama tesisi olsa da, 2000'li yılların başında bir yangın sonucu yok olur.

Kültür Bakanı Sayın KIŞLALI'ya, Safranbolu'ya gelişlerinde İzzet Mehmet Paşa'nın kütüphanesi de söz konusu edilir. "El Yazması Eserler Kütüphanesi" haline getirilen Kazdağlıoğlu Camisi'ndeki İzzet Mehmet Paşa'nın kitapları gösterilir. Yakından ilgilenir; kataloğunun hazırlanması hususunda, yanındaki yetkililere direktif verir. 1990'lı yıllarda cami ibadete açılarak, Köprülü Camisi avlusundaki muvakkithaneye taşınan kitapların bazılarının çalınmasına yol açılmasının ve kitapların Vakıflar İdaresi'nce Ankara'ya taşınmasının ise, Safranbolu için büyük talihsizlik olduğu da, yeri gelmişken ayrıca vurgulanmalıdır.

Sayın Kültür Bakanı Ahmet Taner KİŞLALI'nın ziyaretleri, Safranbolu'nun kültürel değerlerinin korunmasına yönelik yeni girişimler dışında, İTÜ Mimarlık Fakültesi ile Turizm ve Tanıtma Bakanlığı arasında, turizmin geliştirilmesi amacıyla "Safranbolu ve Yakın Çevresi Koruma ve Turistik Geliştirme Projesi" adı altında bir protokol düzenlenmesini de sağlar.

Kamulaştırılmayan Saraçlar Evi (Yanan Hatice Hanım Konağı 3)

Kamulaştırılan Kaymakamlar Evi (Restorasyon sonrası)

► Koruma Amaçlı İmar Planı yapılması için protokol

Kültür Bakanı Doç. Dr. Ahmet Taner KİŞLALI'nın gelişleri, Safranbolu'ya ilişkin yukarıda değinilen yeni atılımlarla sınırlı kalmaz. *“Safranbolu Belediyesi artık yalnız değil, Safranbolu'ya Devlet de sahip çıkıyor”* denilmesine ortam hazırlanmasının yanı sıra, kısa bir süre sonra da Safranbolu'nun *“Koruma Amaçlı İmar Planı”*nın yapılması için, Safranbolu Belediyesi'nde, Belediye Meclis üyelerinin katılımıyla düzenlenen bir törenle, İTÜ Mimarlık Fakültesi ile Kültür Bakanlığı yetkilileri arasında, 23 Eylül 1978 günü, Safranbolu koruma amaçlı imar planının yapımına ilişkin bir protokol, düzenlenir.

Protokolu İTÜ adına Prof. Dr. Doğan KUBAN ile Doç. Dr. Metin SÖZEN; Kültür Bakanlığı adına da Müsteşar Yardımcısı Dr. Murat KATOĞLU imzalar.

Protokol gereğince koruma planının İTÜ Mimarlık Fakültesi tarafından hazırlanması, tüm masrafların Kültür Bakanlığı'nca karşılanması öngörülür. *"Koruma amaçlı imar planı"* kavram olarak, o sırada bilimsel terminolojide kullanılsa da, belki sadece bilim adamlarının söylemlerinde ve özelemlerinde yer almaktadır.

Bunun özlem olmaktan çıkıp, eyleme dönüştürülmesi ilk kez - *ya da Bodrum ve Antalya'dan sonra* - Safranbolu için düşünülür.

Yapılan tören sırasında İTÜ Mimarlık Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Doğan KUBAN, Safranbolu'nun korunmasında Devletin yardımcı olmasının büyük bir aşama olduğunu ve bu sayede yapılacak çalışmaların dünya çapında bir olay olacağına inandığını; Doç.Dr.Metin SÖZEN de, korumanın bazı çevrelerin iddiasının aksine gerici ve muhafazakar bir davranış değil, eski kültürü yeni kuşaklara aktaran ilerici, çağdaş bir tutum olduğunu söylerler.

Zamanın Belediye Başkanı, bu satırların yazarı da *"Safranbolu'da Tarihsel Bir Gün"* başlığıyla, *"Safranbolu'da Zaman Gazetesi"*'nin 05 Ekim 1978 tarihli nüshasında yayımlanan yazısında; Safranbolu'nun bundan böyle Devletimizin yetkili kuruluşlarının ilgi alanına girmesi nedeniyle, protokolün imza günü, 23 Eylül 1978 tarihini Safranbolu için tarihsel bir gün olarak nitelendirir ve yazısını, *"... şu bir gerçektir ki, gelecek kuşaklar 1978'ler Türkiye'sinde elde kalan tek örnek Safranbolu varmış, onu da o yılların Safranbolu halkı ve yöneticileri yok etmişler, ne affedilmez kusur işlemişlerdir diyemeyeceklerdir; övgü konusu etmeseler bile, yergi konusu da etmeyeceklerdir..."* diye bitirir. Geçen zamanın, bu görüşlerdeki haklılığı kanıtladığı; kıvanç ve mutluluk dolu sonuçlara ulaşıldığı, bu arada özellikle vurgulanmalıdır.

Yukarda değinilen protokol uyarınca İTÜ'nün hazırladığı koruma planı, 1981 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'na sunulmasına karşın, bu kurul kapatıldıktan sonra, 2863 sayılı yasaya göre oluşturulan Taşınmaz Kültür Varlıkları Yüksek Kurulu tarafından ancak 1985'de ele alınabilir. Koruma amaçlı imar planı yerine *"Koruma Geliştirme Planı"* yaptırılmasına karar verilir. İsmet OKYAY tarafından yapılan bu plan 1990 yılında Belediye Meclisi'nce uygun bulunup, ilgili kurulca onaylandıktan sonra yürürlüğe girer.

"Koruma amaçlı imar planı" imza töreninde, Kültür Bakanlığı ve İst. Teknik Üniversitesi yetkilileri; Belediye Başkanı ve Belediye Meclisi Üyeleriyle - 23.09.1978

7

SAFRANBOLU'YA OLAN İLGİ GENİŞLİYOR

Safranbolu'nun kültürel değerleriyle tanınan bir kent olması, Safranbolu'ya farklı yaklaşımları da beraberinde getirir. Örneğin basında, Safranbolu'nun *"Kültür Kenti"* olması dillendirilmeye başlanır.

Kemal ANADOL- Uyanış Gazetesi 31.08.1978

Kasım ŞENOL Tercüman Gazetesi 26.09.1978

Müşerref HEKİMOĞLU, Cumhuriyet Gazetesi, 05.07.1979

► Posta pulları ve duvar takvimlerinde Safranbolu

Türkiye'de Safranbolu'yu tanıyanlar çoğaldıkça, Safranbolu evleriyle birlikte, eski evlere olan ilgi de artar. Nitekim 1978 yılında PTT, *"Geleneksel Türk Evleri Anma Serisi"* adı altında, 1 liradan 8 liraya kadar değer taşıyan ve 5 puldan oluşan bir seriyi, 21.11.1978'de ilk gün damgalı zarflarla birlikte tedavüle çıkarır.

İstanbul'da Köprülü-Amcazade Hüseyin Paşa Yalısı, İzmit'te Saatçi Ali Efendi Konağı, Kula'da Beyler Evi, Milas'ta Bahaeddin Ağa Evi (Arslanlı Ev) ile 8 lira olan en değerli pulda Safranbolu Saraçlar Evi yer alır.

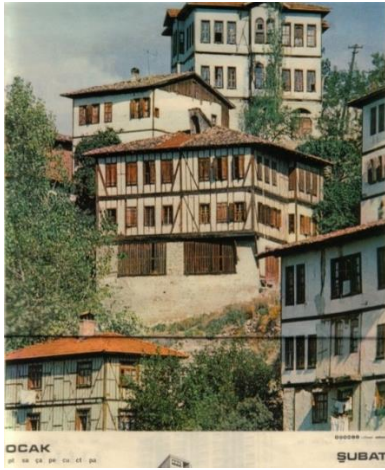

Geleneksel Türk Evleri Posta Pulu serisi (21.11.1978 İlk Gün Damgalı)

Safranbolu'da Saraçlar Evi - Posta Pulu 8 TL

Öte yandan, aralarında ME-SA gibi büyük inşaat şirketlerinin de bulunduğu, kimi kuruluşların duvar takvimlerinin her aya ait sayfalarında da, yanda görüleceği üzere, 1978 yılından itibaren Safranbolu evleri yer almaya başlar; bir çok işyerinin ve konutun duvarları Safranbolu'nun çeşitli görünümleriyle renklenir, güzelleşir. “*Safranbolu Evi*” deyimi de, bir süre sonra mimarlık literatürüne giren bir terim olur.

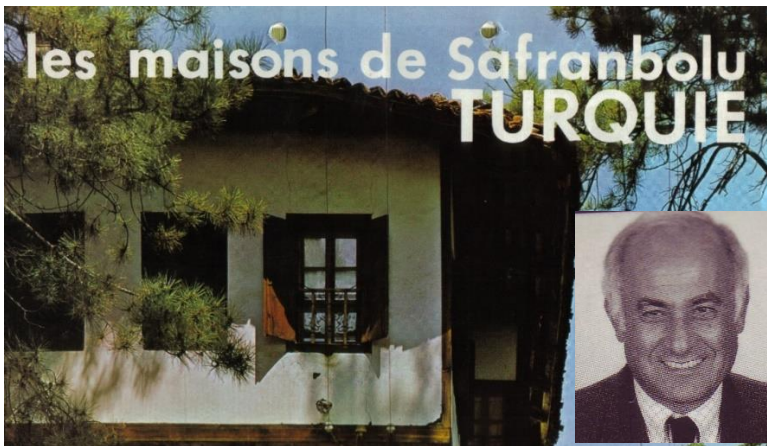
Birkaç yıl sonra, 19.08.1982 tarihli çekilişte, aşağıda görüldüğü üzere, Milli Piyango biletlerinde Karaosmanlar Evi'nin yer alması da, Safranbolu'nun tanınmasının yaygınlaşmasına ayrıca katkı sağlar.

Aradan 15 yıl geçtikten sonra, 09 Ocak 1997 tarihli çekilişte de Safranbolu'ya Kaymakamlar Evi ile bir kez daha Milli Piyango biletlerinde yer verilecektir.

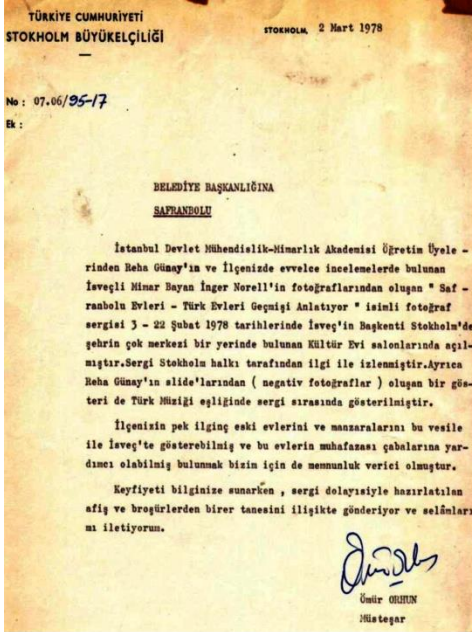
► Safranbolu yurt dışında da ünleniyor

1970'lerin 2.yarisında Safranbolu'nun yurt dışında da ünü yayılır; dünya kamuoyunun gündemine girer. Önce İstanbul Galatasaray'da Yapı Kredi Bankası galerisinde gösterime açılan Reha GÜNAY'ın “*Safranbolu Evleri Fotograf Sergisi*”, daha sonra UNESCO'da Paris'te Fransızların beğenisine sunulur. Ardından 1977-1978 yıllarında Avrupa'da aynı sergiye Londra, Münih, Kopenhag ve Stokholm gibi merkezler ev sahipliği yaparlar.

Reha GÜNAY ve Paris'te açtığı “Safranbolu Evleri Fotograf Sergisi”nin Fransızca broşürünün kapağı'ndan bir kesit

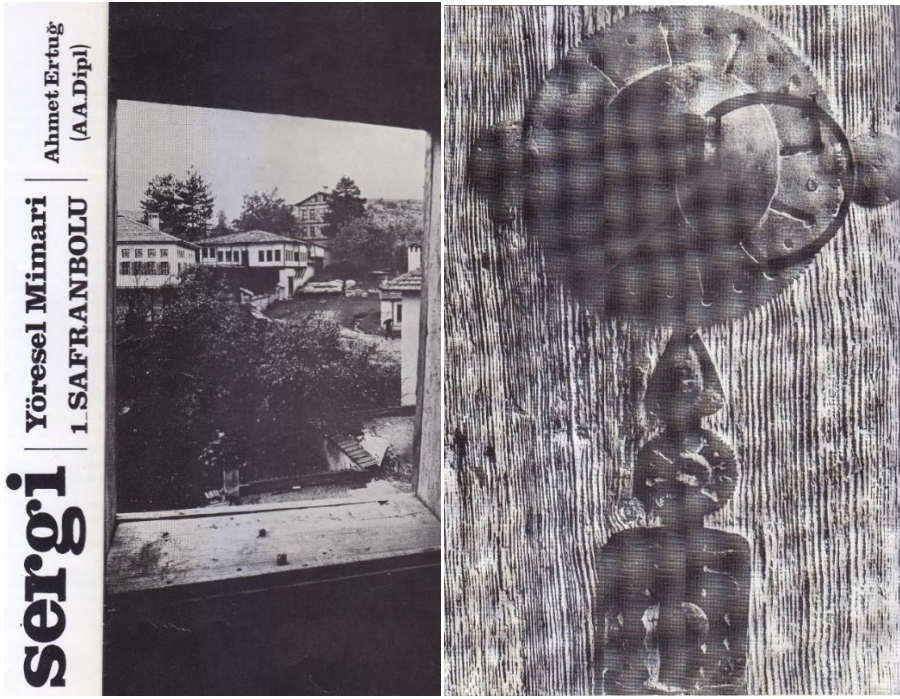
T.C. Stokholm Büyükelçiliği'nin 02.03.1978 tarihli mektubu ve Safranbolu Evleri Sergisi tanıtım broşürü

► Safranbolu fotoğraf sergileri çoğalıyor

Mimar Ahmet ERTUĞ'un fotoğraf sergisi, "Yöresel Mimari-1 Safranbolu Sergisi" adıyla 22 Mart 1978'te Ankara'da, Alman Kültür Merkezi'nde, zamanın Turizm ve Tanıtma Bakanı Alev COŞKUN tarafından açılır.

Açılış töreninde Ankara'da yüksek öğrenimin gören Belediye Meclisi Üyesi merhum Mustafa ULUÇINAR'ın kızı Hüsnüye ULUÇINAR ile Bağlar İlkokulu öğrencisi Tansu ULUKAVAK, Safranbolu'nun tefebaş giysileriyle, konuklara Safranbolu lokumu sunarlar.

► Safranbolu'nun ünlenmesi, turizmi başlatır

Safranbolu Haftaları ile basın ve televizyondaki Safranbolu'ya ilişkin yayınlar sonrasında, Safranbolu turizm hareketlerine de sahne olmaya başlar.

Bir özel turizm kuruluşu olarak, ilk kez "7 Tur" adlı firma, kimi gazetelere ilanlar da vererek (yanda görülen ilan 02.04.1979 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınlanır) 21-23 Nisan 1979 tarihinde Safranbolu'ya yolcularını getirir. Diğer yurt içi seyahat firmaları ile tur operatörleri de artık hafta sonu ya da bayram programlarına Safranbolu'yu da alırlar.

Alman Kültür Derneği, Türk-Alman Dostluk Derneği, Türk-Belçika Dostluk ve Kültür Derneği gibi çeşitli ülkelerin kültür ve dostluk derneklerinin, üyeleri için Safranbolu'ya gruplar halinde gezi düzenlemeye başlamaları ayrı bir önem taşır. Dışişleri Bakanlığı da dahil olmak üzere, resmi ya da özel, kimi kurum ve kuruluşlarının da kendi mensupları için düzenledikleri programlarla Safranbolu'yu görmeye gelişleri, kısa bir süre içinde hızla yaygınlaşır.

Konaklama tesisi olmadığı için ziyaretler, genellikle bir güne sığdırılan gezi biçimindedir. Ancak, kamu kurumu mensupları, Karabük Demir Çelik İşletmeleri sosyal tesislerinde konaklama olanağı bulurlar. Belediye ile ilişki kuran kimi özellikli gruplar, Safranbolularca evlerde de ağırlanırlar.

Gelen kişi ve grupların Safranbolu'yu beğenmeleri ve kentten güzel izlenimlerle ayrılmaları da sevindirici olur. Örneğin, Hollandalı Türkolog Dick KOOPMAN, 25.06.1979 tarihli mektubunda, tüm grubu adına, kendilerini konuk eden ev sahiplerinden çok memnun kaldıklarını, teşekkürleriyle bildirir.

Safranbolu, İspanya ve ABD gibi ülkelerin Ankara'daki Büyükelçiliklerinin de ilgi alanına girer. ABD Ankara Büyükelçisi Mr. SPIERS da gönderdiği 19.11.1979 tarihli aşağıdaki mektubunda,

"Gezi Türkiye'de geçirdiğimiz iki buçuk yılın en ilgi çekici olaylarından biri olup, gördüğümüz evler olağanüstüydü" der.

Dick Koopman
Verdensstraat 58
2313 PW LEBERH

Leiden, 25.6.1979

EMBASSY
OF THE
UNITED STATES OF AMERICA

Sayın Kızıltan Bey,

Amerika Büyük Elçiliği,
Ankara, 19 Kasım 1979.

Muhterem satırlarına Şefr dilemekle başlamalıyım. Nisan'dan beri bisden haber alamadınız. Bise o kadar güzel ağırladıktan sonra büyük bir nankörlüktür. Bu durumun sebepleri şunlardır.

Safranbolu'dayken söylemiştik sanıyorum, oğlumu Danto kabakulağa tutulmuştu. Türkiye'den eve döndüğümüzde durumunu ağırlasak hastalığın Meninjitte olduğunu öğrendik. Bu tahisi ki çok kara bir haber oldu. Duruma o kadar kritik olmuştuk ki hastaneye kaldırılmasına doktorlar şiddetle emsiler. Nisan'da anlaşılanın yolculuğun yorgunluğunu gidermeye pek fırsat bulamadık. Bu da yetmiyormuş gibi birkaç sonra Elise de kabakulağa tutuldu ve onun da devamı yatması gerekli oldu. Çok şükür iki hafta sonra ikisi iyileşmişlerdi. Ve daha Sonelisi, hastalık Danto'da kıştı bir eser bırakmamıştı. Bu korkulu günlerden sonra bende aşırı yorgunluğu kendisini hissettirmeye başladı ve doktor biraz rahat etmemi söyledi. Aynı zamanda bir yılın işleri beni bekliyordu. Ancak son günlerde bu yılını biraz eritebildim. İnşallah affedip takdir ederim.

20 Nisan tarihli mektubunu aldığınız gibi kitapları da sağ salim alabilirdim. Katlandığınız zahmetler çok çok teşekkür ederim. Şimdi artık Sisleri sormalıyım, Unit ederim ki hepiniz iyisiniz. Tansu'mun giriş imtihanı nasıl geçti? Neticesi ne olursa olsun, seki bir kas olduğu için kendisini kurtarabilecektir. Para koleksiyonunda daha bir parça eksikti : 2,50 günden. Bunu bu mektupla birlikte gönderiyorum.

Şimdilik satırlarına burada son verip Elise'ye Şefr. Birlikte Size, Şungur, Tansu ve Gülsen'ya en iyi dileklerini, selam ve sevgilerini sunuyorum.

Dick Koopman

Sayın Kızıltan Ulukavak
Belediye Başkanı
Safranbolu

Sayın Başkan Ulukavak,

Geçen Perşembe günü Safranbolu'ya yaptığımız gezi sırasında gösterdiğiniz nazik kabulünüz için, eşim, kızım ve kendi adına size teşekkür etmek isterim.

Gezi Türkiye'de geçirdiğimiz iki buçuk yılın en ilgi çekici olaylarından biri olup, gördüğümüz evler olağanüstüydü. Ayrıca, bizim için tertip etmek zahmetine katlandığınız öğle yemeği de çok güzeldi.

Tekrar teşekkürlerimizi sunar, en iyi dileklerimizle saygılarımızı iletiriz.

Ronald I. Spiers
A.B.D. Büyükelçisi

**Hollandalı Türkolog Dick KOOPMAN'ın
25.06.1979 tarihli mektubu**

**ABD'nin Ankara Büyükelçisi Mr. SPIERS'in
19.11.1979 tarihli, mektubu**

► Sonuç ve kazanımlar

Tüm bu gelişmeler, Safranbolu'nun 1970'ler öncesinde kabul edilen imar planlarında öngörülenlerin sonuçları olarak ortaya çıkan olgular olmayıp, 1975 yılından itibaren korumanın kağıt üzerinde bırakılmayarak, uygulamaya konulmasından kaynaklanan sevindirici oluşumlardır. Söylemde değil, eylemde korumacılık döneminin başlatılmasıyla sağlanan, Safranbolu'nun paha biçilmez kazanımlarıdır.

Böylece Safranbolu, Zonguldak İli'nin bir ilçesi ya da Karabük'ün yakınında bir yerleşim yeri olarak değil, kültürel değerleriyle yurt düzeyinde ve hatta yurt dışında ünlenen önemli bir kent olarak tanınmaya ve bilinmeye başlar.

Dolayısıyla 1970'li yılların 2.yarisının, ileride Safranbolu'nun "Korumanın Başkenti", "Başka Safranbolu Yok", "Yaşayan Tarihimiz; Geleceğe Mirasımız" gibi övünç ve kıvanç dolu söylemlere konu olmasını sağlayan yapı taşlarıyla "Safranbolu Abidesi'nin yükseldiği, Türk ve Dünya gündeminde yer bulduğu bir dönem olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

8

İTİRAZLAR, ELEŞTİRİLER, TEPKİLER

1975 sonrası Safranbolu'yu koruma olayında, sadece hep olumlu gelişmeler ve yaklaşımlar olmaz. Olumsuzluklarla, eleştirilerle ve çok şiddetli tepkilerle de karşı karşıya kalınır. Bunların koruma olayını sekteye uğratmaması çırpınışı içersine girilir.

1975 sonrasında Safranbolu'da *"Kendini Koruyan Kent: Safranbolu"* döneminin sona ermesinin ve *"Korunması Gerekli Kent: Safranbolu"* sürecinin başlatılmasının, yaptırımlar içeren önlemlere gereksinim göstermesi ve bunların uygulamaya konulması bir kısım çevrelerde korumaya karşı hoşnutsuzluk yaratır.

Hoşnutsuzluklar ve tepkiler, zamanın yetkili organı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun, 08 Ekim 1976 tarihli kararıyla, koruma amaçlı imar planı yapılarına kadar, tarihsel kent merkezi Şehir'de ve Bağlar Bölgesinde yapılaşmaya ilişkin bir takım ilke ve kuralların uygulamaya konulmasıyla yoğunluk kazanır.

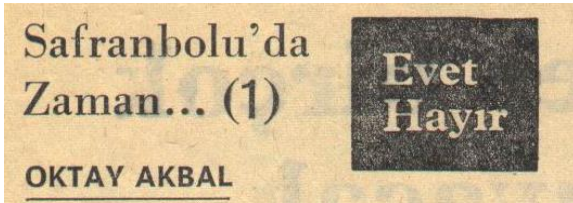
► **Korumaya olan karşıtlık hem yerel, hem de ülke düzeyindedir**

Yerel ve ulusal basının büyük bölümü, Safranbolu'nun kültürel değerlerine sahip çıkılıp, korunmasını destekler.

Ancak, karşıt görüş sahiplerinin halk arasında yandaşları; yerel ve ulusal basında köşe yazarları vardır. Örneğin, 1977 yılındaki 3. Safranbolu Mimarlık Değerleri ve Folkloru Haftası'na ilk kez katılanlardan, İstanbul İktisat Fakültesi'nin o yıllardaki ünlü öğretim üyeleri, Prof.Dr Gülten ve Haydar KAZGAN'lar bunlar arasındadır

Sayın KAZGAN'lar, öğrencileri Belediye Meclisi Üyesi merhum Tuncay ALTUĞ'un evinde konuk olurlar. Görüşmeler sırasında, *«Bağlar Bölgesi'nde evinin bahçesini, bir ev yapılabilecek genişlikte parsellere ayırıp, başkasına satmak olanağı bulamayanların, Anıtlar Kurulu kararı gereği mağdur olduklarını ve bahçelerini sadece fasulye ekerek değerlendirmeye mahkum bırakıldıklarını»* ileri sürerek, olayı kültürel açıdan değil, sadece ekonomik yönden değerlendirirler

Cumhuriyet Gazetesi yazarı, ünlü hikayeci Oktay AKBAL ise, farklı bir yaklaşım sergiler. Sayın AKBAL Cumhuriyet Gazetesi'nin 17-18 Ağustos 1977 tarihli nüshalarındaki, *«Safranbolu'da Zaman»* başlıklı iki ayrı makalesinde, İstanbul Şehzadebaşı'ndaki çocukluğunu geçirdiği bir konaktan söz eder.

Ahşap binalardaki yaşam koşullarının zorluğunu dile getirir; 1930'lu yıllarda hepsi ahşap olan İstanbul Şehzadebaşı'nda bulunan binalardan hiçbirinin bugün kalmadığını, Safranbolu'daki evlerin ve çarşıların da yok olacağını belirtir.

Bu makalelerdeki görüşleri Yük. Müh. Mimar Yavuz İNCE, *"Safranbolu'yu Koruma Derneği"* Başkanı sıfatıyla, Safranbolu'yu korumadaki amaçları açıklayıp, başarılı olunacağı inancını özellikle vurgulayarak, tutarlı ve gerekçeli biçimde yanıtlar; açıklamaları, aynı gazetenin 28.09.1977 tarihli nüshasında yayımlanır.

►Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kararlarına tepki

Halk arasında en önemli eleştiri ve itiraz, Anıtlar Yüksek Kurulu'nun Safranbolu'yu kentsel sit alanı kabul etmesinin yanı sıra, özellikle Bağlar bölgesinde asgari parsel genişliğinin 2.000 m² olarak karara bağlamasıdır.

Bu kararın faturası zamanın Belediye Başkanına çıkartılır. Bu arada, Belediye olarak aldığı kimi kararların yeniden gözden geçirilmesi amacıyla ve Kültür Bakanlığı aracılığıyla Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Kurulu'na başvurulur.

Kurul oluşturduğu bir komisyonun verdiği raporu benimseyerek, 14.01.1977 tarihli kararıyla, Ekim/1976 tarihli ilk kararında, yeni düzeltmelere gider. Safranbolu Belediye Meclisi'nin 12 Haziran 1975 tarihinde aldığı karar paralelinde, Baran İDİL, Yavuz İNCE ve Kemal TUNCER'den oluşan bir **"yerel örgüt"**ün imar uygulamalarında yetkili olmasını da uygun bulur. Dolayısıyla sürekli Anıtlar Kurulu'ndan onay alma zorunluğu ortadan kalkar.

Böylece çok sonraları, 2863 sayılı yasanın öngördüğü Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurullarından birinin, 18.05.2005 tarihli, 2005/8949 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla, Karabük Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu adıyla Safranbolu'da çalışmaya başlaması, 20 yıl önce uygulamaya konulan düzenlemenin yinelenmesidir ve çok isabetlidir.

Tekrar 1970'lere geri döndüğünde, Anıtlar Yüksek Kurulu'nun yukarda değinilen, Ocak/1977 tarihli son kararının, Bağlar bölgesindeki asgari parsel genişliği dışında, tarihsel kent merkezinde mimarlık dokusunun; Bağlar'da yeşil karakterin korunması amacına yönelik çok tutarlı ve uygulanmasına mutlak gereksinim bulunan yaklaşımlar içerdiğine değinilmelidir.

Bağlar'daki parsel genişliğinin en az 2000 m² olmasına ilişkin haklı tepkiler ise, Anıtlar Yüksek Kurulu'nun üyesi de olan Sayın Prof.Dr. Doğan KUBAN'la, bu satırların yazarı arasında, bir televizyon programında Eylül/1977'de, 3. Safranbolu Haftası sırasında tartışılır.

Bir süre sonra 2000 m² olan asgari parsel genişliği, 1000 m²'ye düşürülür..

Prof.Dr. Doğan KUBAN ile Kızıltan ULUKAVAK
Televizyonda, Bağlar'da parsel genişliği tartışılıyor
Curtların Evi'ndeki havuz başı (22.09.1977)

► Safranbolu'yu koruma, politik çekişmelerde ön plana geçer

Safranbolu'yu korumaya yönelik uygulamalar, parti içi ve partiler arası çekişmelerin gündemine de girer. 12 Haziran 1975'te Belediye Meclisi, Safranbolu'yu koruma konusunda oybirliği ile karar almış olsa da, Anıtlar Kurulu'nun koyduğu yeni kurallar, Belediye Meclis kararının önüne geçer; Belediye Meclisi'nin 12.06.1975 tarihli kararı göz ardı edilmek istenir.

Belediye Başkanının partisinden bir Belediye Meclis üyesinin çıkardığı “Özgörüş Gazetesi”nin koruma uygulamalarını, “ambargo” olarak niteleyen olumsuz yayınları da çok etkili olur. Gazetede, “... halk Safranbolu'yu, mimarlar el atmadan nasıl korumuşsa, yine aynı bilinçle koruyacaktır” denilmekte ve “...koruma planı için ayrılan iki milyon lira, kamulaştırma yapması için Belediye'ye verilemez mi?,,, koruma planları olmadan koruma yapılamaz mı?” biçimindeki sorularla tartışmalar başlatılır; zihinlerde duraksamalar ve kuşuklar yaratılır.

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: NURETTİN ERGÜL Genel Yönetmen: OSMAN ACAR Kuruluş Tarihi: 18 Ağustos 1977	Özgörüş	ABONE TARİFESİ Senelik: 50, Altı aylık 25 TL. Yurt dışı: Senelik: 250 TL. Altı aylık: 125 TL. İLAN TARİFESİ: RESMİ İLAN CM 30 TL. MAHKEME İLANLARI SANTİMİ 15 TL. KAYIP, TEŞEKKÜR VE KÜÇÜK İLANLAR 100 TL. Yönetim Yeri: İnönü Mah. Bağlar Sok. 17/B-SAFRANBOLU
YIL: 1 Onbeş günde bir çıkar SAYI: 3		
FİYATI: 150 KURUŞ basın ve parti içinin eleştirileri sonucu geçti- ğimiz hafta içinde ilçe kongresini yapmıştır. Genel kurulun ya- pıldığı bina dışında kongre 12 otomatik tü.	3 EKİM 1977 PAZARTESİ	TELEFON: İdarehane: 147 Ev : 804-584
Safranbolu'ya bu ikinci ambargo mu?		
Geçtiğimiz Perşembe gü- nü akşamı, televizyonda Mi- marlık fakültesinin hazırla-	hi evleri korunacak diye plan yapılıyor, proje yapı- lıyor diye Bakanlığın mil-	nın gerçekçi görüşleri am- borgoların kaldırılması ile ilgili konuşmaları anlasi-
nerek: “Genç arkadaşlar halktan sizin öğrenecekle- riniz var. Önce halka ken-		

Özgörüş Gazetesi - 03.10.1977

► 11 Aralık 1977 yerel seçimleri Safranbolu'da referanduma dönüşür

Öte yandan sürdürülmekte olan tepki ve itirazlar, kısa bir süre sonra, Aralık/1977'de yapılacak yeni yerel seçimlerin, siyasi partiler arasında çeşitli konulardaki tartışmalara sahne olmaktan çıkıp, doğrudan doğruya koruma yandaşları ile karşıtları arasında, Safranbolu'nun korunmasına ilişkin bir referanduma dönüşeceğinin işareti olarak gösterilir.

Bu arada, yeni yapılacak yerel seçimde tekrar aday olacağı anlaşılan eski Belediye Başkanı'nın karşısına, kendi partisi içinden kimi önde gelen partililer, bir başka aday adayı çıkartırlar. Yapılan önseçimde bu aday adayı parti delegelerinin % 26'sının oyunu alsa da, ona oy veren delegeler ve yakınları yerel seçimde, kendi partilerinin adayını yerine, karşı partinin adayına oy vereceklerini söylerler. Böyle bir davranış, sadece yerel seçim sonuçları açısından değil, siyasal etik yönünden de düşündürücüdür.

Bu arada 11 Aralık 1977 günü yapılacak Belediye seçimleri için, rakip parti adayının hazırlayıp dağıttığı, aşağıda yer verilen seçim bildirgesinde yazılanlar ise, koruma karşıtlarının yasaları hiçe sayan bir meydan okuyuşu niteliğindedir.

Bildirgede, **“Anıtlar Yüksek Kurulu Kararını tanımayacağım, kat tahdidini kaldıracam; hemşehrilerim ister apartman yapsın, ister gökdelen”** vaatlerinde bulunulur. Safranbolu'nun **“harabeler şehri olmayacağı”** duyurulur.

11. Aralık 1977 yerel seçiminde koruma karşıtı Belediye Başkan adayının seçim bildirgesi

► Gelecek seçimler değil, Safranbolu'nun geleceği önemlidir

Aslında günümüzün moda deyiimiyle innovation denilen her yenilik, her yeni atılım, başlangıçta tepki çekebilirdi. Sosyal ve siyasal açıdan riskleri olabiliirdi. Safranbolu'yu yasal kural ve yöntemlerle korumaya başlamak da bir yenilikti; yeni bir girişimdi ve halkın yararıydı. O halde, gelecek seçimler değil, Safranbolu'nun geleceği düşünülmiyordu.

Belediye Başkanlığı da, milletvekilliği gibi bir meslek değildi; bir görevdi. Görevi verenin, bir başkasını görevlendirmek istemesi gayet doğaldı. **Önemli olan gelecek seçimler değil, gelecek kuşaklardı.**

Halk, yeni girişimlerin yararını hemen kavrayamayabiliirdi. Doğrular anlatılarak halkın güveni kazanılır; kişisel ya da partisel değil, toplumsal çıkarların ön planda tutulduğu anlaşılır ise, ilk tepkilerin bir süre sonra yerini, hoşnutluğa bırakacağına inanmak gerekirdi.

Ayrıca, gelecekteki uygulamalara da bir ön onay niteliği taşır. Belediye yönetimi güven tazeler, yeniden güç kazanır.

Safranbolu'da bu inanç gerçekleşir; söylendiği gibi bir referanduma dönüşen 11 Aralık 1977 yerel seçimlerini, koruma yanlısı partinin adayı, geçerli oyların % 51,3'ünü alarak bir kez daha kazanır. Safranbolu halkının çoğunluğu korumadan yana tavır sergiler.

Yanda Safranbolu'da İLKSES Gazetesi'nin 13.12.1977 tarihli nüshasında yer verilen bu sonuç, geçmiş uygulamaların onaylandığı anlamındadır.

9

SÖYLENTİLER VE GERÇEKLER

1970'li yılların ikinci yarısına ilişkin bu çabalar, girişimler, sosyal ve siyasal çalkantılar ve en önemlisi elde olunan sonuçlar göz ardı edilerek, kimilerinin Safranbolu'yu koruma olayını 1990'lı yıllarda başlatması, gerçeklerin ters yüz edilmesinden başka bir şey değildir.

1970'ler ve öncesinin Safranbolu'sunu yaşamayanlar ve öğrenmek gereğini duymayanlar; isimlerinin başında saygın ünvanlar taşısalar da, her nedense Safranbolu'nun korunmasının geçmişini göz ardı ederler. Bunlar bir başka anlatımla, **“minare yaptırmayan, minare kendiliğinden yerden bittiğini sanır”** denilen kişiler konumundadır.

Oysa, doğa güzellikleri ve doğal çevre gibi, tarihsel çevreye de sahip çıkılması ve geleceğe taşınması gereğinin, ilk kez 1970'lerde Safranbolu ile birlikte Türkiye'nin gündeminde yer aldığı yazılı belgelere dayalı, yadsınamaz bir gerçektir.

Nitekim bu gerçekler, Cumhuriyet Gazetesi'nin 26.06.2009 tarihli ve 1162 sayılı Bilim Teknoloji Eki'ndeki **“Bir Uygarlık Göstergesi: Safranbolu”** başlıklı yazısında Prof.Dr. Doğan KUBAN tarafından, **«1975-77 arasında Safranbolu halkı her yıl 200-250.... Türk aydınını kendi evlerinde yılda bir hafta misafir ettiler...Belediye Başkanı toplumsal hareketin başını çekti. Kasaba halkını örgütledi... Bu olay Türkiye'de başka hiçbir kent ve kasabada gerçekleşmediği için; Cumhuriyet tarihinin en yalın ve başarılı sosyal katılım, bilinçlenme hareketi olarak incelenmelidir...»** diye anlatılır.

Sayın KUBAN, ayrıca aynı dergi'nin 04.05.2012 tarihli, 1311 No.lu sayısındaki **“Osmanlı Kent Kültürünün En Büyük Yaşamsal İmgesi Safranbolu”** başlıklı yazısında da **“Son 50 yıllık politik kargaşa ve toprak spekülasyonu döneminde tarihi kentlerimiz kimliklerini kaybettiler. Safranbolu geçmişe açılan tek pencere olarak ayakta kaldı...Bu bir Anadolu uyanışı idi... Safranbolu Belediyesi ve İTÜ Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü ortak bir program hazırladılar...Kanımca bu Cumhuriyet tarihinin en görkemli kültür buluşmalarından biriydi...Bugün Safranbolu'nun Dünya tarihi mirası olarak var oluşu o büyük aydınlanma etkinliğinin sonucudur...»** der.

Cumhuriyet Bilim Teknoloji-26.06.2009

Cumhuriyet Bilim Teknoloji-04.05.2012

► 1990'da düzenlenen Safranbolu Haftası'nın söylemi; **“Korumada 15. Yıl”**dı !

Safranbolu'yu koruma olayının 1990'lı yıllarda başladığı iddiası sürekli yinelenmeye çalışılsa da; 1975'te dikilen Safranbolu'yu koruma fidanını, kimileri sağa sola sallayıp tutmamasını istese de, güçleri yetmemiş; fidan dikildiği 1970'li yılların 2.yarisından itibaren kök salmış, kısa sürede bol meyve vermeye başlamıştır.

Nitekim, 1990'larda ya da daha ileriki yıllarda toplanan meyveler de, 1975'de dikilen ve özenle korunup kök salması başarılan aynı fidanın ürünüdür.

Üstelik, 1990'da düzenlenen Safranbolu Mimarlık Değerleri ve Folkloru Haftası'nın sloganını, yanda görüldüğü üzere, o etkinliği düzenleyen, o yılların Safranbolu yerel yönetiminin **"Korumada 15.Yıl"** olarak belirlemiş olması da, gerçeğin asla yadsınamaz bir kanıtını oluşturmuştur.

Aslında hiç kimsenin Safranbolu'yu, 1970'li yılların ikinci yarısında, Türkiye'de mimarlık dokusunu koruma amacına yönelik ilk atılımların başlatıldığı kent olma özelliğinden yoksun bırakmaya gücü yetmez. Ayrıca, bu özelliği nedeniyle Safranbolu'nun, ***"Korumanın Başkenti"*** olarak ünlenerek, başka tarihsel kentlere örnek ve öncü, kültürel bir misyon üstlendiği de göz ardı edilemez.

► "Sezar'ın Hakkı Sezar'a Verilmelidir"

Bu arada, Safranbolu'nun korunmasını, zaman zaman Karabük Demir Çelik İşletmeleri'nde görevli kimilerinin, sadece kimi öğretim üyelerinin, kimi mimarların ya da kurumların sağladığı da söylenir. Kimileri de tek başına "Safranbolu'da Zaman" belgesel filmi sayesinde Safranbolu'nun korunduğu görüşündedir.

Bu görüş ve söylentiler, öncelikle Safranbolu halkına ve bu halkın yasal temsilcisi Safranbolu Belediyesine haksızlıktır.

Hiç kuşkusuz Safranbolu'nun korunmasında, bilimsel kurumlar ile entelektüel çevrelerin çok değerli ve asla yadsınamaz katkıları vardır. Ancak her türlü katkıya da, yardıma da gerekli ortamı hazırlayan; her türlü sorumluluğu, sosyal ve siyasal riski üstlenen de Safranbolu Belediyesi'dir. Dolayısıyla, ***"Sezar'ın hakkı Sezar'a verilmelidir"***.

Safranbolu'nun korunması olayı, halk-belediye işbirliği ve karşılıklı bir güven ortamı yaratılmasıyla başarılmıştır.

► Gerçekleri açıklamak bir görevdir

Gerçek olan şudur: Bir kentte her türlü düzenleme Belediye öncü olmadan, Belediye'nin kararı, onayı ve katkısı olmadan gerçekleştirilemez.

Alçakgönüllülük bir erdemdir. Ancak gerçeklerin açıklanması da bir görevdir.

Çalınan esere, orkestranın tüm enstrümanlarının uyum içinde katılımını ve katkısını ***"orkestra şefi"*** sağlar. **Safranbolu'yu koruma olayında da orkestra şefi, 1970'li yıllarda da, daha sonra da, bugün de hep Safranbolu Belediye Başkanlarıdır.**

Özetle, Safranbolu'nun koruma altına alınmasında temel etmen, halkın ve yasal temsilcileri yerel yönetimin Safranbolu sevgisidir.

► Kentsel Korumacılığın benimsenip, yaygınlaşması

Şu gerçek özellikle vurgulanmalıdır: 1970'lerde yaşananların aksine, Safranbolu'da 1990'lardan itibaren kentsel koruma, başta politik çekişmeler olmak üzere, her alanda tartışma konusu olmaktan çıkar. Safranbolu'da korumacılık, böylece, 1970'lerdeki uğraşların sonucu her türlü, engelden kurtulur; rahat bir uygulama alanına kavuşur. Üstelik, 1970'lerde korumacılığın karşısındaki kişi ve grupların da, artık korumacılıktan yana olduğu gözlemlenir.

Korumacılık, yurt düzeyinde de çok geniş bir kesim tarafından benimsenir; İmar İskan Bakanlığı'ndaki, ***"eskiye rağbet olsa bit pazarına nur yağardı"*** anlayışı da terkedilir. Safranbolu'dan sonra başka kentler de, Safranbolu'yu örnek alarak, başta Beypazarı olmak üzere, tarihsel evleri ve kültürel varlıklarını ön plana çıkarma çabasına girerler.

Kentlerin eski tarihsel dokusunun korunması anlayışı, kurumsal bir nitelik de kazanır; tüm kamusal ve özel kuruluşlarda da yaygınlaşır. En önemlisi, mülki idare amirleri de kentsel koruma konusunda duyarlılık göstererek ön plana çıkarlar.

10

SAFRANBOLU'YU KORUMADA YENİ AŞAMA

Tarihsel süreç içinde, 12 Eylül 1980 askeri müdahalesi sonrası Safranbolu'nun korunması 1980'li yıllarda, o dönemin siyasal koşulları nedeniyle bir duraksama evresine girer. 1980'li yıllarda Safranbolu'ya en önemli katkılar, Safranbolu dışından gerçekleşir.

Örneğin, Safranbolu'ya ilişkin olarak 1970'li yılların sonunda hazırlanmış en özenli ve en kapsamlı bir araştırma ürünü olan Prof.Dr. Reha GÜNAY'ın "*Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu*" adlı kitabının 1980'li yılların başında ve sonunda, Kültür Bakanlığı'nca iki ayrı baskısının yapılması çok yararlı olur. 1980'li yılların ikinci yarısında da Vakıflar İdaresi'nce, Genel Müdür, Karabüklü hemşehrimiz Şener MACUN'un yakın ilgisiyle, Yeni Hamam'ın restore edilmesi ve Cinci Hanı için de restore kararı alınması çok önemli uygulamalardır.

Daha sonra, Safranbolu'da koruma olayının yeni bir ivme kazanması 1990 yılında başlar.

Önce şu gerçek vurgulanmalıdır: 1970'lerde Safranbolu Mimarlık Değerleri ve Folklor Haftaları'na zamanın Kaymakamları ilgi duymazken; o haftalar sırasında senelik izinlerini kullanırken, 1990'lardan itibaren İlçe Kaymakamlarının, Belediye Başkanları gibi görev üstlenmeleri büyük yarar ve kazanımlar sağlar.

Nitekim, 1989'da Safranbolu Kaymakamlığı'na atanan, ileriki yılların Bartın, Zonguldak ve Denizli Valisi Sayın Yavuz ERKMEN'in, aynı yıl göreve gelen yeni Belediye Başkanı Sayın Mustafa EREN'le birlikte, Safranbolu'yu koruma olayına dört elle sarılmaları sevinçle karşılanır.

Yavuz ERKMEN
Kaymakam

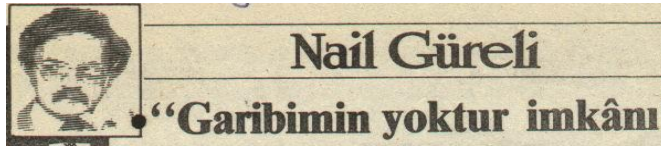
Mustafa EREN
Belediye Başkanı

Öncelikle, zamanın Kaymakam ve Belediye Başkanı'nın, 1975 yılını başlangıç olarak, 22 - 29 Haziran 1990 tarihleri arasında **"Korumada 15. Yıl"** söylemleriyle, yeni bir **"Safranbolu Mimarlık Değerleri ve Folkloru Haftası"** düzenlemeleri çok değerli bir atılımdır.

Büyük yankı uyandıran ve Safranbolu doğumlu, zamanın TBMM Başkanı Kaya ERDEM'in de konuk olduğu bu Hafta'ya, yüksek tirajlı İstanbul basınından, aralarında etkin köşe yazarları da olan gazeteciler de katılır.

TRT, yapılan etkinliklerin radyo ve televizyon yayınlarıyla kamuoyuna duyurulmasında önemli bir işlev üstlenir. Ulusal basının önde gelen gazetelerindeki haberlerde ve köşe yazılarında Safranbolu'dan ve öneminden söz edilir.

"Korumada 15. Yıl" Haftası sırasında ve sonrasında Safranbolu'nun, 1970'li yılların ikinci yarısında olduğu gibi, basın ve televizyon yoluyla, tekrar ülke gündeminde geniş yer bulmasına ilişkin kimi yayınlardan örnekler aşağıdadır.

Duvarlara asılan **"Korumaya kararlıdır halkı; yalnız garibimin yoktur imkanı"** sloganı çok ilginçtir. Milliyet Gazetesi'nin, yukarıdaki 29.06.1990 tarihli nüshasında olduğu gibi basın, özellikle bu slogana yer verir.

Anna TURAY-Cumhuriyet Gazetesi 16.06.1990

Serpil Gündüz-Cumhuriyet Gazetesi-30.06.1990

Metin SÖZEN - Hürriyet Gösteri Dergisi
Ağustos/1990

Güneş Gazetesi 24.06.1990

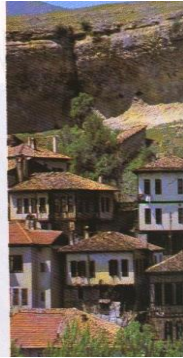

SAFRANBOLU ve ÜNLÜ EVLERİ

TİYATRO DEKÖRÜ GİBİ BİR İLÇE

Safranbolu halkının 15 yıldır mütevazı imkânlarla sürdürdüğü şehri ve ünlü evlerini kurtarma çalışması artık cesitli kurumlardan ve devletten de destek görüyor.

Türk Hava Yolları - SKYLIFE Dergisi
Eylül/1990, Sayı: 99

Haluk ŞAHİN - Güneş Gazetesi Pazar Eki
08.07.1990

Hürriyet Gösteri Dergisi - Ağustos/1990

Milliyet Gazetesi - 09.12.1990

22 - 29 Haziran 1990 tarihlerinde yapılan Safranbolu'yu korumanın 15.yılı etkinlikleri kapsamında, Milli Piyango İdaresi de Safranbolu'ya ilgi gösterir. O günlerde Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu Başdenetçisi olan ve Milli Piyango İdaresi'ni de denetlemekle görevli bu satırların yazarının, bir çok kentte olduğu gibi Safranbolu'da da piyango çekilişi yapılmasına ilişkin ricası üzerine, Milli Piyango'nun 29 Haziran 1990 tarihli çekilişi Safranbolu'da yapılır. Bu da bir başka yönden Safranbolu'nun tanıtımına katkı sağlar.

Aradan 10 yıl geçtikten sonra, yine bu satırların yazarının benzer katkılarıyla, Milli Piyango'nun 19 Eylül 2000 tarihli çekilişi de bir kez daha Safranbolu'da gerçekleştirilir.

► Safranbolu'nun yeni kazanımları

1990 yılında korumanın 15 yılındaki "Safranbolu Mimarlık Değerleri ve Folkloru Haftası" sonrasında, Safranbolu'ya olan kamuoyu ilgisinin artması, önemli sonuçlar doğurur. Örneğin, 10 küsur yıl sonra Kültür Bakanlığı yeniden devreye girer.

Kültür Bakanlığı'nca, önce 1991-92 yıllarında Arasna Arkası Sokak'taki evlerde dış cephe ve çatı onarımının yapılması sevinç ve takdirle karşılanır.

Ancak, daha sonraki yıllar aynı Bakanlığın, Kazdağlıoğlu Meydanı'ndaki düzenlemelerinin, çok haklı eleştirilerin konusu olduğuna ve olmaya halen devam ettiğine de değinilmelidir.

Meydandan yararlanmanın büyük ölçüde sınırlandırılması ve yandaki fotoğrafta da görüldüğü üzere eskiden olmayan bir şadırvanın, cami önüne dikilmesi sonucu, meydan çok daraltılmış olur.

1990'lı yıllarla birlikte başlayan Safranbolu'yu korumanın yeni dönemindeki önemli kazanımlardan biri de, Hacettepe Üniversitesi'ne bağlı olarak, Restorasyon

Bölümü'nü de içeren, Safranbolu Meslek Yüksek Okulu'nun açılmasıdır.

Bu konudaki girişimlerin başlangıcında bizzat yer almış, Ankara'da gerekli ilk randevuları gerçekleştirmiş, zamanın Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu Hukuk Danışmanı ve bu satırların yazarı olarak, Safranbolu'ya bir yüksek öğretim kurumu açılmasının fikir babasının Kaymakam Yavuz ERKMEN; bu fikrin, Hacettepe Üniversitesi Rektörü Yüksel BOZER ve YÖK nezdinde kabul ve benimsenmesini sağlayanın zamanın ÖSYM Başkanı değerli hemşehrimiz Dr. Fethi TOKER ve uygulayıcısının Belediye Başkanı Mustafa EREN olduğu önemle vurgulanmalıdır. Böylesine önemli bir girişimin, olumlu bir biçimde gerçekleşmesinin tüm onuru onlarındır.

Dr. Fethi TOKER

**Safranbolu Meslek Yüksek Okulu
(2019 sonrası Safranbolu Kaymakamlığı)**

11

SAFRANBOLU UNESCO’NUN “DÜNYA MİRAS LİSTESİ”NDE

1990 sonrasında en önemli kazanımı hiç kuşkusuz, Safranbolu’nun “*Dünya Miras Listesi*”nde yer almasıdır. “*Dünya Miras Listesi*”nde yer almak, aslında, Haziran/1990’daki Safranbolu Mimarlık Değerleri ve Folkloru Haftası’ndan kaynaklanan çok değerli bir sonuçtur.

Safranbolu’nun Dünya Miras Listesi’nde yer almasının ilk adımı, Korumada 15.Yıl Haftası sırasında, 23.06.1990 tarihinde Kıranköy’de Kireççi Hüseyin ÖZER’in sinemasında düzenlenen Panel’de atılır.

Panelde bir bildiri sunan, Dışişleri Bakanlığı temsilcisi Ali Engin OBA, daha önce hiç düşünülmemiş olan Safranbolu’nun Dünya Miras Listesi’nde yer alması gereğine ilk kez değinen kişi olur; bu konunun öncülüğünü ve fikir babalığını yapar.

Yerel yöneticilerin, Kültür Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı nezdinde gerçekleştirdiği yoğun çaba ve girişimlerle, UNESCO’nun 17 Aralık 1994 tarihinde, Tayland’da yaptığı toplantıda, Safranbolu’nun “*Dünya Miras Listesi*”ne alınmasına karar verilmesiyle de mutlu sona ulaşılır.

**Safranbolu’nun “Dünya Kenti” olduğunun kanıtı olan belgeyi gösteren yapıt
- Kent Tarihi Müzesi önünde ve Hıdırlık’ta Safranbolu’nun onur tacı-**

Böylece Safranbolu’nun, sadece ulusal açıdan değil, uluslararası alanda da, kent düzeyinde çok değerli bir kültür varlığı olduğu, UNESCO gibi Birleşmiş Milletler’e bağlı bir kurum tarafından kabul edilip, onaylanır.

Türkiye’den Dünya Miras Listesi’ne, kent ölçeğinde İstanbul “*sur içi*”nden sonra Safranbolu’nun girmiş olması paha biçilmez bir önem taşır.

Safranbolu’nun bu onur ve gurur verici konuma sahip olmasında tüm emeği geçenlere, katkısı olanlara, Safranbolulular hiç kuşkusuz şükran borçludur.

Safranbolu’nun bu onuru, uzun süre basında övünçle değerlendirilir.

Aşağıda bu konuda, basındaki haber ve yorumlardan örnekler yer almaktadır.

Geleneksel evler ve yol kaplaması bir an önce korunmaya alınmalı... *Cumhuriyet* 10.1.1995

Safranbolu 'Dünya Miras Listesi'nde

►Safranbolu, İstanbul, Göreme - Kapadokya, Pamukkale, Nemrut Dağı, Boğazköy, Ksantos - Letoon ve Divriği Ulu Camii'nden sonra listeye alınan sekizinci uluslararası doğal ve kültürel varlığımız oldu.

Prof. Dr. REHA GÜNAY
(Fırat Teknik Üniversitesi)

kaç yıl daha almazsa bölge halkın gözünde değerini kaybedecek ve ifraz edilerek satışa sunulacaktır. Büyüklüğü ne kadar dağınık olursa, miras yelini sahipleri çoğaldığı için bakım onarım masrafları sorun oluşturmaktadır.

Kış aylarında barınmak zor

Bu evlerde kış aylarında barınmak yalnız yaşayan yaşlılar için hiç de kolay değildir. O yüzden imkanı olanlar kışın oturma odalarını bir apartman dairesi haline döndürmüşlerdir. Bütün bu nedenlerle bu evleri önemini kaybetmek üzeredir. Artık koruma sorunları sosyal bakımdan da ir

Reha GÜNAY, Cumhuriyet Gazetesi, 10.01.1995

SANAT KÜLTÜR

YÖNETEN: BÜLENT BERKMAN

Türkiye Paris'in sanat gündeminde

Mine G. SAULNIER

ULUSLARARASI sanat etkinlikleri, ekonomik bağlantılara paralel olarak mı gelişir bilinmez, ancak Türkiye ile Fransa arasında ticari bağlantılar çoğaldıkça Türk sanatçıların da Paris'teki etkinlikleri artıyor, ağırlık kazanıyor.

Paris, son yıllarda yoğun Türk filmlerine, konserlerine sahne oluyor. Bunlardan en bereketlileri kaydedildiği Dünya Miras Listesi'ne dahil edildi. Safranbolu, UNESCO'nun, Türkiye'de korumaya aldığı Göreme, İstanbul, Pamukkale, Letoon, Divriği Ulu Camii, Boğazköy ve Nemrut dağından sonra bu listeye giren sekizinci güzelliklerimiz. Bu listeye girmek Safranbolu'ya ne kazandıracak ya da Safranbolu'ya ne kadar koruyacak, göreceğiz. Ama dışarılarına neler kazandırdığını

Mine G. SAULNIER - Milliyet Gazetesi 11.01.1995

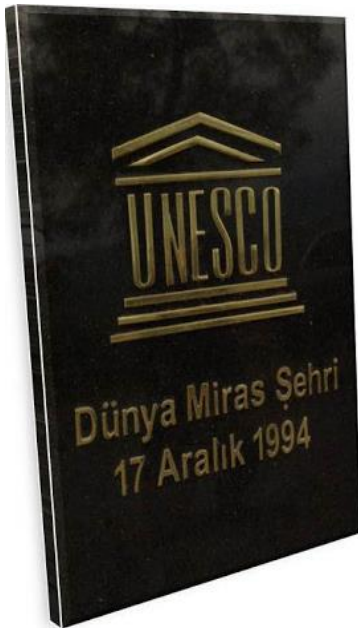

Oktay EKİNCİ-Cumhuriyet Gazetesi 26.01.1995

Ali Faik ATAY-Milliyet Ekran Eki 11.07.1995

“Dünya Miras Listesi”nde yer almanın getirileri

Safranbolu'ya gelen ziyaretçi sayısının zaman içinde artışına paralel olarak, dönemin Safranbolu Kaymakamı Muammer AKSOY'un yoğun uğraşlarıyla ev pansiyonculuğu özendirilir.

Bir sonraki Safranbolu Kaymakamı Celal ULUSOY, kentin korunması ve tanınması yolunda büyük çaba gösterir. Turizmin getirilerinden yararlanmak için otel, pansiyon ya da kafeterya olarak kullanmak amacıyla restore edilen ev ve dükkan sayısı süratle çoğalmaya başlar. Çok az da olsa, kimi iş adamları ve kamu kuruluşları satın aldıkları evleri restore ettirmeye başlar.

Restore edilen yapıların artması; bu arada elektrik ve telefon hatlarının yer altına alınması suretiyle, yol kenarlarındaki ağaç ve beton direklerinin kaldırılması, Safranbolu'nun tarihsel çehresine gerçek anlamını ve görünümü kazandırır.

1990'lı yılların başlarında, Doç.Dr. İsmet OKYAY'ın hazırladığı; özenli bir araştırma ve çalışmanın ürünü, değerli bir belge olan “Safranbolu Koruma İmar Planı” da kabul

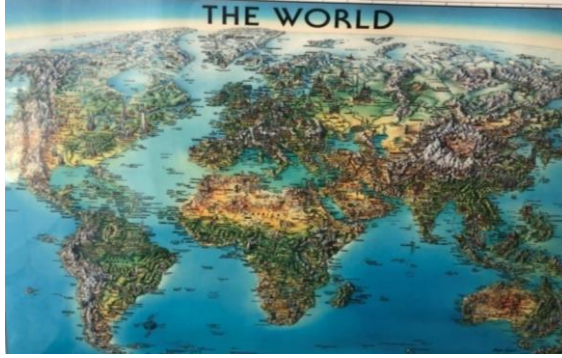
edilerek yürürlüğe girer. Böylece çok geç de olsa, geçiş dönemi için öngörülenlerin yerine, korumaya ilişkin kalıcı ilke ve kurallar belirlenmiş olur.

Karabük'ün il olması sonucu, İl kaynaklarından Safranbolu, korumaya yönelik alanlarda yararlandırılmaya başlanır. Bu açıdan Safranbolu, İlçe Kaymakamlarından sonra, Karabük Valilerinin de ilgi alanına girer.

Başta, Safranbolu Kültür ve Turizm Vakfı olmak üzere, sivil toplum kuruluşları da Safranbolu'nun korunmasında önemli görevler üstlenmeye başlarlar.

Turizme dönük Türkiye'yi tanıtıcı kitap ve broşürlerde, Dünya Miras Listesi'ndeki bir kent olarak gösterilmesi, dış turizmde Safranbolu'ya olan ilgiyi büyük ölçüde artırır.

Nitekim İsviçre'de yerleşik, Safranbolulu Dış Hekimi Suat SAFRANLI'nın, Amerika'ya gezmeye gittiğinde bir seyahat firmasında gördüğü ve yakını olan bu satırların yazarına gönderdiği aşağıdaki Dünya Haritası'nda, Türkiye'den sadece İstanbul, Ankara, Adana, Bodrum, Efes, Antalya, Hattuşaş ve Kapadokya'nın yanı sıra Safranbolu'nun da gösterilmiş olması dikkat çekici ve sevindirici bir olgudur.

Dünya Haritası'ndaki Türkiye ve Safranbolu

► Vurgulanması zorunlu en önemli gerçek

Tarihsel süreçte 2000'li yıllarla birlikte, bir önceki yüzyılın son çeyreğinde 1975-2000 yılları arasında Safranbolu'nun korunması yolunda, gerçekleştirilenlerin tamamı, hangi sosyal ya da siyasal görüşten olurlarsa olsunlar, göreve gelen tüm yeni yerel yöneticilerce de sahiplenilmiş; koruma uygulamalarının ödün verilmeksizin ve tartışılmaksızın sürdürülmesi anlayışı benimsenmiş bulunuyor.

Bu anlayışın, 2020 yılında da Safranbolu'da egemen olduğuna tanık olmak ve Safranbolu bayrağının zirvede dalgalandığını görmek, büyük bir mutluluk kaynağı oluyor.

Bu nedenlerledir ki, Safranbolu aynı tarihsel ve emsalsiz görünümü koruyor.

Tüm Belediye Başkanlarına, Belediye Meclis Üyelerine, binlerce kez teşekkür...

Ayrıca, Yerel yönetimi koruma olayında yalnız bırakmayan tüm Safranbolu Kaymakamları ile Karabük Valilerine de teşekkürler...

12

DÜN ve BUGÜN

Dün, Safranbolu nerede sorusu, Karabük'ün yakınında diye yanıtlanıyordu;
Bugün Safranbolu'nun İl'i olması, Karabük'e önem ve özellik kazandırıyor.

Dün, Tarihsel Çarşı'da, ekonomik yaşam bitti deniliyordu;
Bugün hafta sonu ve bayram tatillerinde çarşı, insan seli oluyor.

Dün, ata yadigarı baba ocağı evler yok pahasına satılıyordu;
Bugün *"Ah, neden sattık; keşke satmasaydık"* diye hayıflanılıyor.

Dün, Safranbolu'nun kültürel değerlerini koruma savaşı veriliyordu;
Bugün *"Dünya Miras Listesi"*nde yer almasının övüncü yaşıyor.

Dün, Safranbolu'nun Türk ve dünya gündemine girmesi sağlandı;
Bugün daha ön sıralara çıkması için yılmadan çaba gösteriliyor.

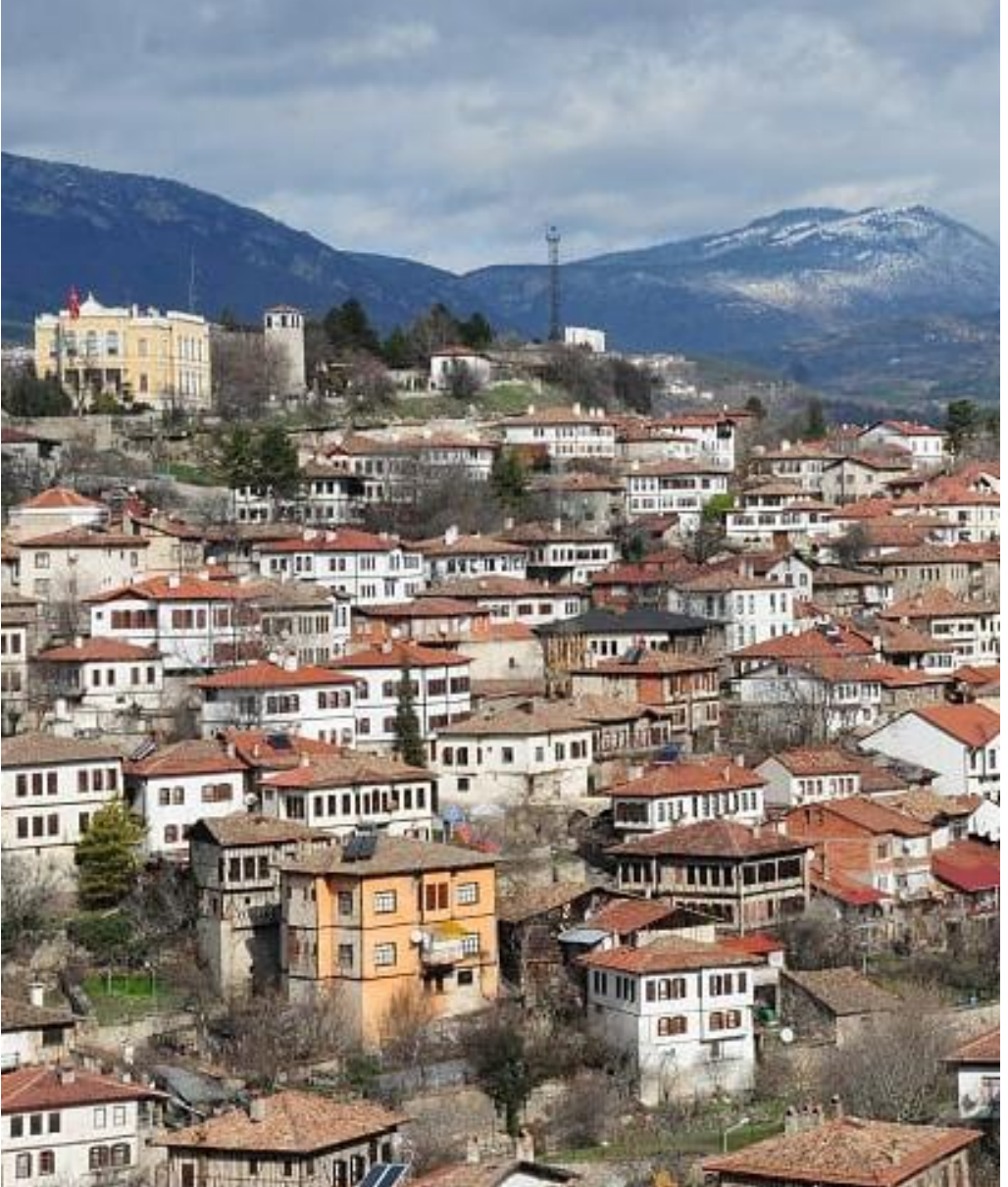
GELECEKTE DE, HEP
«BAŞKA SAFRANBOLU YOK»
DENİLECEĞİNE İNANILIYOR

D Ü N

SAFRANBOLU 1975 (Fotograf: Mustafa PEHLİVANOĞLU)

BUGÜN**SAFRANBOLU 2020**

(Fotograf: İsmet SARAÇOĞLU)

► BİR TEKERLEME'DEN UYARLAMA

Sakla samanı,

Gelir zamanı.

Sakladım samanı,

Geldi zamanı.

Bir kar yağdı,

Kiraz zamanı.

Sattım samanı,

Yaptırdım bu hanı.

Bu tekerleme, samanın yurtdışından satın alınmadığı günlerde dillendirildiğinden, samanın değeri yok diye düşünülmemesini; zamanı gelince satılacağını, parasıyla han dahi yapılabileceğini anlatan bir öğüttür.

Nazire yapılarak bu öğüt, Safranbolu'ya uyarlanıp, şöyle benzer bir tekerlemede bulunulursa herhalde yanlış olmaz.

Korunmalı Safranbolu,

Bulunmalıdır bir yolu.

Hızla bulundu bir yolu,

Korundu hep Safranbolu.

Korununca yıllar boyu,

Sardı UNESCO'nun kolu.

Oldu şan ve övünç dolu,

"Dünya Kenti" Safranbolu.

SAFRANBOLU ŞARKISI

TRT Müzik Dairesi Yayınları - TSM Repertuar No: 13028
Usulü: Yürük aksak ♪ : 234 SULTANİYEGAH ŞARKI

Müzik: Niyazi ŞENGÜL Söz: Yavuz ÖZEN ve Niyazi ŞENGÜL

SEN NE GÜZEL BELDESİN

Sen ne güzel beldesin sayfaların tarih dolu
Seyretsem senelerce doymam sana Safranbolu
Maziye sordum ben seni, dediler İpek yolu
Seyretsem senelerce doymam sana Safranbolu

Dünden bir efsanesin bugünlere doğru taşan
Şarkılarda nağmesin, hanendeler gibi coşan
Sevdalıyım ezelden hasretinle sana koşan
Seyretsem senelerce doymam sana Safranbolu

Ruhuma dolan aşkınla her zaman kalbimdesin
Güle sordum güldesin, bülbüle sordum ondasın
Nağmelerde aradım, Sultani-Yegah şarkısın
Seyretsem senelerce doymam sana Safranbolu

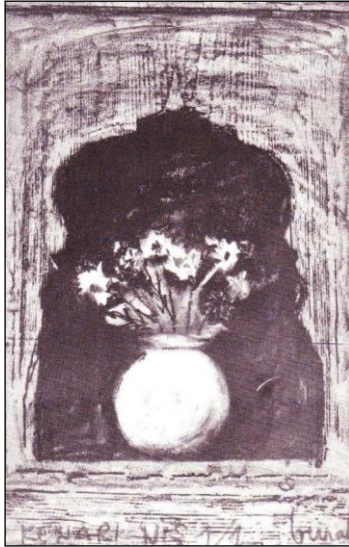
İlk seslendiriliş: TRT Radyo 1 «Bizden Size Programı», 18.10.1994 Saat: 13.40
Okuyan sanatkar: Zuhâl KAÇAR EĞİLMEZ

Cinci Hanı Sokak-Kart Mehmet eşmesi

arşıili-Pazar yeri çeşmesi

Taş işlemeciliğinin en güzel örneklerini sergileyen iki çeşme aynası

Ünlü Ressam Cihat BURAK'ın çizgileriyle
Safranbolu evinin odalarındaki ocakların iki yanında yer alan
üç gözölü “**oyma**”ların (Niş) gözlerinden biri

EK: I

SAFRANBOLU

İMAR PLANI RAPORU

Burhan Arif ONGUN

(Şehircilik Uzmanı Mimar)

(Belediyeler Dergisi, Haziran 1936, Sayı:11, Sayfa: 60-73'ten alınmıştır)

ÖNBİLGİ

Belediyeler Dergisi'nde yayımlanan ve 1930'lar Safranbolu'sunu konu alan "Safranbolu İmar Planı Raporu", ülkemizde daha henüz bir çok kentin imar planının bulunmadığı bir zamanda, Safranbolu için ilk kez hazırlanan ve 11.08.1936'da ilgili Bakanlıkça onaylanan imar planına ilişkin olmakla birlikte, o yıllar Türkiye'sinde sayıları fazla olmayan ve o günlerin deyimiyle kendini "Mühassıs Şehirci Mimar" olarak tanıtan, Şehircilik Uzmanı Mimar Burhan Arif ONGUN tarafından kaleme alınan tarihsel bir belge olarak büyük önem taşıyor.

Mimar Sayın ONGUN, raporunda hazırladığı planın ana hatlarını açıklarken, aynı zamanda geçtiğimiz 20.yüzyılın ilk yarısının ortalarındaki Safranbolu'yu, kente yabancı bir kişi olarak, ancak entelektüel bir bakış açısıyla yerleşim özelliklerinin yanı sıra, sosyal ve ekonomik yönleriyle değerlendiriyor, analizlerde bulunuyor ve sonunda, kimi görüşlerine tümüyle katılmak olanağı yoksa da, bir senteze ulaşıyor.

"Nefsi kasaba" olarak adlandırdığı, günümüzün diliyle asıl kasaba ya da kasabanın merkezi olan, tarihsel kent kesiminin ve Çarşının Hastarla'ya çıkartılmasını; Kıranköy ile Bağlar arasında Hastarla'da, önce yeni bir çarşı ile birlikte yeni bir kentin kurulmasını öngörüyor ve bunun çok geç kalmış bir zorunluluk olduğunu da ayrıca belirtiyor.

Yeni bir kent doğarken, eski kentte camilerin etrafındaki barakaların temizlenmesini, mimarlık değeri olan sivil ve dini yapıların açık hava müzesi olarak korunmasını istiyor. Ancak, kent merkezi ve çarşısı yukarıya taşındıktan sonra, aşağıda kalan ve mimarlık değeri olduğuna işaret ettiği yapıların nasıl korunmaya devam olunabileceğine ilişkin bir görüşte bulunmuyor. Üstelik raporun 68.sayfasında da, "burası tarihin umuklarıyla (derinliklerine, kuytuluklarına) olduğu gibi terkedilmelidir" diyor. Bu anlayış, tarihsel çevreye sahip çıkma duyarlılığını yansıtan, koruma amaçlı imar planı yapmanın henüz gündemde olmadığı bir döneme ait olması yönünden yadırganmamak gerekir.

Mimar Burhan Arif ONGUN'un raporu, 1940'ların başında Safranbolu Belediyesi'nce Hastarla'nın kamulaştırılmasına, orada birbirine yatay ve dikey yollar açılarak kaldırım ile döşenmesine ve Kale'deki Hükümet Konağı'nın 1942 yılında Kıranköy'de Çelik Palas Otel'i'ne taşınmasına ve orada 1950 yılına kadar kalmasına; sonra 1950'de Kale'deki tarihsel binaya dönülmesine; bu yüzden halkın "Şehirci" ve Bağlarci" adlarıyla iki gruba ayrılmasından kaynaklanan tartışmalara başlangıç ya da dayanak olması yönünden de önem taşıyor.

Bu nedenlerle, Coronavirus'ten korunma döneminde, 65 yaş üstü olarak evde karantinaya tabi olunan günlerde hazırlanan "Safranbolu'nun Korunmasında Tarihsel Süreç" başlıklı çalışmanın arkasında ek olarak, bu rapora da olduğu gibi yer vermenin yararlı olacağı düşünüldü. Ancak, dilimizin henüz yeterince Türkçeleşmediği bir dönemde kaleme alınan rapordaki Osmanlıca sözcük ve terimlerin, okuma ve anlama kolaylığı sağlama açısından, parantez içerisinde günümüzün sözcükleriyle karşılıklarına da yer verilmeğe çalışıldı. Ayrıca gerektiğinde parantez içerisinde ek bilgilendirmeler de yapıldı. Ancak, rapor metnindeki yazım kurallarına aykırılıklar ile anlatım bozukluklarına hiç dokunulmadı.

Safranbolu'nun, UNESCO'nun Dünya Miras Listesi'nde yer almasını sağlayan tarihsel kent merkezinin, bu İmar Planı Raporu'nda öngörülen aksine, tarihin derinliklerine olduğu gibi terkedilmek yerine, bütünüyle korunmuş olmasından, Safranbolulular olarak ne kadar övünç ve kıvanç duyulsa azdır. 24.05.2020

Kızıltan ULUKAVAK

Safranbolu İmar Planı Raporu

Yazan: Mühassıs (Uzman) Şehirci Mimar
Burhan Arif Ongun

Urbanist (şehirci) Mimar Burhan Arif'in yaptığı yeni vaziyet planı

BİRİNCİ KISIM

Kasabanın şimdiye kadar geçirdiği safhalar (evreler):

Coğrafi ve tarihi tekamülü ve tahlilleri (gelişimi ve analizi):

Kasabanın mazisi (geçmişi) ve geçirdiği istihaleler (değişimler) – İklim – Arazinin arızası (engebesi) – Kale ve çarşının teşekkülü (oluşumu) – İlk Bağların teşekkülü (oluşumu) – Muhtelif mahaller (yerler ya da mahalleler) – Safranbolu'nun fethinden evvel Türkler tarafından fethi – 17 nci asırda vaziyeti (17.yüzyılda durumu) – 18 inci asırdaki vaziyeti (18.yüzyıldaki durumu) – İstibdat devrinde (Monarşi döneminde) şehrin vaziyeti (durumu) – Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e kadar

Bugünkü şehir vaziyetinin umumi tahlilleri (şehir durumunun genel analizleri-değerlendirmeleri)

Kasabanın umumi (genel) görünüşü – Belli başlı hususiyetleri (özellikleri) – Ziraat ve ormancılık – Şehirdeki istikrarsızlık (değişkenlik), debbağlık – İktisadi buhran (ekonomik bunalım) karşısında Safranbolu – Şehre yakın devlet demir yolunun geçmesi ver bundan kasabanın edeceği azami istifadeler (çok büyük yararlar)

İKİNCİ KISIM

Yapılması lazım gelen inkişaf (gerekli gelişme) planı:

Şehrin ikiye bölünmüş vaziyetine umumi bir nazar (genel bir bakış) – Yoluna konması

Safranbolu- Muhafaza edilecek (korunacak) eski ve tarihi şehrin genel görünümü
(Rapordaki fotoğraf biraz farklı açıdan çekilmiş olup, alt yazısı aynıdır)

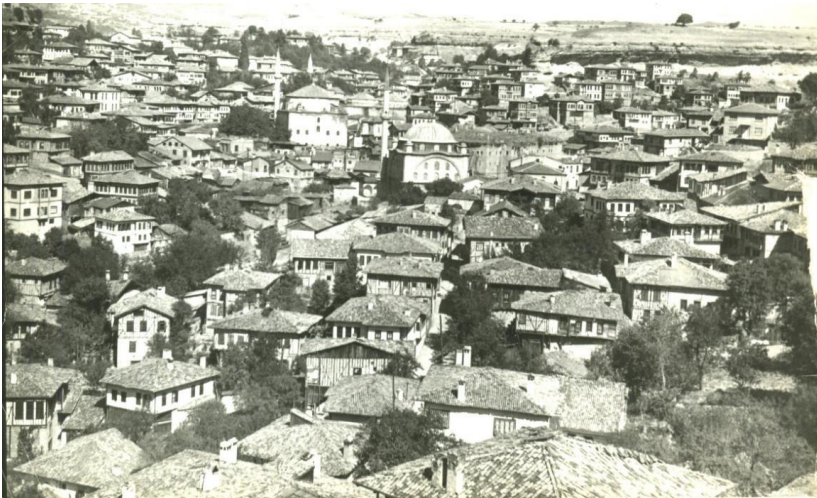
lazımgelen (lüzumlu olan) yeni bir sa'y (emek-çalışma) makinesi – Şehrin inkişafına olan gayri tabiiik (gelişmesine olan olağandışılık)

ÜÇÜNCÜ KISIM

Nazım bir plan yapılması - Mintakaların taksimi (bölgelerin bölünmesi) - Yeni çarşı - Bağların alacağı yeni vaziyet (durum) - Serbest bırakılacak mintakalar (bölgeler) –

Toplu bir vaziyette küçük bir kasabadan büyük bir şehre doğru gitmek – Yeni yapılacak ilk işler – İmar planı için bir metrede bir rakımlı (yüzde bir yükseltili ya da eğrileri yüzde bir eğimli) topografik planın yapılmasındaki mecburiyet (zorunluluk) - Bundan sonra tatbikat (uygulama) projelerinin yapılması, yeni imar hususunda (konusunda) belediyenin, halkın ve muhtelif (çeşitli) projelerin rolleri – İyi bir nazım planın faydası

– Netice (sonuç)

Safranbolu- Muhafaza edilecek (korunacak) eski ve tarihi şehrin genel görünümü
(Rapordaki fotoğraf biraz farklı açıdan çekilmiş olup, alt yazısı aynıdır)

Kasabanın geçirdiği istihaleler ve mazisi (Beldenin geçirdiği evreler ve geçmişi)

Safranbolu şehri (Grenivich) tul (meridyen) dairesine nazaran (göre) 41 derece, 18 dakika, 44 saniye arz (enlem) ve 12 derece, 24 dakika tul (boylam) dairesindedir. Karadeniz'in Bartın Boğazı namındaki (adındaki) mevkiinden (yerden) itibaren hattı müstakim (doğru çizgi) üzerinden sahilden 78 kilometre içerdedir. Filyos ırmağına karışan Araç çayına akan Gümüş suyu ile Akça suyun birleştiği mahalle yakın ve bir iki tane ayrı ayrı sathi içtima miyah dahilinde (akarsu yatağının en alçak yüzeyinin birleştiği alanda) inşa edilmiştir.

Menşei (başlangıcı-kökene) (Kale)

Şehrin ilk çekirdeği Gümüş deresi ile Akçasu vadisi arasında ve sathı mailleri (eğik yüzeyleri), akan suların itikalile (oymasıyla) aşınmış (apık) tir (sağlam kayalık'tır). Tepeciktir. Elyevm (halen) Hükümet dairesinin inşa edilmiş olduğu ve halk beyninde de (arasında da) Kale tesmiye olunan (adlandırılan) bu mevki (yer) Karadeniz ormanlık silsileleri (zincirleme sıralamaları) arasında (1.000) hanelik (evlik) bir insan kitlesinin (topluluğunun) iskan ve temerküzüne (yerleşmesine ve toplanmasına) saha (alan) olmuştur. Kale gerek tabiatı arazinin (arazinin özelliği) ve gerek muhtelif tuf kalker teressübat sathlarının itikaliliyle (çeşitli gözenekli kireç çökeltiler yüzeylerinin aşınmasıyla) ve gerek insan elinden doğma istinat (dayanak-destek) duvarlarının husule getirdiği (meydana getirdiği) tek bir sathı maille (eğimli bir yüzeyle-yolla) buraya çıkılır. Anadolu'nun ekseri (çoğunlukla) eski şehirlerinde olduğu gibi burada da sur yapılmışa özenilmemiş olması ve tepenin olduğu gibi primitif (basit-ikel) bir şekilde bırakılmış olması şu sebepten doğmuştur.

Bu mevkiin (yerin) inşaatta kullanılmaya salih (uygun) olan taşı yumuşak (focille)'li (fosilli) olduğundan büyük tazyıklara mütehammil (basınçlara dayanıklı) değildir. Fazla aşınmaya da müsait (yatkın) olduğundan evvel zaman için büyük inşaata hiç müsait (uygun) olmamıştır.

Kalenin hariçle muvaselesini temin eden tahtelarz (dışarıyla ulaşımını-ilişkisini) sağlayan yeraltındaki) mevcut bir yol yine

(bir zamanlar) bu gayri mütecanis (yeknesak-homojen olmayan) tabakalar arasında icabında müdafaada (gerektiğinde savunmada) kullanılmak üzere kolaylıkla yontularak ve aşınarak açılmıştır. Hükümet binasının arkasındaki saat kulesinin 17 nci asırda (18.yüzyıl olması gerekiyor-K.U.) inşasından evvel Kalenin şehirden daha ziyade ayrılmış ve sarp bir şekilde bulunduğunu zannediyorum. Çünkü bugün Hükümet methalinin (girişinin) yamacında izleri görülen bir iki divarın (duvarın) yıkılarak saat kulesinin de bu taşlarla vücuda geldiğini (yapıldığını) tahmin ediyorum. Bunu memleketin divarcılığında ki bir hususiyetten (özellikten) istidlal etmek (delillendirmek-çıkarmak) kabildir (olanaklıdır).

İttihat sathlarının (birleşme yüzeylerinin) küçük küçük atımlı taş parçalarının yan yana dizilmesi bu memlekete mahsus (özü) bir şekildedir.

Şehrin menşei (başlangıcı-kökene)

Şehrin menşei antiktir (eski çağlarla ilişkilidir). Mevkiin intihabındaki (yerin seçimindeki) en büyük amil (etken) düşmandan korunmak ve tahaffuz (sakınmak) için arazinin tabiatından istifade etmek (doğallığından yararlanmak) olmuştur. Safranbolu her ne kadar Eflani, Kastamonu veya Amasra gibi kurunu kadimeye (eski zamanlara) kadar giden arkeolojik eserler ile bu tarihini pek canlı bir surette yaşatmıyorsa bunun sebebini bulmak kabildir (olanaklıdır). Burası daha fazla istilaya (işgale) maruz olduğundan Karadeniz'in bu eski yatağı daha ziyade bir geçit yeri olarak kalmıştır. Tarih buranın ilk halkını Paflagonlar ile Kokonlar (?) (Kokonalı: Üzerinde kadın motifi bulunan yazma eser K.U.) olarak kaydediyor. Büyük muhaceret (göç) yollarından ayrılarak Trakya üzerinden buraya gelmişlerdir. Geçtikleri yollarda vücade getirdikleri Hüyüklerle (yaptıkları Tümülüslerle) Trakya'dan buraya kadar bütün sahalar şahittir (alanlar- bölgeler tanıktır). Şimdiki yollardan bir tanesi bile mevcut olmadığından Karadeniz cihetinden (yönünden) kasabaya gelindiğini gösterir bir Hüyük (Tümülüs) çukur çarşının methalindeki (girişindeki) tepeye kadar sokulmuştur.

Kurunu kadimenin (eski zamanların) tekniği ile şehir dahilindeki (içindeki) bu taş o zaman için büyük mimari eserler vücuda getirmeye müsait (yapmaya uygun) değildi. İlk devirlerinde büyük külfetler yapıp uzaktan taş getirip fazla imar yerine, buranın hayatı istilalara (işgallere) karşı koymakla geçmişti. Koloni olarak sırf tesis edilmeyen (sadece sömürge yapılmayan) ve zamanının büyük ticaret yolları üzerinde bulunmayan bütün şehirlerde olduğu gibi Safranbolu'nun kurunu kadime (eski zamanlar) ile kurunu vusta (orta zamanlar) arasına büyük bir boşluk giriyor. Şarki (Doğu) Roma imparatorluğu zamanında bütün bu havzanın merkezi Amasra ile beraber şehirleri Kolonize (sömürge) cinsinden olan (Pontos)'luların eline düştüğünü görüyoruz. Selçuk Türklerinin bu havalide (bölgede) uzun müddet temerküzleri (toplanmaları), bilhassa Kastamonu'daki mimari eserlerini yaratıyor. (Zelvekara) namı (Zelvekara - Zalifre'nin bir başka söylenişi mi? K.U.) verilen (Safranbolu) bir çok harplere (hangi harpler ? K.U.) sahne olduğundan ancak bir uğrak yeri oluyor. Yine aynı sebepten dolayı burada değil, en yakın Aktaş nahiyesinde (bucağında) Selçuki camilerinin en güzel bir enmüzecine (örneğine) bu devirde şahit (tanık) oluyoruz.

Arazinin tabiatı (arazinin niteliği):

Safranbolu'nun merbut (ilişik) şemadaki vaziyetinin tetkikinden (durumunun incelenmesinden) de anlaşılacağı veçhile (üzere), (jiolojik) vaziyetinin (jeolojik durumunun) derinleştirilerek bilinmesi bu havalinin istikbaline ait bir nüfuz (bölgenin geleceğini irdelemek-kavramak) için çok faydalıdır, bilhassa (özellikle) merak uyandırıcıdır. Yeni kasaba yapılmasına saik olan (sevk eden) bu tabiatın (niteliğin) inşaata en salih (yararlı) kısımlarını bu noktadan da araştırmak lazımdır.

Biri nefsi kasabada (asıl kasabada) Misaki Milli mahallesinin alt yamacı ve Gümüş mahalleleri - Hızırlık tepesi bir nevi arazi. Diğeri ise Bağların Develik-Arslanlar-Hastarla kısmı ve askeri pavyonlar (Emek mahallesinin Bulak deresi tarafındaki yıkılan Alay binaları) civarıdır.

Birinci kısım kamilen (bütünüyle) sıra sıra ufki (yatay) tabakalardan müteşekkil (oluşan) (conclomerats) lardan (konglomera-tortul çakıl kayaç) ibarettir. Bu (conclomerats) terkinde (bileşiminde) ekseriyetle (daha çok) cuartz (kuvars-silis kitle) ile histain (?) vardır.

Safranbolu- Muhafaza edilecek (korunacak) eski ve tarihi şehrin genel görünümü

(Raporda yer alan fotoğraf ve alt yazı)

Bazı mahallelerin adeta sınırını teşkil eder gibi üstüste ve düz olarak sıralanan ve ince taneli greden (kumtaşından) bu halitalar (karışımlar-alaşımlar) kurtulup bazan yumuşak bir tebeşir derecesinde saf karboniyeti kalsiyum (kalsiyum karbonat CaCO_3) yığınları arz etmektedir. Bu karboniyeti kalsiyum akan Gümüş deresinin mecrasında (yatağında) zamanla çabuk tahallül ettiğinden (ayırıştığından) ekseri (daha çok) eski evlerin ve üç camiin temelini teşkil eden gresli (kumtaşlı) arazi derelerin yatağında kalmıştır.

İkinci kısım yani içlerinde Hastarlar merkezi bir vaziyette olan kısım (gypse) (jips) dir. Mahallelerin bulunduğu kısımdaki gibi burası fazla (gres)'li ve kalkerli arızalardan müteşekkil (engebelerden oluşmuş) değildir. Daha mütecanistir (yeknesak-homojendir). Bu kısım hali hazırda (halen) ekime tahsis olunmuş sahalardır. Kasabanın en saf ve işlenmemiş hisleri ve duygularile toprağa merbut (bağlı) halkı, arızalı (engebeli) ve havasız kısımlarını ikameti tercih etmişler, münbit (verimli) ve havadar kısımları ekmek için bırakmışlardır.

Bağlar ile kasabanın uzaklığı bu sebepten dolayıdır. Akar suların seyrinin de bunda tesiri (etkisi) olmuş, meskenleri (konutları) bir şehir tesisine (kurulmasına) hiç bir içtimai mefkurenin (sosyal fikrin, görüşün) ve mantığın tabiiyetinde (bağımlılığında) olmaksızın yalnız su başlarına götürmekle yer yer kümelemişlerdir. Almanların tasnif ettikleri (sınıflandırdıkları) gibi burası belki (gegründetstadt) yani müesses (kurulmuş) değil, (gewahsenestadt) kendi kendine büyümüş bir şehirdir. Netice itibariyle (sonuç olarak) bu teşekkülde (kuruluştaki) bulunan bir bünye (oluşum-organizma) şehrin neşvünümasından (büyümesinden-gelişmesinden) ziyade dağılmasına sebep olmuştur.

Kasabanın pek yakınlarında mevcut mağarası zengin müstehaseleriyle (fosilleriyle) bütün havza (eocene) (3.jeolojik zaman-memelilerin çıktığı zaman) bir arazi teşkil etmektedir (oluşturmaktadır). Teşekkülü arzın (yeryüzünün oluşunun) üçüncü devrinin süfla (çok aşağı) kısmına ait olmaktadır.

İklim ve mevki:

Kasabayı şimali garbiden (kuzeybatıdan) ihata eden (çevreleyen) Turna dağı 900 metre irtifaa (yüksekliğe) kadar yükselerek çam ve küknar ormanlar ile munhat

(ilişkilendirilmiş) gayet zengin ve güzel bir yaylaya çıkmaktadır. İngiliz seyyahlarından (gezinlerinden) (Ainsworth) Travels and researohes Asia minor namındaki eserinde burada bir sahiliye fasilesinden (deniz fosillerinden) küçük helezonlara (vermet) ve kabuğu mahruti (konik) uyuyan fasilelere kesretle (çokca) tesadüf ettiğini (rastladığını) yazmaktadır.

İşte bu müstehaseler (fosiller) hep eocene (3.zaman) arazi içinde bulunmaktadır.

Bu dağın altındaki mağaradan akan su iki koldan Bağlar'a giriyor. Hafif meyilli gipsi arazi içinde Bağlar'ın muhtelif kısımlarını vücade getiriyor, yayladan inen vadinin ilk uğrağı Tokatlı köyüdür. Vadi, iki sırtının arasında alçalarak Hisar (Hızar K.U.) suyu menbainı (kaynağını) geçer, İnce Köprü'den iki yamaç ayrılarak biri Tokatlı bağlarını, diğeri İzzetpaşa suyunun mecrasını (yatağını) takiben Beşgöz mevkiine ve oradan itibaren muakkar muhaddep (çökük tümsekli) üst üste itikal etmiş (oyulmuş) greli kalsiyum tabakaları arasından Çarşıya iner.

Muhtelif rakımlarda (çeşitli yükseltilerde) ve muhtelif sathı maillerde (çeşitli eğik yüzeylerde) her biri, başka başka tazyıki nesimiyeye (rüzgar basıncı) ve başka suhunet (sıcaklık) derecesine ve ve teressübata (çöküntülere) maruz olan bu dağınık kasabanın iklimi baride (soğuk), harre (sıcak), mutedile (ılıman) gibi üç basit tasniften (sınıflandırmadan) birine ithal etmek (sokmak) doğru değildir. Halkın yaz ile kış arasındaki telakkilerini (kabullerini), ihtiyarlarının tarihi kışlara ait görgülerini dinlemek faideli (yararlı) olmakla beraber kaydı ihtiyati (çekinceli-kuşkulu) telakki (kabul) etmek lazımdır. Bir şehrin istikbali menfaatleri namına (geleceğe dönük çıkarları adına) ve şahıslardan ziyade, ahfadının (torunların-gelecek kuşakların) söyleyeceği sözü düşünmek bir vecibe (zorunlu görev) olmalıdır. Bu itibar ile (bu nedenle) iklim hakkındaki kanaatı (görüşleri) da daha ziyade tarihin ve civar vilayet merkezlerinin mehma emkan (mümkün olduğunca) meteorolojik ve pek zaif (eksik) bulunan kayıtlarına istinat ettirmeğe (dayandırmaya) çalıştım.

İklim hakkındaki bu derinleştirmelerden de kasabanın ne şekilde ve nerede inkişafı lazım geldiğine (gelişmesi gerektiğine) dair bir netice alacağız. İklimler hakkında yapılan en modern tasniflere

(sınıflandırmalara) göre burasını evvela kışın ve uzun müddet kar tabakasında gömülü olmayan mıntakalarımızdan (bölgelerimizden) olduğunu kabul edelim. Muhtelif civar vilayetlerin ve ziraat mekteplerinin rasat kayıtlarına göre termometro derecesi yaz ile kış arasında vasatı olarak (ortalama) hep + 18 ile – 20 arasında dolaşmaktadır. Bu tabiatteki (özellikteki) iklimleri C rumuzu (simgesi) ile ayırıyorlar.

Bu mıntaka (bölge) için ikinci bir ayırma daha vardır.

Yazın kurak ve kışın yağışlı gitmesidir. (Suptropical) namı (adı) verilen bu iklim de (S) rumuzu ile gösteriliyor. Philippson bu CS rumuzu ile gösterilen ve alelumum (genellikle) Karadeniz'e mahsus (özü) olan bu iklime (Ostpostisch-klimagebite) namını veriyor. Şimdi bu CS tasnifini (ayrımını) nefsi kasabanın (asıl kasabanın) mesela 80 metroluk bir rakım farkı aralarında bulunan Çarşı ile Bağlar mıntakasına (bölgesine) götürelim. Kasaba içinde çok şedit (sert-şiddetli) yazın vasatısı (ortalaması) muhakkak + 20'den yukarı ve Bağlar'da ise bundan aşağıdır. Yani hararet derecesi mutedildir (ılımandır). Yazın vasatısı (ortalaması) + 20'den yukarı olursa iklimiyat alimleri (iklim bilginleri) bunu (A) rumuzu (simgesi) ile + 20'den aşağı olursa yine (B) rumuzu ile gösteriyorlar. Şu halde rumuzları toplayalım.

Nefsi (asıl) kasabanın iklimi = CSA

Bağlar'ın iklimi = CSB'dir

Bütün kasabanın hududu dahilinde (sınırları içinde) ve muhtelif yamaçlarda ve muhtelif istikametlerdeki (yönlere) iklim farkı CSA ile CSB arasındaki mütehavvildir (değişkendir). Bu sebepten dolayıdır ki, zaten iklimlerin tabii (doğal) bir rumuzu olan ağaçların cinsi de ormanlar dahilinde değişmektedir. Filvaki (gerçekten) etrafı ihata eden (çevreleyen) ormanlıklardaki küknar, meşe, kavak, şimşir, kestane ve bilhassa (özellikle) Turna dağının çamları hep bu cüz'i (pek az) iklim tahavvülünün (değişmelerinin) farklarıdır. Burası Karadeniz mıntakasının (bölgesinin) 200 metreden daha yüksek olan sahalarına mahsus (alanlarına özgü) ağaçların neşvünüma bulduğu (yetiştigi) bir sahil iklimidir. İç Anadolu'dan büyük farkla

ayrılan bu tabiat belki şimali (kuzey) İtalya'ya ve İsviçre'ye müşabih (benzer) bir çok manzaralar arz etmektedir. Bütün Anadolu'da müteaddit (birden çok) jeolojik tetkikler yapan (Tchiatcheff) de burası için hep bu iddiada bulunmaktadır. Aynı sisli ve arızalı (engebeli) dağların İsviçre'ye nazaran farkı burada kendine mahsus sert yapraklı ağaçlarla örtülmesidir. Bu mıntakayı Karadeniz'in fındık yetiştiren sahili ve daha mutedil (ılıman) bir saha ile istihale (geçiş) iklimi olarak da göstermek kabildir.

Bağlar mıntakasında Turna dağı şimal (kuzey) rüzgarlarının şiddetine karşı dört kilometroluk hafif meyilli bir sahayı Kıranköy'e kadar kapsamaktadır ki bunu da CSB ile göstermiştik. Bu mevki kışın en kısa günlerinde dahi güneşin azamisini (en fazlasını) bulabildiği burcüne mümas (dokunan-temas eden) bir zaviye teşkil eden (açı oluşturan) gayet latif bir cephedir. Güneşin beş dakika bulutların altından kurtulmasile ısınabilen bu saha yazın sıcak havalarda ise hafif meltemlerle serinlemektedir.

Hulasa (özetle) Hastarla mevkii iyi bir (güney) vaziyetindedir, iyi bir şehir tesisi için yegane müsait yerdir.

Çarşının gömülü bulunduğu yirmi hektarlık çukurun içini bir taraftan Hıdırlık tepesi Şehbal (Şahbalı K.U.) ve Hasandede kayalıkları kapatmaktadır. Bu çukurun içi bütün yıldız (N) poyraz (NE) rüzgarlarına kapalı bulunması dolayısıyla kışın kuytu bulunduğu hatıra gelebilir.

Lakin eteklerindeki kalker rusubatinın (çöküntüsünün) akan sulara çöküp donmasile çarşı içinin bir frigorifikten (soğutucudan) farklı olmadığı tabiidir (doğaldır). Ayrıca muhtelif tabakalardan süzülüp gelen bir rutubet zaviyesinin burada oturanları romatizmaya uğratmıştır.

Şehrin iki dağ arasına gömülüp kalmasının velhasıl (kısaca) sırf batıl itiyatlardan (sadece yanlış-anlamsız alışkanlıklardan) kaldığına ve iptidai (ilkel-basit) hislerden doğduğuna bir kanaat hasıl olmaktadır.

Eski Şehirden bir manzara (Hızırlıktan Akçasu Mahallesi'nin görünüşü)
(Raporda yer alan fotoğraf ve alt yazı)

Kalenin etrafında şehrin teşekkülü:

Asırların tesiri (yüzyılların etkisi) ile Kalenin etrafında teşekkül etmiş (oluşmuş) bulunan Akçasu, Babasultan, Hüseyin Çelebi, İzzetpaşa gibi mahalleleri gözden geçirirsek göreceğimiz ebniye (binalar) ile şu kanaat hasıl olur (görüş ortaya çıkar). Bu rutubetli sahalarda ısrar ile sıkışarak ikamet mıntakaları tesisi (yerleşim bölgeleri oluşumu) İç Anadolu şehirleri gibi tarihte bir mimari bünyeye malik ve iyi bir teknik ile ahşap işçiliğinin taammün edememiş (genelleşememiş) olmasını gösterir. Çünkü bu rutubetli mıntakada ahşap metanetini muhafaza ederek (direncini koruyarak) uzun müddet dayanamamıştır. Keresteyi iyi bir işçilikten ziyade burada iptizal ile (bolca) kullanmağa ehemmiyet (önem) verilmiştir. Nitekim evlerin dam örtüsünün bile ahşap plakalardan yapılmış olduğu bu eski inşaatta görülür. Ankara'da, Niğde'de, Akşehir'de, Kayseri'de sapasağlam metanetini muhafaza eden (dayanıklılığını koruyan) 150 senelik ahşap işlerin yanında buranın aynı asırlık binaları rutubetten hep dökülüyorlar. Bize bitaraf bir tabiatın (tarafsız bir anlayışın) asırlarca tecrübesi (yüzyıllarca deneyimi) yine şehrin yerinde bırakılması hususunda menfi kanaat (olumsuz görüş) veriyor.

Kasabanın eski devirleri:

Kasabada ilk ve güzel yapılan bir taş eser Safranbolu'yu alan ilk Türk ordularının kumandanı Hızır Beyin türbesidir. Başka yukarıda arzedilen sebeplerden dolayı bu devre ait ahşap bir bina gösterilemez.

On yedinci asır (yüzyıl):

Bugünkü mevcut kasabanın ana hatları bu devirde tecessüs etmiş (belirmiş) bulunuyor. Köprülüzade Mehmet Paşa'nın yaptırdığı bir cami etrafında derhal bir mahalle teşekkül ediyor. Dağdelen namı ile (adıyla) anılan caminin ön ciheti de böyle inşa ediliyor. Ve bu iki caminin vücuda getirdiği hayatîyet (canlılık) içersinden ana mecraları ile (yolları) ve bir çok taş dükkanları ile küçük bir çarşı fışkırıyor. Aynı İstanbul'dakilerde klasik bir program dahilinde inşa edilen Cinci Hoca hanını bu devrin eserlerinden olarak inşa edilmiş buluyoruz.

On sekizinci asır (yüzyıl):

Bir taraftan Kale, Akçasu vadisi diğer cihetten (yönden) Hızırlık iki yamacın eteği tamamıyla şehrin hayatına yeni bir hayat katmak isteyen üçüncü Selim'in vezirlerinden İzzet Mehmet Paşa Salih Paşayı imara memur etti.

Raporda ismi geçen Misakimilli mahallesi, Kale, Hükümet Konağı ve saat kulesi

(Raporda yer alan fotoğraf ve alt yazısı - Fotoğrafın alt yazısında Misakimilli mahallesi sözü geçiyor olsa da, fotoğraf çarşı çevresindeki Şehir'i oluşturan mahalleleri içeriyor K.U.)

Bir cami inşası için tertibat alan (düzenleme yapan) bu zat, Paşa Pınarı namı (adı) verilen mevkîye şehri götürmeği tasdim etti (niyetlendi). Mahalli tesirler (yerel etkiler) ve fuzuli müdahaleler neticesi (gereksiz karıştırıcı eylemler sonucu) bu teşebbüs maalesef (bu girişim ne yazık ki) geri kalarak o mevkîde gördüğümüz enafisi asardan (nefis eserlerden) olan çeşme yalnız başına bırakılarak cami inşası için yine Çukur Çarşı içine dönüldü. Bu cami İstanbul'daki Laleli caminin küçük bir enmüzecini (örneğini) hatırlatır. Kasabanın şehirde kalmasına karar verilerek ikinci bir zühul vaki (yanılma) oldu. Muntazam mecralardan ve Üçgöz (Beşgöz olması gerek K.U.) mevkîinden geçirilerek şehre su getirildi.

Fotoğraflarını tespit ettiğim bu çok güzel evler bu devrin eserleridir. Kaleye çıkan yoldaki son bahçe duvarlarının üzerindeki korkuluklu ve pencereleri kapalı evler, gür akan suları ve sundurmalı avlularındaki ağaçlarla serapa (bütünüyle) bir şehirdir.

On dokuzuncu asır:

Zamanın taksimatı mülkiyesine (yönetmel bölümüne) göre civarında bulunan viran şehrin namına izafeten (Viranşehir adına ilişkilendirilerek) kaza (ilçe) merkezi oluyor. Şehir yine, iki dağın arasında bütün kuytu mahalleler varıncaya kadar ahşap evlerle dolduğunu görüyoruz.

Çarşının içinde dar gelen şehir taşarak yeni mahalleler vücade getiriyor. Bu meyanda (bu arada) şimdiki Misaki Milli Mahallesi Hristiyanlar tarafından (Kıranköy) namıyla (adıyla) tesis ediliyor (kuruluyor). Kışın şehre inmek buradakiler için güç olduğundan şimdi bir harabeden ibaret olan çarşısı tesis ediliyor (kuruluyor). Yine bu havadar mahalde Abdurrahman Paşa tarafından yaptırılmış hastahane ile şehirde Bağlar'a doğru gitmek isteyen bir hamle (atak) yapılmıştır.

Meşrutiyet devri:

Şehri yukarı götürmek için yeni bir hamle yeni bir fırsat daha. Askeri pavyonlar yukarıda düz yayla sahasında inşa ediliyor. (Emek Mahallesi'nin Bulak deresi tarafında inşa edilen Alay binaları K.U.) Artık münferit teşebbüsler (tek başına girişimler) şehirde ticaret hayatının böyle aşağıda kaldıkça dağınıklığı gayri kabili içtinap (çekilmesi mümkün olmayan) bir hale getiriyor.

Bütün şehirlerin hayatını sabit bir inkişafa (gelişmeye) sokan ve iyi bir plan ve program ile ileriye görmeği bir dava addeden (sayan) Cumhuriyet devri. Anadolu'nun bu cengaver ve fedakar (özverili) yiğitlerle dolu, ormanlar arasındaki şirin kasabasını ihmal (göz ardı) etmemekte olduğu şüphesizdir.

Bugünkü şehir vaziyetinin umumi tahlilleri (genel değerlendirmeleri):

Umumi (genel) görünüş:

Safranbolu ortasındaki kalenin etrafına sıralanmış beyaz aşı boyası renklerindeki eski evlerle çok şirin kasabalarımızdandır. Kurunu kadimenin (eski dönemlerin) derinliklerinde kaybolan mazisile (geçmişle) yeni bir sıhhi (sağlıklı) belde doğarken bu kısmı yıkmakta mana yoktur (anlamsızdır). Müteakip bahislerde tasrih edeceğimiz veçhile (ileriki bölümlerde açıklayacağımız üzere) camilerin etrafında yapılacak cüz'i (pek az) temizlik ile iktifa olunmalı (yetinilmeli), hiçbir kıymeti mimariyesi (mimarlık değeri) olmayan barakalar kaldırılarak burası tarihin umuklarıyla (derinliklerine-kuytuluklarına) olduğu gibi terk edilmelidir.

Hususiyeti (özelliliği):

Safranbolu, Türkiye haritasındaki mevkii vaziyeti itibariyle (konumu bakımından) büyük ticari mübadelelere (değişimlere) sahne olacak bir Pazar yeri değil, ancak kendi mevzii (yerel) ve köylerinin ihtiyaçlarına yarıyan ve nüfusun büyümesi nisbetinde muntazam (oranında düzenli) bir Pazar yerinin tesisi ile kalacaktır.

Demir yolu:

Kasabanın on kilometre cenubunda (güneyinde) ve Ereğli, Filyos İrmak hattı üzerinde Karabük istasyonuna gittim, burası etrafı kalkerli arazi ile muhat (çevrilmiş) Araç çayı üzerinde iki sathı içtimai miyah (iki su yüzeyinin birleştiği) üzerinde yine rutubetli bir mahal (yer) olup kasabanın çarşısının gömüldüğü 375 rakımından daha çok aşağıdadır. Yeni ikmal edilen şosa (tamamlanan şose-kırma taşlı yol) demir sanayii merkezi olacak bu mevkii kasabanın yeni inkişaf (gelişme) sahası olan Hastarlaya doğrudan doğruya rapteder (bağlar).

Yeni açılacak olan devlet demir yolunun ve demir fabrikalarının kasabanın hayatı iktisadiyesinde (ekonomik yaşamında) yavaş yavaş tezayüd eden (artan) bir istikrar (süreklilik) bırakacağı şüphesizdir. Ahşap işlerin bu yoldan gerek memleket dahilinde ve gerek Ereğli limanına akacağı ve bunun yerine İnşaatta kullanılmak üzere demir, çimento gibi demir yolunun ve demir fabrikalarının kasabanın hayatı iktisadiyesinde (ekonomik yaşamında) yavaş yavaş tezayüd eden (artan) bir istikrar (süreklilik) bırakacağı şüphesizdir. Ahşap işlerin bu yoldan gerek memleket dahilinde ve gerek Ereğli limanına akacağı ve bunun yerine İnşaatta kullanılmak üzere demir, çimento gibi

mamul (işlenmiş) maddelerin geleceği tabiidir (doğaldır).

Küçük sanayi hayatına umumi bir nazar (genel bir bakış):

Burada nüfusun meslek erbabı nisbetini (iş sahibi oranını) gösterir cedveli rapdediyorum (iliştiriyorum). Nüfusun % 9'u ipekçi, manifaturacı, tüccardır. Nüfusun % 18'i nalbant, boyacıdır. Nüfusun % 50'si sebzece ve meyvacıdır. Mütebaki (geri kalan) % 7 bugüne nazaran muhtelif iş tutmaktadır.

Kasabada ziraat hayatı kadınların elindedir. En yakın kısımlarda ekilen tarlalar mahdut (sınırlı) yerlerde olduğundan nefsi şehirde (asıl şehirde) iktisadi hayatın (ekonomik yaşamın) bünyesi ziraatten ziyade küçük sanat işlerinde tecelli etmektedir (görünmektedir). Bundan yalnız Araç çayı civarındaki köylerin sebzeçiliğini istisna etmek (dışarda tutmak) lazımdır. Karabük cihetinden (yönünden) gelen şosadan Bağlar'a girerken sol tarafta kalan Bulak namile (adıyla) bir köy vardır ki buranın halkı kamilen (bütünüyle) marangozdur. Ankara'ya gelerek inşaatta çalışmaktadırlar. Bu kadar marangozun çok olduğu bir kasabada ahşap işleri yapan tezgahlı küçük bir dükkan bile bulunmamak hayretimi celbetti (şaşkınlığıma yol açtı). Seyyarlık ve göçebelik ruhiyat (psikoloji) üzerine o kadar tesir icra etmiş ki (etkili olmuş ki) bir iş verildiği vakit getirip köylerindeki evlerinde yaparlar sonra getirip yerine takarlarmış. Kasabada teessüs eden (kurulmuş olan) bir tabakhane vardır. Bu tabakhanelenin sahası olmayan daracık derenin ve şehrin içinde tesisinde de isabetsizlik vaki olmuştur (kurulması da doğru olmamıştır). Şehri şehircilik (kibar-modern şehircilik) noktasından alakadar eden bir fena ciheti (yönü) de orasının çarşıya pek yakın ve civar evlerin havasını ifsat ettiğidir (bozduğudur).

Nüfusa umumi bir nazar (genel bir bakış) :

Kırk sene evvelki Kastamonu Vilayetine salnameleri (yıllıkları) kasabanın o vakitki hududunun nüfusunu 27 bin olarak gösteriyor. Bu günkü hududunun nüfusu ise 70 bini mütecevizdir (aşkındır). Resmi kayıtlara nazaran nefsi kasabanın (asıl kasabanın) sekiz sene evvelki nüfusu 5.777'dir. Bu gün ise 5.124'dür. Bunun iyi tesbit edilememiş olduğunu zannediyorum.

Yollarda tarlalarda dikkatle sezilen ve eskisine nazaran fazla bir nisbette (oranda) arttan nüfus her yerde olduğu gibi burada da artmıştır. Buna mukabil dikkat edilecek olursa çok ihtiyaçların nisbeti de makusen (oranı da tersine) hissedilecek bir şekilde azalmıştır.

Yaptığım araştırmalara nazaran evvelce bu kasaba halkının asgari % 5'i iş aramak için İstanbul'a gelirlerdi. Bugün en çok mesela % 2'sinin veya % 3'ünün harice (dışarı) gittiğini kabul edersek geriye yine bir % 2 kalır ki bu % 2 bilinmeyen nüfusun hakiki (gerçek) % 2 tezeyüt (artış) miktarı % 2'dir.

Fransa'da nüfusu senede % 2 tezeyüt eden (artan) şehirlerin normal bir şehircilik tekamülüne mazhar olduğu (gelişmesine ulaştığı) kabul edildiğinden ve nüfusu 2.000 olan belediyeler için muhakkak imar planı yaptırmak bir mecburiyeti kanuniye (yasal zorunluluk) olduğundan bu araştırmada fazla olarak gösterdiğim yeni yol yapı kanunumuz ile bu mecburiyet bila kaydüşart (zorunluluk kayıtsız şartsız) bütün belediyelerimiz için olmasına rağmen Safranbolu için yapacağımız tatbikat (uygulama) normal bir imkan olacağını söylemek isterim. Müteakip bahislerde zikrettiğimiz veçhile (ileride söz konusu ettiğimiz gibi) bir kerre gösterdiğim yerde 150 dükkanlık çarşının askari (en az) inşa edilmiş olması kasabaya toplanacak nüfus üzerinde tezeyüt ettirici (arttırıcı) ve daimi bir istikrarın tesisine de (sürekli bir kalıcılığın da ortaya çıkmasına) sebep olacaktır.

İktisadi hayata umumi (genel) bir bakış:

Yine Kastamonu vilayetinin neşrettiği salnamelerde (yayımladığı yıllıklarda) kasabaya ait ithalat yekununa (dışalım toplamına) nazaran ihraca (dış satım) bir misli

fazladır. Maamafih (bununla beraber) bu salnamelerdeki kayıtlar pek eski olmasına rağmen yine elinde olan Ticaret ve Sanayi'(nin) 1340 tarihli küçük risalesinde (miladi 1924 tarihli broşüründe) ithalat 488.900 lira, ihracat 860.560 lira olarak gösterilmiştir. Bu rakamların seneden seneye bir durgunluğa doğru gitmiş olduğunu gördüm. Bu durgunluğun umumi iktisadi buhranla alakası mahalli (genel ekonomik bunalımla ilgisi yerel) bir şey olmadığından tetkik mevzuumuz haricinde (inceleme konumuz dışında) kalır.

Umumi bir ihracat matahı (genel bir dış satım malı) olan kereste yine bu 1340 salnamesine (1924 yılılığına) göre senevi (yıllık) beş milyon lira göstermiştir ki bu da umumi ihracatın yarısından fazladır. Bugün bu havalinin kereste ihracatı çok düşmüştür. Kasabanın en büyük serveti olan bu 83.000 hektar ormanı işletilmekte küçük bir muvaffakiyet (başarı) şehrin imarına para getirecektir.

Kasabanın ihracatının (dış satımının)

- % 50'si kereste
- % 5'i tiftik
- % 10'u deri, kösele, kürk
- % 10'u yumurta
- % 8'i koyun, sığır, dana
- % 7'si dokuma işi
- % 2'si ceviz
- % 3'ü piring
- % 5'i meyve, üzüm

gelmektedir.

Kasabaya en fazla kıymet itibariyle bahlı (pahalı) giren de şeker, sabun, gaz, mamul eşyadır.

İKİNCİ KISIM

Yapılması lazım gelen (gereken) imar planı:

Her yerin müstakbel bir imar planı o mevkie has olan (o yere özgü) iktisadi ve içtimai amillerin tetkikini de bir mevzu (ekonomik ve sosyal etmenlerin incelenmesine de bir konu) olmalıdır. Zaten az çok bir insan kütlesinin bir mahalde tecemmü ve iskanının (bir yerde toplanması ve yerleşiminin) ifade ettiği manada o tecemmü vukuu şartların bir hasılasıdır (o toplanma var olan koşullar sonucudur) demektir. Bu itibar ile bilinmelidir ki iyi bir şehirci bir plan vücade getirirken bunu şehrin müstakbel hayat şartlarından (gelecekteki yaşam koşullarından) ayırt etmeği bir an düşünmemektedir. Bundan dolayı raporun birinci kısmında mütevazi (iddiasız-gösterişsiz) bir malumat (bilgi) dağırcığı vücade getirdik. Bu dağırcık yaşıyan bir kasabanın mümkün olabilen bir araştırma ile uzviyetlerinin (organlarının-dinamiklerinin) tanınmasından ibarettir.

Bir şehrin hayatında her şeyden evvel nazım (düzenleyici) bir plan bir kuvvei muharrikeyi temin eder (hareketlendirici gücü sağlar). Bu kuvvei muharrikenin işletici olması için iyi temin edilmiş (sağlanmış) olması lazımdır. Bir şehrin hayatının ahengine uyar olan aynı kuvvette bir tek muharrike (hareket ettirici) bulunabilir; bir şehri alakadar (ilgilendiren) şehircilik meselelerinin de en doğru bir tek sureti halli (çözümü) olduğu gibi.

Safranbolu'da şimdiki şehrin vakayı ve içtimai hadiselerle (olup biten sosyal olaylarla) şimdiye kadar nasıl doğduğunu gördük. Bunların içinde şuurlu (bilinçli) bir hareket yalnız Salih Paşa'nın şehri, maalesef akim

(ne yazık ki sonuçsuz) kalan Hastarla'ya götürmek teşebbüsüdür (girişimidir). Halkın içtimai akideleri (sosyal inançları) iyice bilinmediği gibi bir plana da müstenit (dayalı) değildi. Bunun için muvaffakiyetsizlikle neticelenmiştir (başarısızlıkla sonuçlanmıştır).

Şehrin yüz senelik bir istikbalinde nazım olacak (100 yıllık geleceğinde düzenleyici) olacak bir planın her şeyi kavrayışlı ve ileriye görür bir şekilde olması lazımdır. San'at tetkiklerinin daima tekamül ettiğine (incelemelerinin sürekli geliştiğine) intihap olunan (seçilen) usullerin de en salim (noksansız-tutarlı) ve ileri netice (sonuç) verecek olanlarını almak lazımdır. Kasabanın halkı zeki ve zekaveti nisbetinde cevvaldir (zekası oranında hareketlidir). Feragat ve fedakarlık hisleriyle kanaatiyle (tokgözlülük ve özverici duygularıyla, görüşleriyle) toprağına merbuttur (bağlıdır). Konferansında hasbıhallerimde (söyleşilerimde) birkaç tereddütten sarfı nazar (kararsızlık dışında) çok saf ve temiz sualler (sorular) karşısında kaldım.

Kasabada neticesiz (sonuçsuz) kalmış teşebbüslerden (girişimlerden) bazı mütereddit (kararsızlık içinde) bulunanlar vardır. Şehrin ikiye bölünen uzviyetlerini (organlarını) bir program etrafında toplamamak görülüyor ki şehre zarar veriyor. Belediyeye çizdiğim hatların takibi (yolların izlenmesi) şehri kurtarmak için muhakkak tetkik edilmesi lazımgeldiğine dair belediyeye kanaat gelmelidir (incelenmesi gerektiğine ilişkin belediyede görüş belimelidir). Bu kanaatı (görüşü) halkın her sınıfına aşılama tatbik sahasında (uygulama alanında) en büyük kudret menbalarını (güç kaynaklarını) toplar.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Nazım (düzenleyici) bir plan:

Tatbikat (uygulama) planlarının yaptırılması için evvela hududunu gösterdiğim mevkillerin merbut (yerlerin ilişik) şartnamesi mucibince (uyarınca) rölövelerinin yapılması lazımdır.

Şehrin hali hazır vaziyeti (bugünkü durumu):

Bartın methalindeki (girişindeki) Kirkille bağlarını geçip çarşıya üç kilometre yaklaşıldığı halde (üç değil, bir kilometre olmalı K.U.) kasabadan bir kuleden başka (maada) bir eser görmek kabil değildir.

Halkın Bağlara yazın göç etmesi ve kışın kasabaya inmesi burada yalnız bir mesire kabilinden olan tebdili hava (yeşillik olarak hava değişimi) ihtiyacından doğmamıştır. İkiye dağılmak içtimai zaruretlerin icabı da (sosyal zorunlulukların gereği de) değildir. Safranbolu'da bir ailenin reisi ölünce muhakkak oğulları dağılmak mecburiyetinde kalıyorlar. Oğullarından birisi kasaba veya Bağlardaki evinden birini intihaba mecbur (seçme zorunda) oluyor. Bunun için devir ve ferağ muamelelerine (tapuda devir kayıt işlemlerine) her yerden fazla Safranbolu'da tesadüf edilir (rastlanır). Ekseri (daha çok) Bağlar'a çekilenler yazdan kışlıklarını kurarlar. Haftada bir Cumartesi, günleri Pazar var. Civar köylüler de inerler; dar çarşının eğri büğrü yollarında bu hararetili alım satım görülecek bir şeydir. Sabah akşam Bağlar'a, Bağlar'dan şehre bu daimi ve vakit kaybederek göç etmek acınacak bir şeydir.

Dağınık kasabada halk muhtelif mahallerde otururlar. Bunun da yüzde itibariyle bir bilançosunu yapalım:

Halkın yüzde ellisinin Develik-Arslanlar-Beybağı ve aynı zamanda kasabada evi var. (Beybağı da kasabada, yani şehirdedir K.U.)

Halkın yüzde 12'sinin Tokatlı karşıtı bağlarında evi var.

Halkın % 12'si Kirkille ve altı ve civarında

Halkın % 10'u yalnız şehirde

Halkın % 15'i Misakimilli'de ve muhtelif dağınık mevkillerde otururlar.

Görülüyor ki bu dağınıklık içinde ekseriyet ve tekasüfün (çoğunluk ve yoğunluğun) üzerinde bulunduğu bir hattı müstakim (doğru bir yol) tasavvur edersek (tasarlarsak) muhakkak bu müstakim, Şehir-Misaki Milli-Hastarla ve Bağlar'ın üzerinden geçer. Şehrin inkişaf sahası da (gelişme alanı da) işte bu müstakimin (doğrunun) ortasıdır.

Plan tatbikatı (uygulaması) ile beraber yapılacak ilk işler ve ekonomik portreleri (görünümleri):

1- Misaki Milli mahallesindeki eski bir kiliseyi halk evi salonu olarak kabul ederek yeni şirin bir dilinde (kenarında) kasabanın bir mihrakını (odağını) vücade getiriyorum. Misaki Milli ekserisi (çoğu) harap ve yıkılmak üzere olan evlerden müteşekkildir (oluşmaktadır). Burada zaman ile ve ihtiyaca göre açılacak caddeler laalettayin (gelişigüzel) bir istikamette (yönde) olacak değildir. Her yolun yeni mihveri (ekseni) Turna dağının emsalsiz (benzersiz) manzarasına bakmalıdır.

2- Misaki Milli'yi Bağlar'a rapteden (bağlayan) muhtelif keçi yolların eğri büğrülüklerini ortadan kaldırılıp yalnız Halkevi meydanından Bağlar'a çıkan tek bir muntazam şosanın (düzgün şosenin) inşası ve ağaç dikilmesi ilk işlerden olmalıdır. İstasyondan gelecek şosa bu yolu muayyen (belli) bir noktadan kat ederek (keserek) Tokatlı bağlarına gidecektir.

3- Yeni çarşının Misaki Milli'den başlayarak şerit gibi, Bağlar'a doğru gitmesi ve bu sahanın zamanla dolması bir zarurettir (zorunluluktur)

4- Her yerden evvel Misaki Milli'den Bağlar'a gelecek yolun tenvirine (aydınlatılmasına) çalışmak lazımdır. Bu hareket diğer dağınık bağlardan halkın buraya akınını

kendiliğinden teshil edecektir (kolaylaştıracaktır)

5- .Halk bir işin hüsnü neticesini (güzel sonucunu) gördüğü vakit inanır. Umum (herkes) için başarılacak imar işinde de Hastarla'da yapılması lazımgelen inşaatı teksif (yoğunlaştırmak) için diğer mintakalardan inşaat için istenilen ruhsatiyelere müsaade edilmemelidir.

6- Yeni çıkan yol ve yapı kanunumuzdan matbu formalar (basılı formlar) getirterek Belediye eşraf (önde gelen) ve mal sahiplerine tevzi etmelidir (dağıtmalıdır). Böyle bir yerde iyi bir planın tatbikat propagandasını yapmakta münevverler (aydınlar) bir vazife almalıdır. Planın şehrin umumi menfaatlerini (genel çıkarlarını) yerine getirdiğine kimsenin şahsi arzuları olmadığına dair halkta uyanmış olan kanaati temniye edilmelidir (görüşü sonlandırılmalıdır).

7- Çarşı devrini yaşayarak ölmüş olduğundan istimlak (kamulaştırma) ve yıkmak ile tevsii (genişletme) çarelerini düşünmek hiçbir zaman mevzuubahis (sözkonusu) olmamalıdır.

8- Eski çarşıda mevcut dükkanlar on metre murabai (on metrekare) arsalı ahşap ve kıymeti inşaiyeleri (yapım değerleri) derme çatma olduğundan ancak 40 ile 50 lira arasında kıymetlidir. Kısmi azamı (büyük çoğunluğu) da vakıftır. Bunların içinde yüz elli kadarı hususi eşhasa (özel kişilere) aittir. 800 liraya talip aranmakta olan evkafa (vakıflara) ait dükkanlara mukabil (karşılık) Hastarla'da derhal yenilerinin kargir olarak inşasına başlanmalıdır.

9- Hastarla Belediyece istimlak edilmelidir Müzayedeye konarak (arttırmaya çıkılarak) vade ile veya tapu senedine müstenit (dayalı) halk için uzun senelere münkasım (bölünmüş-taksitli) kefalet ile satılmalıdır.

10- Safranbolu'da milli bankalardan ikisinin küçük birer şubesi vardır. Bu şube ve sandıkların dahi yeni imar sahasında birer mütevazı (iddiasız-gösterişsiz) binaya sahip olmaları hususunda dikkati celbedilmelidir

11- Yeni mektepler hep bu yeni ve merkezi sahada yapılmalıdır.

12- Mahalli (yerel) sermayenin nısfan (yarı yarıya) olsun iştirakinin temini ile (katılımının sağlanmasıyla) Belediyeler Bankası bir inşaat şirketinin teşekkülüne yardım etmelidir.

13- Belediyenin kontrolunda bulunan bu mahalli şirket yaptırdığı iki yüz dükkkanı vade ile mütedavil (döner) sermayesi ancak 500 liradan dun (aşağı) olan küçük esnafa satar.

14- Eski şehir zaman ile bir takım kıymetsiz mezbelelerden (süprüntülerden) ve eski derme çatma kulübelerden temizlenerek kurtulup adeta bir açık hava müzesi olarak muhafaza olunacağından (korunacağından) eskiliğine rağmen kıymeti mimariyesi (mimarlık değeri) olan bütün sivil ve dini binaları bu vesile ile imha etmekte (yok etmede) mana yoktur.

15- Yeni imar sahasının mesaha (yüzölçümü) haritasını yaptırmak için hazırlanan şartnamesi melfufur (zarftadır). Münakasaya (eksiltmeye) konarak neticesinin bildirilmesini dilerim.

16- Bilahare tatbiki (uygulamalı) imar planına muhakkak lüzumu vardır.

17- Kasabanın civarında bilhassa Turna dağının sırtlarında Bağlarda Tokatlı köyünün iki üç kilometrosuna yakın gelen çam ormanlarının kesilmesinin kat'iyen men'ini (kesinlikle yasaklanmasını) Mahalli İdare temin etmelidir.

Hulasa (özet):

Kasabanın Misaki Millinin arkasındaki düz Hastarla sahasında teessüs etmesi (kurulması) tetkik ettiğimiz bütün mahalli vaziyetlerine nazaran geç kalmış bile addedilen bir zarurettir (bütün yerel durumlarına göre geç kalmış sayılan bir zorunluluktur). Teessüs etmiş olan Bağlar'da mesela on beş sene için yeni inşaat müsaade edilmeyinde oralar yine bağ olarak kalacaktır. Şehir ilk esas hamlelerden (atılımlardan) sonra Hastarla'da teessüs edince (kurulunca) zaman ile Bağlar ile aradaki mesafe de azalacaktır.

Yeni yol yapı kanununda zikredilmiş tasrihat (sözü edilen açıklamalar) medeni bir şehir mefhumu ve teşekkülü için inşaat fenninin (uygar bir kent kavramı ve oluşumu için inşaat biliminin) en belli başlı ana hatlarından madud olduğundan (sayıldığından) belediye bunun tatbikatında (uygulanmasında) hiçbir zerre imaz ve ihmalde (yavaşlama ve savsaklamada) bulunmamalıdır. Bilhassa arsaların ifrazı hakkındaki maddelerden mühim istifadeler edebilir (önemli yararlar sağlayabilir). Civarındaki diğer kasaba ve vilayet belediyeleriyle birleşik

ruhsatiye ve kontrolden mes'ul (sorumlu) olacak diplomalı bir mimar getirtilerek müştereken istihdam hususunun teminini de (ortaklaşa görevlendirme konusunun sağlanmasını da) hatırlatırım. Takdim ettiğim (sunduğum) bu esaslardan maada (başka) nihayet bir imar planı ile beraber bunun tahriri bir izahnamesi (yazılı bir açıklaması) demek olan ve kasabanın hususiyetlerini izah edecek bir ebniye nizamnamesini de (özelliklerini açıklayacak bir binalar yönetmeliğini de) beraber tanzim ettirmek icabeder. Muvaffakiyetler dileyerek Belediye Riyasetine ve Mahalli İdare'ye takdim ederim.

Bibliografya

- Kastamonu vilayet salnameleri
- P. de Teisatcheff (Asie mineure)
- 2.kısım geologie
- Philippson grundzüge der Algemeinen geographie)
- Kasabanın 28.06.1933 tarihli resmi nüfus cedveli
- Ticaret Odası 1340 tarihli risalesi (1924 İstanbul)

Burhan Arif ONGUN Nazım İmar Planı
(Aytekin Kuş-Bir Zamanlar Safranbolu-2009, Sayfa:159)

Safranbolu tarihsel kent merkezinde
SAFRAN HEYKELİ

Safran Bitkisi (*Crocus Sativus* L)

EK: II

TARİHSEL SÜREÇTE SAFRAN ve SAFRANBOLU

Safranbolu ismini bir bitkiden; Safran'dan almış bir kenttir. Safranın botanik'teki Latince adı "Crocus sativus L."dir. Tarih boyunca safran boya, ilaç ve parfüm üretiminde; kimi yemeklerde de tatlandırıcı ya da renklendirici baharat olarak kullanılagelmıştır.

Safran, soğanıyla üretilen bir bitkidir. Safran soğanı üç yıl boyunca her yıl sürgün verir. Sürgün çiçek açtıktan ve yeni soğan oluşturduktan sonra kurur. Sürgünlerden her biri, yandaki resimde görüldüğü üzere, 7-8 adet; taç yaprakları mor renkli çiçek açar.

Safran bitkisi her yıl Sonbahar'da, Ekim'in son yarısı ile Kasım'ın ilk yarısında çiçeklenir. Safran, bu çiçeklerin kırmızı renkli olan dişi organının, "stigma" da denilen "tepecik" kısmından elde edilir. Bu kısma "safran" da denilmektedir. Tepecikler toplanıp, çeşitli yöntemlerle kurutularak safran kullanıma hazır hale getirilir. Dişi organların yanı sıra, çiçeğin sarı renkli erkek organlarının da toplanıp kurutulması, safranın kalitesini düşürür.

Ortalama olarak, bir dekar safran tarlasından 80-90 kg çiçek toplandığı, 80-100 bin çiçekten 5 kg yaş tepecik ve bundan da ancak 1 kg kuru tepecik elde edilebildiği için, safran "Dünyanın En Pahalı Baharatı" diye tanıtılır. Ayrıca, perakende alım satımında bir gramının, bir gram altına eşdeğer olması nedeniyle de safran, "Altın Değerinde Bir Bitki" adıyla da anılır.

Safran sözcüğü ile Safranbolu adının ilişkisinin ne zaman başladığı ise, irdelenmesi gerekli bir konudur. Tarihte çok değişik adlar almış olan Safranbolu'nun Bizans dönemi ve öncesindeki adları tartışmalı olsa da, Türklerin egemenliğine girdiği 13.yüzyıldaki adının, "Borlu" ve Osmanlı dönemindeki ilk adının da, "Taraklıborlu" olduğu tartışmasızdır. Bu ad, kentte Borlu ve Taraklı adlı Türk boylarının yerleşmiş olmasından kaynaklanmaktadır. (*)

Safranbolu'nun daha sonra safrandan ad alabilmesi için, kuşkusuz yörede kente adını verecek kadar çok geniş alanlarda safran tarımı yapılması gerekecektir. Ünlü Osmanlı düşünürü Katip Çelebi'nin, 1650'lerde yazdığı Fezleketü't Tevarih adlı kitabında (**) Cinci Hoca'nın Zağferanbolu'lu olduğunu bildirmesi, safran bitkisiyle ilişkinin ve dolayısıyla kentte safran yetiştiriciliğinin, günümüzden en az dört yüzyıl öncesine uzandığını göstermektedir.

Bu arada, Safranbolu'ya komşu, Bartın'a bağlı Ulus İlçesinden İbrahim Hamdi Efendi'nin, 1726-1746 yıllarında yazdığı ve 1747'de basılan "Atlas-ı İbrahim Efendi" adlı kitapta (***) da Safranbolu'dan Zağferanbolu diye söz edilir ve bu kitap, Safranbolu'da safran yetiştirildiğine yer veren, bilinebilen en eski kitap olma niteliğini de taşır. Kitabın yazarı, ayrıca Safranbolu safranında, gereğinden fazla balmumu kullanıldığını da yakınır.

Kente Zağferanbolu denilmeye başlandığında eski ismi Taraklıborlu adı terkedilmeyerek, "Zağferanbolu, namı diğer Taraklıborlu" denir. Örneğin kente, 19.yüzyılın başlarında, Padişah 3.Selim'in Safranbolulu Sadrazamı İzzet Mehmet Paşa'nın,1805 tarihli Vakfiyesinde ve ayrıca Safranbolu Şer'iye Mahkemesi sicillerinde, Zağferanbolu, nam-ı diğer Taraklıborlu denirken, bu yüzyılın ortalarında Şer'iye Mahkemesi sicillerinde Medine-i Zağferanbolu ve aynı yüzyılın sonlarında ise sadece Zağferanbolu denilmeye başlanır.

20.yüzyılın başlarında Türkçe ses uyumu gereği, kent Zağferanbolu'dan kimi harfler düşerek, Zafranbolu adını alır. Nitekim, Safranboluluların 1930 başında satın alıp T. Hava Kurumuna armağan ettiği uçağa Zafranbolu adı verir. Türkçede safran'a, Arapça'daki adına uyularak zafran denilmemesi gibi, daha sonra Zafranbolu sözcüğündeki (Z) harfinin yerine (S) harfi gelerek, kent Safranbolu olarak adlandırılır.

Ancak ne var ki, Safranbolu'da günümüzden en az dört yüz yıl önce başlayan safran üretimi, ileriki yıllarda önemini yitirir. 1924 yılında Safranbolu Ticaret ve Sanayi Odası'nın bastırıldığı kitapçıkta, o yıllarda Safranbolu'dan dışarıya satılan safranın 3.200 Osmanlı lirası değerinde ve 7.200 dirhem olduğu belirtilir. Bir dirhem 3,2 gram olduğuna göre, üretilen safran, 23 Kg. dolaylarındadır.

Geçen 20.yüzyılda, Safranbolu'da safranın, sadece dinsel bayramlar, düğünler ve özel ziyafetler için, "zerde" adlı, sütlaç benzeri tatlının yapımında kullanıldığı bilinir. Ayrıca "kocakarı ilacı" denebilecek çeşitli macunların hazırlanmasında katkı maddesi olduğu söylenir. Geçmişte Safranbolu'da, "safranlı pilav" yapılmaz ya dabilinmez.

Bu arada yine geçen yüzyılda, Safranbolu Belediyesi'ne, Dışişleri Bakanlığı'ndan gelen bir yazıdan öğrenildiği üzere, İngiltere'nin Saffron-Walden kentinin Belediye Meclisi üyesi Mr.G.S.PARKER'ın, Safranbolu gibi, adını safran'dan alan Saffron-Walden kenti ile Safranbolu'nun kardeş şehir olma önerisinde bulunması ilginç bir anekdottur. Öneri, Safranbolu Belediye Meclisi'nin 24.Mayıs 1965 tarihli toplantısında kabul edilir ve öneride bulunan kişiye, Safranbolu'dan 50 gr. safran gönderilir. Ancak, kardeş şehir olma önerisi ve alınan karar kağıt üzerinde kalır, iki kent arasında bu alanda somut bir ilişki kurulmaz.

Aslında bir önceki yüzyılda safran, Safranbolu dışında ülkemizde de önemsenen bir bitki değildir. Safran tarımını özendirici bir uygulamadan ya da öğretiminden söz edilemez. Sadece, 1958'te Ankara Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü'nden mezun olan, ileriki yılların Zirai Mücadele Genel Müdürü; Konya, Sivas ve Mersin'deki Üniversitelerin öğretim üyesi merhum Prof.Dr.İbrahim GÜMÜSSUYU, Fakülteden mezun olabilmek için hazırlamak zorunda olduğu tez için, Fakülte'nin Endüstri Bitkileri Kürsüsündeki hocasına başvurduğunda, hocası "sen madem Safranbolulusun, safran hakkında bir tez hazırla, getir" der. Sayın GÜMÜSSUYU da Safranbolu'da Akören ve Davutobası köylerinde safran yetiştiren bir iki ailenin olduğunu öğrenir; onlarla görüşerek mezuniyet tezini hocasına sunar.

Ancak ileriki yıllarda, Ankara Ziraat Fakültesi'nde ve diğer Ziraat Fakülteleri'nde safran tarımının da ders konuları arasına girdiği ve bu konuda başta Prof.Dr.Neşet ARSLAN olmak üzere, bir çok öğretim üyesinin araştırmalarının büyük değer taşıdığı özellikle belirtilmelidir.

Safranbolu'da da safrana olan ilgisizliğe ve duyarsızlığa, 2000'li yılların hemen başında, kamu kurumları ve zamanın Safranbolu Kaymakamı Celal ULUSOY'un çabalarıyla son verildiğine de değinilmelidir. Prof.Dr. İbrahim GÜMÜSSUYU'na, Kaymakamlık, 2002 yılında önce "Altın Değerinde Bir Bitki Safran" adlı bir broşür; sonra "Dünyanın En Pahalı Baharatı Safran" adlı bir kitapçık hazırlar. İlçe Tarım Müdürlüğü safran tarımını özendirici program ve projeleri uygulamaya başlar; zamanın Safranbolu Tarım Müdürü, halen Karabük İl Tarım ve Ormancılık Müdürü Ziraat Mühendisi Çetin AYVALIK büyük çaba gösterir.

Sayın AYVALIK, ayrıca 2011 yılında safranı tanıtıcı Türkçe, İngilizce ve Japonca "Safranbolu Safranı" adlı bir broşür de hazırlar. Bu yıllarda Safran, Safranbolu'nun evleri gibi çok ünlü lokumlarında da kullanılmaya başlanır; bitki çaylarına, safran çayı da dahil olur. Bu arada, safranlı sabun ve safran kolonyası gibi yeni ürünler de satışa sunulur.

Öte yandan, bir sivil toplum örgütü olan Safranbolu Kültür ve Turizm Vakfı da, son yıllarda düzenlediği "Safran Hasadı" etkinlikleriyle, safranı ilgi alanlarının ilk başına alır.

Safranın bundan böyle gelecekte, Safranbolu'nun sadece adında yer almış olmakla kalmaması, çok geniş alanlara yayılması ve Safranbolu'nun eskilerin deyimiyile "ismiyle müsemma"; yani ismiyle özdeş; adına yakışır bir konuma kavuşması beklenir.

(*) Prof.Dr. Enver KONUKÇU, Safranbolu Makalesi, Ortadoğu Gazetesi, 29.11.1992

(**) Feridun M.EMECEN, Taraklıborlu'dan Safranbolu'ya, I. Ulusal Tarih İçinde Safranbolu Sempozyumu (04-06 Mayıs 1999), Sayfa: 20 – Türk Tarih Kurumu Basımevi, VII Dizi, Sayı: 196 - 2003

(***) Ülkü Halkevleri Dergisi, Mart,Nisan,Mayıs/1940, Sayı: 85,86,87, Talat Mümtaz YAMAN'ın kaleme aldığı "Cihannüma'nın İlaveli Nüshası" başlıklı makaleler

EK: III

TARİHSEL SÜREÇTE SAFRANBOLU'NUN ESKİ ADLARI

Safranbolu, tarihi boyunca değişik adlar almış olan bir yerleşim yeridir. Ancak, henüz bir Türk kenti olmadığı dönemde; özellikle 12-13. yüzyıllar öncesinde, Safranbolu'nun hangi adla anıldığına ilişkin olarak, araştırmacılar ve tarihçiler kesin bir yargıya ulaşmış değillerdir. Bu konuda çok çeşitli adlardan söz edilmesinin yanında, ileri sürülen adların sözcük anlamı ve kökeni konusunda da, kimisi tarihsel kaynakların yanlış yansıtılmasına, kimisi akla yatkın olmayan kişisel yorum ve kabullere dayalı çok farklı görüşler vardır.

Başta, Kastamonu ve çevresinin en eski dönemlerine ilişkin Mehmet Behçet'in ünlü kitabı, "*Kastamonu Asar-ı Kadimesi*" ⁽¹⁾ olmak üzere tüm yayınlarda Safranbolu için; Germia, Theodorios, Saphranopolis, Sofyanopolis, Teodoropolis, Dadybra gibi çok değişik adlar dile getirilmektedir. Bizanslı tarihçi Niketas CHONİATES'in 1118-1206 yıllarını içeren tarih kitabında, 1196 yılında Dadybra kentinin alınması anlatılırken, Dadybra'daki bir kaleden bahsedilmesi, kimi araştırmacılara göre, kalesi bulunduğu için Dadybra'nın, Safranbolu olduğunun en önemli kanıtıdır. ⁽²⁾

Oysa, Dadybra'nın, Safranbolu mu, Devrek mi olduğu, tanınmış tarihçiler arasında tartışmalı bir konudur. Başta Prof.Dr. Yaşar Yücel olmak üzere Türk ve yabancı kimi tarihçiler Dadybra'nın Devrek olduğu görüşündedir. ⁽³⁾ Hatta, W.M.CALDER ve G.E.BEAN tarafından kısmi revizyonu yapılan; J.G.C.ANDERSON ve M. J. MURRAY'ın çizdiği, *Asia Minor-Küçük Asya* adlı, 19. yüzyıla ait bir haritada Dadybra'nın, Tokat-Turhal dolaylarında bir yerleşim yeri olarak gösterilmesi de, Dadybra'ya ilişkin belirsizliğin bir başka boyutunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla Safranbolu'nun eski adlarından biri kesinlikle Dadybra'dır demek olanaksızdır.

Aslında, Safranbolu'nun Antik Çağda ya da Roma ve Bizans döneminde hangi adla anıldığından daha çok, 12 ve 13. yüzyıllarla birlikte başlayan Türk egemenliği dönemindeki adları üzerinde durmak, çok daha büyük bir önem taşır. Böylece, hem kentte yerleşen Türk boylarının kimliği hakkında ipuçlarına ulaşılabilir; hem de bu boyların adları ile Safranbolu'nun eski adları arasında bir ilişki kurulabilir.

Eski bir yazılı tarihsel kaynak olarak Yazıcızade Ali'ye ait, 15.yüzyılda kaleme alınan "*Yazıcızade Selçuknamesi*" adlı tarih kitabında ise, Candaroğullarınca fethi sırasında Safranbolu'ya "*Borlu*" denilmekle beraber, "*Zalifre*" olarak adlandırıldığı da ⁽⁴⁾ belirtilmektedir.

Bugünkü adıyla Safranbolu, ismini Safran bitkisinden almış bir kent olarak bilinir. Ancak, Safranbolu sözcüğünde safrana ek olan "*bolu*" takısının, Grekçe kent anlamına gelen "*poli*" sözcüğünün, Gelibolu, İnebolu, Tirebolu kentlerinin adlarında olduğu gibi, dilimizde "*bolu*"ya dönüştüğü ya da Safranbolu sözcüğünün "*safranı bol*" anlamı taşıdığı doğru değildir. Doğru olan, yüzyıllar içinde, "*Borlu*" sözcüğünün, "*bolu*"ya dönüşmüş olmasıdır.

Çünkü, yukarda değinilen Yazıcızade Selçuknamesi'ne göre, Safranbolu'nun Türklerin egemenliğine girdiği 13.yüzyıldaki adı, "*Borlu*"dur: Bu tarihsel kaynaktan daha önce Faslı Arap

(1) Mehmet Behçet, *Kastamonu Asar-ı Kadimesi*, Milli Eğitim Bakanlığı yayını, İstanbul-1925

(2) Hulusi Yazıcıoğlu, *Safranbolu Tarihine ait Belgeler ve Kaynaklar*, Safranbolu 1998, Sayfa:9-15

(3) Prof. Dr.Yaşar YÜCEL, *XIII-XV.Yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi / Çoban-Oğulları, Candar-Oğulları Beylikleri*, T.Tarih Kurumu yayını, 1980, Sayfa: 57-59

(4) Prof.Dr.Yaşar YÜCEL, " (a.g.e), Sayfa: 34

gezgin İBNİ BATTUTA da, 1330'lu yılların başında geldiği, Candaroğulları'nın yönetimindeki Safranbolu'dan, ünlü seyahatnamesinde "*Borlu*" olarak söz etmektedir. ⁽⁵⁾

Bununla beraber, Safranbolu adındaki "*bolu*" ekinin, latin dillerinde "kale" karşılığı "*burg-borg*" sözcüğünden türetilen, "*kaleli*" anlamındaki "*borglu*"dan dönüştüğü ve Türklerin, Anadolu'ya yerleştiklerinde orada kolonileri bulunan Venedikliler ile Cenevizlilerin ve Haçlı ordularıyla gelen ya da Bizans ordusunda görevli Avrupalı askerlerin, "*kale*" sözcüğüne karşılık "*burg*" veya "*borgo*" dediklerinin duyulup benimsenmesi nedeniyle; geçen zaman içinde kaleli anlamındaki "*borglu*" sözcüğünden önce (g) harfi düşerek "*borlu*"ya, sonra (r) harfi düşüp, bu sözcüğün Türk diline, "*bolu*" olarak yerleştiği de ileri sürülmektedir. ⁽⁶⁾

Ancak, hem Yazıcızade Tarihi'nde, hem de İbni BATTUTA Seyahatnamesi'nde Safranbolu'dan "*Borglu*" değil, "*Borlu*" olarak söz edilmesinin yanı sıra, Türklerin, İslamiyeti kabul edip, Araplarla ilişki kurduktan 250-300 yıl sonra, "*Kale*" anlamında, Arapçadaki "*Kal'a*" yerine, Latin dillerindeki *Burg* ya da *Borg* sözcüğünü kullanmalarının kabul edilebilir bir yönü bulunmamaktadır. Aksine, Türkler Kale'ye "*Borg*" değil, "*Hisar*" demektedir. Nitekim, fethettikleri Rum müstahkem mevkiilerine "*Karacahisar*" ve "*Eskihisar*" ya da İstanbul Boğazı'nda inşa ettikleri kalelere "*Anadolu Hisarı*" ve "*Rumeli Hisarı*" adını vermişlerdir.

Dolayısıyla, (g) harfinin zaman içinde düşerek, "*Borglu*" sözcüğünün, "*Borlu*"ya dönüştüğünü söylemek, herhangi bir somut kanıt ya da kaynağa dayanmayan, çok zorlama bir yakıştırma ya da subjektif bir yorumlama olmaktadır.

Aksine, ünlü tarihçi, Prof. Dr. Ahmet Zeki Velidi TOGAN (1890-1970), "*Umumi Türk Tarihine Giriş*" adlı kitabında, 14. yüzyıl tarihçilerinin, Kıpçaklardan 16 kadar büyük uruğ'dan (*aşiret kolu*, *boy-oymak*) söz ettiklerini; bunlar arasında, Barlı ve Borlu (*Ulu Borlu*, *Kiçi Borlu*)...gibi Kıpçak kabilelerinin de bulunduğunu belirtmektedir. ⁽⁷⁾ Bu görüş "*Borlu*" sözcüğünün tarihsel anlamının ve kökeninin araştırılmasını zorunlu kılmaktadır.

Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan "*Divan-ü Lugati't-Türk*"te, "*Bor*" sözcüğünün şarap ve üzüm anlamına geldiği belirtilmektedir. ⁽⁸⁾ Bu sözcük, Türkçenin ana kaynağı eski Uygur Türkçesi Sözlüğü'ne göre ise, bağ ve bahçe anlamında da kullanılmaktadır. ⁽⁹⁾ Ayrıca, Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü'nden, "*Borçı*"nın, (*bahçıvan*, *üzüm vergisini toplayan memur*); "*Borluğ*"un (*üzüm bağı*, *meyve bahçesi*), "*Borlukçı*"nın (*Bahçıvan*) anlamını taşıdığı da öğrenilmektedir.

Öte yandan, Candaroğulları ile Kıpçaklar'ın yakın ilişki içinde olduklarının, Kırım'dan getirilen 10.000 hanelik bir Kıpçak topluluğunun Batı Karadeniz Bölgesi'ne yerleştirildiğinin ve bu bölge halkının ağızda Kıpçak dilinin özelliklerinin bulunduğu, Prof.Dr. Zeynep KORKMAZ gibi Türk dili uzmanlarınca ifade edildiği de dikkate alınmalıdır. ⁽¹⁰⁾

Bu verilerin ışığı altında, ya Borlu adlı Kıpçak oymağının bir kolunun yerleştirilmesi nedeniyle ya da üzüm bağlarıyla ünlü, bağlık bahçelik bir yöre olmasından dolayı

(5) Ebu Abdullah Muhammed İBN BATTÛTA Tanci - İbn Battuta Seyahatnamesi-Cilt:1-Sayfa: 438 Çeviri: A.Sait AYKUT-Yapı Kredi Yayınları-Kazım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi,3.Baskı-Ekim/2004

(6) Hulusi YAZICIOĞLU, Küçük Osmanlı'nın Öyküsü-Safranbolu Tarihi,Sayfa: 214-220), İstanbul 2001

(7) A.ZekiVelidi TOGAN Umumi Türk Tarihine Giriş, Cilt: 1, İstanbul 1946, Sayfa: 156

(8) Kaşgarlı Mahmud, Divan-ü Lugati't-Türk, Düzenleme Seçkin ERDİ, S.Tuğba YURTESER, Kabala Yayınevi 2005, Sayfa 195 – (BOR : Şarap) Bu sözcükle ilgili, yaşlı adam gibi davranan çocuklara söylenen bir atasözünü de Kaşgarlı Mahmud : örnek olarak vermektedir: "Bor olmadıp sirke bolma- Şarap olmadan sirke olma"

(9) Emir Necipovic Necip, Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü, Rusca'dan çeviren İkil KURBAN, Türk Dil Kurumu yayını: 615, Ankara 1995. (Bu kitabın önsözünde, XI. yüzyılda yaşayan ünlü Türk dil bilgini Divan-ü Lugati't-Türk'ün yazarı Kaşgarlı Mahmud'un, Eski Uygur Türkçesi'ni, "öz Türkçe" olarak tanımladığı belirtilmektedir.)

(10) M.Emin EREN, Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağızları,Türk.Dil Kurumu yayını, Ankara 1997 Yayını 686, Ankara 1997, Sayfa: 13-14

Safranbolu'ya; üzümlü, bağlı, bahçeli kent anlamında “*Borlu*” denilmiş olabileceğini, tartışma olanağı olsa da, çok güçlü bir olasılık olarak belirtmek gerekmektedir.

En önemlisi, Atatürk Üniversitesi eski öğretim üyelerinden Prof. Dr. Enver KONUKÇU'nun, “*Safranbolu*” başlıklı bir makalesinde, Borlu'nun Safranbolu'ya yerleşen bir Türk boyunun adı olduğunun bilimsel verilerle açıklandığına da, özellikle değinilmektedir. ⁽¹¹⁾

Sayın KONUKÇU'nun söz konusu makalesinin, Safranbolu'nun adlarına ilişkin araştırma yapanlara ya da yapacak olanlara ışık tutacak önem ve değerde olduğu göz önünde tutularak, makaledeki kimi görüşlere, aşağıda aynen yer vermek yararlı olacaktır.

“... P.Witteke, Osman Turan ve Yaşar Yücel tarafından ileri sürülen Dadybra'nın Safranbolu ile aynı yer olabileceği ispatlanmış değildir.”

“Beylikler ve Osmanlı devri kaynaklarında Safranbolu'nun Borlu diye geçtiği kesindir. Borlu'nun kökü Bor'dur...Cüzcani'nin Tabakat-i Nasiri'sinde ve ansiklopedik malumatın göze çarptığı Nüveyri'nin eserinde Bor isimli kabileye rastlanılmaktadır...”

“Borlular, Kıpçak kabileler birliğinin bir parçası idi. Büyük ve Küçük Bor diye ikiye ayrılmaktadır. Uluğ Borlu ve Kiçiğ Borlu yazılışları, hem Tabakat-i Nasiri'de, hem de Timur devri tarihlerinde görülmektedir. Göller yöresindeki Bor kasabaları Uluğ Borlu ve Kiçiğ (Keçi) Borlu diye tanımlanmaktadır.”

“...Taraklılar da, Kıpçak kabileler birliğine girmektedir. Tesadüf aynı yörelerde tarakçılık da çok gelişmiştir. Yine tarakçılık ile uğraşan veya bu kabilelerden ismini alan Taraklı Borlu vardır ki, Safranbolu'nun ta kendisi veya göçer kısmı olmalıdır. Candarlı-Osmanlı mücadelesinde hudut taşı olduğundan zaman zaman el değiştirmiştir.”

“...Osmanlı arşiv belgelerine göre Safranbolu'da iki Borlu yerleşmesi olmuştur. Bunlardan biri Yörükân-ı Taraklı Borlu'dur. Diğeri Yörükân-ı Borlu'dur. Demek oluyor ki, Türk ananesini devam ettiren Yörüklerden başka Taraklı kökenliler de vardı. Zamanla Taraklılar ve Yörükler Safranbolu'da bir araya gelmişler ve bugünkü kasabayı meydana getirmişlerdir.”

Profesör Sayın KONUKÇU'nun belirttiği üzere, Safranbolu'ya Candaroğulları'ndan sonra, Osmanlı döneminde “*Taraklıborlu*” deniyor. Eski Uygur Türkçesi sözlüğünde Borlu sözcüğü, bağlık bahçelik yer anlamı taşıdığına göre, uzun yıllar Safranbolu'nun adı olan Taraklıborlu sözcüğünün, ayrı bir Kıpçak-Türk boyu olan Taraklıların “*bağı bahçesi*” anlamına gelebileceğini de akla getirebiliyor.

İlerleyen yıllarda yörede Safran yetiştirilmesiyle nedeniyle Safranbolu'nun adının safranla ilişkilendirildiğine ve zaman içinde Safranbolu'ya dönüştüğüne, bir önceki “*Tarihsel Süreçte Safran ve Safranbolu*” başlıklı ek yazıda geniş olarak değinilmiştir.

Tarihsel araştırmaların kurgulara değil, bulgulara ve öznel değil, nesnel kanıtlara dayandırılması gerektiği ilkesinden hareketle, “*borlu*” sözcüğünün eski Türk boylarından birinin adı olmasının yanı sıra, Kaşgarlı Mahmut'un Divan-ü Lugati't-Türk adlı sözlüğünde yer alan, “*borlu*” sözcüğünün bağlık, bahçelik anlamına geldiğine ilişkin açıklamalar ve özellikle Atatürk Üniversitesi'nin emekli öğretim üyelerinden Sayın Prof.Dr. Enver KONUKÇU'nun, 12-14. yüzyılların tarihçileri Cüzcani ile Nüveyri'nin kitaplarından yararlanarak kaleme aldığı, yukarda değinilen “*Safranbolu*” başlıklı makalesindeki görüşler, akademik çevrelerce ele alınıp irdelenmeli ve gerekiyorsa yaygınlaştırılmalıdır.

Hiç kuşkusuz, Safranbolu'nun Türklerin yönetimindeki eski adlarının aydınlığa çıkarılması, bu konudaki dayanaksız görüş ve yorumlara son verilmesi ve ilgilenenlere benimsetilmesi, başta Karabük Üniversitesi olmak üzere bilim çevrelerinden beklenilmektedir.

(11) Prof. Dr. Enver KONUKÇU, Safranbolu Makalesi, Ortadoğu Gazetesi, 29.11.1992

HACİHÜSEYİNLER HAVUZU - Yapım: 1873, Onarım: 2003

(Akçasu, Babasultan ve Musalla Mahallelerindeki çeşmeleri besleyen "Akkuyruk Suyu"ndan bir masura su, yapımından bu yana havuza devamlı akar)

DİZİN

A

ABDURRAHMAN Paşa: 69
 AINSWORTH: 66
 AKARCALI Sezer: 27
 AKBAL Oktay: 41
 AKGÜL Hasan: 16
 AKSOY Muammer: 53
 ALTUĞ Tuncay: 17, 41
 ANADOL Kemal: 35
 ANDERSON J.G.C.: 79
 ARIN Süha: 27, 28, 29
 ARIN Süreyya: 28
 ARSLAN Neşet: 78
 ATAMAN Sadı Yaver: 22
 ATAY Ali Faik: 53
 AYHAN İbrahim: 21
 AYTEKİN (KUŞ) Aytekin: 18, 19, 75, 85
 AYVALIK Çetin: 78
 AYYILDIZ Türker: 44

B

BEAN G.E.: 79
 BEHÇET Mehmet: 79
 BERKİN Tahir Cezmi: 27
 BOZER Yüksel: 50
 BURAK Cihat: IV, 4
 BÜBEROĞLU Vasfi: 17

C

CALDER W.M.: 79
 CANAYAZ Mustafa: 21
 CHONIATES Niketas: 79
 CİNCİ Hoca: 68
 COŞKUN Alev: 38
 CÜZCANİ: 81

Ç

ÇETİNDÖR Bülent: IV, 4
 ÇETİNYURT Mustafa: 17
 ÇÖLGEÇEN Nesli: 27
 ÇUHADAR Mehmet: 17

D

DALOKAY Vedat: 1
 DİZDAR Emin: 16
 DİZDAR Hüsnü: 17
 DORSAY Attila: 29

E

ECEVİT Bülent: 28
 EĞİLMEZ KAÇAR Zuhal: 59
 EKİNCİ Oktay: 53
 ELDEM Nezih: 18
 EMECEN Feridun: 78
 ERDEM Kaya: 48
 EREN M.Emin: 80
 EREN Mustafa: 47, 50
 ERGÜL Nurettin: 17, 43
 ERKE Mustafa: 17
 ERKMEN Yavuz: 47, 50
 ERTUĞ Ahmet: 38, 39
 EVSEN Abdullah: 21

G

GERDAN Recai: 21
 GÖKÇINAR İhsan: 21
 GÖKMEN Orhan: 17
 GÖNENÇ Erol: 26
 GÜLERSOY Çelik: 23, 26, 27
 GÜMÜŞ Hüseyin: 21
 GÜMÜŞSUYU İbrahim: 78
 GÜNAY Reha: 21, 37, 47, 52
 GÜNDÜZ Serpil: 48
 GÜRELİ Nail: 48

H

HAYALİ: 19
 HEKİMOĞLU Müşerref: 35

İ

İBNİ Battuta: 80
 İDİL Baran: 9, 12, 15, 42
 İNCE Yavuz: 15, 41, 42
 İNEGÖLLÜ Erhan: 16
 İZZET MEHMET Paşa: 5, 32, 68, 77

K

KALAFATOĞLU Salih: 21
 KAPLAN Hakkı: 16
 KARACA Ali Osman: 21
 KARADENİZ Engin: 19
 KAŞGARLI Mahmut: 80, 81
 KATİP Çelebi: 77
 KATOĞLU Murat: 31, 33
 KAYNARDAĞ Aslan: 22, 26
 KAZGAN Gülten: 41
 KAZGAN Haydar: 41
 KESKİN Metin: VI, 4
 KINAYTÜRK Hamit: 30
 KIŞLALI Ahmet Taner: 31, 32, 33
 KONUKÇU Enver: 78, 81
 KOOPMAN Dick: 40
 KORKMAZ Zeynep: 80
 KORUR Kadir: 21
 KORUR Muzaffer: 17
 KÖPRÜLÜ Mehmet Paşa: 68
 KÖSE Elif: III, 86
 KUBAN Doğan: 18, 21, 22, 23, 33, 34, 42, 45
 KÜÇÜKBAL Fikri: 21

M

MACUN Şener: 47
 MURAY M.J.: 79

N

NECİPOVİÇ Emir Necip: 80
 NUVEYRİ: 81

O

OBA Ali Engin: 51
 OKYAY İsmet: 34, 53
 ONGUN Burhan Arif: V, 5, 61, 62, 75
 ORAL Tan: 49
 ORAL Zeynep: 24, 25

Ö

ÖNDER Halil: 21
 ÖZALPGİL Şahin: 17
 ÖZDEŞ Gündüz: 6, 9
 ÖZEN Yavuz: 59
 ÖZER Hüseyin: 51
 ÖZER Kemal: 25

P

PARKER G.S.: 78
 PARTAL Mehmet: 21
 PEHLIVANOĞLU Mustafa: 56
 PHILIPSSON: G.S.: 78

S

SAFRANLI Suat: 54
 SAĞLAM Necati: 17
 SALİH Paşa: 68
 SARAÇMAN Muhittin: 21
 SARAÇOĞLU İsmet: 57
 SAULNIER Mine G.: 52
 SEVİMLİ Kemal: 27
 SOLAK İhsan: 21
 SOLAK Lütfi: 21
 SOYÖZ Haslet: VIII
 SÖYLEMEZOĞLU Kemali: 18
 SÖZEN Metin: 18, 21, 33, 34, 48
 SPIERS Ronald J.: 40
 SUDALI Muzaffer: 18

Ş

ŞAHİN Haluk: 49
 ŞENGÜL Niyazi: 59
 ŞENOL Kasım: 19, 35

T

TAVŞANCI Hasan: 16
 TCHATCHEFF: 67, 75
 TOGAN Zeki Velidi: 80
 TOKER Fethi: 50
 TOMBAK Ali: 16
 TÖR Vedat Nedim: 30
 TUNCER Kemal: 15, 42
 TURAN Osman: 81
 TURAN Şerafettin: 31
 TURAY Anna: 48
 TURGUT Hikmet: 16

U

ULUÇINAR Hüsnüye: 38
 ULUKAVAK Kızıltan: I, V, 16, 21, 24, 42, , 61, 85
 ULUKAVAK Tansu: 38
 ULUSLU İbrahim Hamdi: 77
 ULUSOY Celal: 53, 78
 UZUN Mustafa: 21

W

WİTLEK P. 81

Y

YAMAN Talat Mümtaz: 78
 YAZICIZADE Ali: 79
 YAZICIOĞLU Hulusi: 79, 80
 YELENCE Yalçın: 27
 YILDIRIM Ali: 16
 YİĞİT Mehmet 17
 YÜCEL Yaşar: 79, 81

Z

ZEREN Hulusi: 16

KIZILTAN ULUKAVAK

Kızıltan ULUKAVAK, Safranbolu 1937 doğumludur. Akçasu Mahallesi'nde yerleşik Hacıhüseyinler Ailesi'ndendir. İlkokulu ve ortaokulu Safranbolu'da okumuştur. Zonguldak M. Çelikel Lisesi 1955, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi 1959 ve Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 1967 yılı mezunudur. 1960'lı yıllarda Ziraat Yüksek Mühendisi olarak çalışmış; Tarım Bakanlığı Müfettişliği görevinde bulunmuştur.

1970-1980 yılları arasında Safranbolu'da avukatlık ve iki dönem Belediye Başkanlığı yapmış; Belediye Başkanlığı sırasında, özellikle Safranbolu'nun tarihsel ve kültürel değerlerinin Türk ve Dünya kamuoyuna tanıtılarak, koruma altına alınması konusundaki karar ve uygulamaları gerçekleştirmiştir.

Bununla ilişkili olarak, Karabük Üniversitesi'nce Kızıltan ULUKAVAK'a, Safranbolu'nun tanıtılıp koruma altına alınması ve Türkiye'deki diğer tarihi kentlerin de korunması yolunda örnek oluşturması nedeniyle **"Mimarlık Alanında Tarihi Çevrede Koruma Dalı'nda"**, 2010 yılında **"Onursal Doktora"** belgesi verilmesi uygun bulunmuştur.

12 Eylül 1980 harekatiyle tüm siyasal nitelikli kişilerin görevlerine son verilmesi nedeniyle Belediye Başkanlığından ayrılmış ve kısa bir süre sonra Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu'na atanmıştır. Bu Kurul'da Denetçi, Başdenetçi, Hukuk Danışmanı, Kurul Üyesi, Başkan Vekili ve Başkan olarak 22 yıl çalışmış ve Kurul Başkanı iken, 2002 yılında yaş haddinden emekliye ayrılmıştır.

Emekliliği sırasında, 2005 yılında Safranbolu Belediyesi'nce bastırılan **"Safranbolu'da Bir Zaman; Bir Başkan (1974-1980)"** ve 2007 yılında da kendi olanaklarıyla bastırdığı **"Bir Safranbolu'nun Penceresinden Safranbolu (Gözlemler-Derlemeler-Denemeler)"** adlı kitaplarını yazmıştır. Bu kitaplardan ilkinin 2010 yılında Safranbolu Belediyesi'nce, ikincisinin 2017 yılında Karabük Üniversitesi'nce 2.basımları yapılmıştır.

Ayrıca, Kızıltan ULUKAVAK'ın Safranbolu hakkındaki görüş ve değerlendirmelerinin yer aldığı, **"Safranbolu-Korumada 40.yıl, 40 Söyleşi (1975 öncesi ve sonrası)"** adlı, Aytekin AYTEKİN'le yaptığı söyleşileri içeren bir kitabını da, 2015 yılında Safranbolu Kültür ve Turizm Vakfı yayımlamış bulunmaktadır. Bu arada Safranbolu'ya ilişkin çeşitli yayın organlarında yer alan makale, söyleşi ve röportajları da bulunmaktadır.

Eşi ev hanımıdır. İki kızından doktor olan büyüğü Prof.Dr. Tansu ULUKAVAK ÇİFTÇİ Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde, mimar olan küçüğü Doç.Dr. Gülsu ULUKAVAK HARPUTLUGİL de Ankara Çankaya Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde öğretim üyesidir.

Coronavirüsten korunma günlerinde, Safranbolu'yu korumanın söylem olmaktan çıkıp, eyleme dönüştürüldüğü 12 Haziran 1975'in 45.yıldönümünde, zamanın Belediye Başkanı'nı, Safranbolu Belediye Başkanı Sayın Elif KÖSE'nin plaket ve teşekkür mektubu ile ziyaret etme gereğini duyması, takdir ve şükranla karşılanan bir vefa ve kadirbilirlik örneğidir (12 Haziran 2020)